

11

శ్రీరస్తు

శ్రీ రామానుజ పత్రిక - 249

శ్రీవైష్ణవసంప్రదాయార్థప్రకాశకమైన మాసపత్రిక

పత్రికాధిపతి

జగదాచార్య సింహానందాచార్య, మహావిద్వాన్

శ్రీకాంచీ ప్రతివాది భయంకరం అణ్ణజ్జరాచార్యస్వాములవారు.

సంపుటము - ౨౪	కాళయుక్తినామ సం॥ చైత్రమాసము	సంచిక - 9
	1978 సం॥ ఏప్రిల్ నెల	

శ్రీరస్తు.

శ్రీ యామునాచార్యులను ఆశవందార్లు సాయించిన

స్తోత్ర రత్నము

(తనియన్)

స్వాదయన్నిహ సర్వేషాం త్రయ్యన్తార్థం సుదుర్గ్రహమ్ ।

స్తోత్రయామాస యోగీంద్రః తం వందే యామునాహ్వయమ్ ॥

ప్రతిపదార్థము :— యః యోగీంద్రః = ఏ (ఆశవందరులనెదు) యోగిశ్రేష్ఠుఁడు.
 సుదుర్గ్రహమ్ = (ఎవరిచేతను) మొదలే గ్రహింప శక్యముకాని, త్రయ్యన్తార్థమ్ =
 వేదాంతార్థమును, ఇహ = ఈ లోకములో, సర్వేషామ్ = అందఱకు, స్వాదయన్ =
 మెలఁచి ముగ ననుభవించదగినట్లు చేయ చు, స్తోత్రయామాస = స్తోత్రరూపముగ బ్రకాశింప

జేసిరో, తం యామునాహ్వయమ్ = ఆ ఆశవందార్లను, వస్తే = నమస్కరించుచున్నాను.

* * * — ఈ స్తోత్రమునందు ప్రతిష్ఠోక్తమునను గంభీరములగు వేదాంతార్థములు ఇమిడియున్నవి అను విషయము నీ తనియను తెలియజేయుచున్నది. వేదాంతమనగ నుపనిషత్తులు. వానియందలి యర్థములను నేరుగ వానిచే తెలుసుకొనుట కష్టము. ఈ స్తోత్రముయొక్క అర్థమును బాగుగ తెలుసుకొనినచో వేదాంతములలోని సారములగు అర్థవిశేషములన్నియు సులభముగ నెఱుంగవచ్చును. ఆశవందార్లు వేదాంతములలోని తాత్పర్యములను అస్మదాదులకు సులభముగ తెలుపగోరియే స్తోత్రరత్నమనెడి తిరునామముగల ఈ దివ్యగ్రంథమును సాయించినారు. పండితులగువారు ఉపనిషత్తుల యర్థములను ఉపనిషత్తులచేత నెఱుంగగలరు అయినను ఈ స్తోత్రమూలముగ నెంతటి మధురముగ తెలుసుకొనగలరో; అట్లు ఉపనిషత్తులచే తెలుసుకొనజాలరు. వేదాంతవిషయములను ఈ స్తోత్రమున నిట్లు ప్రకాశింపజేయుట పండితులు పామరులు అను భేదములేక నెల్లరకు భోగ్యముగనుండును. ఇట్లు మనకు మహాపకారముంజేసిన ఆశవందార్లను నమస్కరించు చున్నాను.

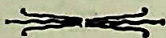
— * మఱొక తనియ * —

నమో నమో యామునాయ యామునాయ నమో నమః ।

నమో నమో యామునాయ యామునాయ నమో నమః ॥

* * * ఆశవందార్లకు నమస్కారము, ఆశవందార్లకు నమస్కారము అని అదరాతికయంబున ననేకమార్లు చెప్పి నమస్కరించుచున్నారు.

తనియఁ వ్యాఖ్యానము ముగిసినది.

వ్యాఖ్యాతయొక్క విన్నపము

మనకు తల్లియు తండ్రియునై ప్రియములను హితములను తలంచుచు నడపుచు వచ్చుచున్న భగవంతునియొక్క నియమములను మీతి మీతి నడచుటవలన ఈ మహాంధకారబంధురంబగు సంసారమండలంబున మాటి మాటి యనేక జన్మములనెత్తియు, అలసియు సౌలసియు బాధపడుచున్న సంసారిచేతనులు “ఆ భగవంతుని ముఖవికాసమును సంపాదించు కొనవలసినదే గాక వేతొక మోక్షోపాయములేదు అనునది అందఱకు తెలిసిన విషయమే. హృదయము సంతుష్టిచెందినగాని ముఖవికాసము కలుగడు గాన భగవంతుని హృదయమునందలి సంతుష్టినే మనము అవశ్యముగ సంపాదించు కొనవలెను అన్నట్లే ర్పడెను.

ఆయన హృదయమును సంతుష్టి పఱచుటకు తగిన ఉపాయములు, శ్రవణ మనియు, మననమనియు అనేకరీతుల కాత్మములందు చెప్పబడియున్నవి. వానిలో కొన్ని యుపాయములు ఎవరో ఉత్తములగు కొందఱే అనుష్ఠించుటకు తగినవై యుండుటచే నెల్లఱకు సులభసాధ్యములుకావు. ఇంకను కొన్ని యుపాయములు, పాపంబులు తొలగి పోయి పుణ్యములచే నిండియున్న మహానుభావులగు కొంతమందికే తగినవై యుండుటచే పాపంబుల కాకరంబులగు మనల కెంతమాత్రమును ప్రయోజనము లేదు, ఈ విషయమును మన పూర్వులు తామే బాగుగ విచారించి, ఎన్నిధముచేతను ఉజ్జీవింపలేని మనలను ఉజ్జీవింపజేయ పరిపూర్ణకృపాంతరంగులై స్తోత్రమనెడి ఒక గొప్ప యుపాయమును ప్రకాశింపజేసిరి.

భగవంతుని స్తోత్రము చేయవలసినవారు వీరే యనునొక నియమము లేకుండుటచే నిది సర్వాధికారము అనియు, కర్మలకు ముందు వెనుకయు అంగములుగ చేయవలసిన కత్మలనేకములుండును, అట్లు దీనికేదియు లేకుండుటచే ఇది సులభమైన కార్యము అనియు స్తోత్రముం జేయఁదొడంగినపుడే విలక్షణమైన భక్తివిశేషమొకటి మనమునం బ్రకాశించుటచే నిది పరమానందజనకము అనియు నిట్టి గుణములుకల “స్తోత్రము” అనెడి యుపా

యము భగవంతుని హృదయమును సులభముగ సంతృప్తిపరుసజాలినదే యగును. వేదముల యందును పురాణములయందును ఇతిహాసములయందును దీని గొప్పతనము విస్తరముగ చెప్పబడియున్నది.

కృతయుగంబున ద్యానించుట గొప్పదనియు, త్రేతాయుగంబున యజ్ఞయాగముల జేయుట గొప్పదనియు, ద్వాపరయుగమున అర్చనలు నేయుట గొప్పదనియు, ఈ కలియుగంబున స్తోత్రమొనర్చుటయే గొప్పదనియు, శాస్త్రములు చెప్పెడు విషయము ఇట చూడనగును.

మనమై కొన్ని మాటలనేర్చి కూర్చి స్తుతి చేయుటకంటే జ్ఞానాధికులగు నార్యులు సామించిన శ్రీసూక్తులచే స్తుతిచేయుట భగవంతుని హృదయమునకు చాల సంతోషము గాన జ్ఞానభక్తి విరిక్తులచే నిస్సమాభ్యధికులుగ ప్రకాశించుచున్న మన పూర్వాచార్యులు పరమకృపచే మనకొఱకే సామించిన స్తోత్రముల ననుసంధించి యుజ్జీవింతము.

మన సంప్రదాయమున లెక్కలేని స్తోత్రము లవతరించియున్నను శ్రీయాశవం దారులు సామించిన స్తోత్రమునకున్న గొప్పతనము నిస్సమాభ్యధిక్తమైనది. స్తోత్రరత్నము అవి దీనికి తిరునామము వాడుకగ నుండుటచేతనే దీని గొప్పతనమును మనము బాగుగ నెఱుంగవచ్చును. ఎట్టి కఠినహృదయునకైనను దీనిలోని శ్లోకము ఒకటి వినినంత మాత్రమున మనస్సు వీరై కరిగి పోవుననుటకన్న వేరచెప్పవలయునా? ఆశవందార్ల యొక్క భక్త్యుతిశయమును, రసములలో వారు తన్మయులై పోయినదియు, దుర్గహములైన శాస్త్రార్థములను అవలీలగ ఎత్తిచెప్పుటయు దీనినొక్కొక్కయక్షరంబున ప్రకాశించును.

భగవంతుని స్తుతిచేసిన యెంబెరుమానారులు కూరత్తాధ్వాను, భట్టరు, దేశికులు మొదలగువారికి ఈ ఆశవందాదుస్తోత్రమే మార్గదర్శకమై యొప్పెనను నదియు, దీని యందు సంధింపబడిన యర్థములే మిగత స్తోత్రములయందెక్కువగ శబ్దభేదముచే అనుసంధింపబడుచున్నవి అనునదియు, దీనిలోని శబ్దరస అర్థరస భావరసములు వేఱు దేనియందును అమరలేవు అనునదియు, బాగుగ నెఱింగిన మన పూర్వులు ఈ స్తోత్ర రత్నమునందు గొప్ప అభినివేశమును చూపుచు వచ్చిరి. దీనిని నేర్చి యెఱుంగనివారు.

వైష్ణవులు కారనియే మన వారు నిశ్చయముగఁజెప్పుదురు. అస్తికులైన శ్రీవైష్ణవులగు వారు ఆధ్వార్యప్రబంధములలో తిరుప్పల్లాండును తిరుప్పావైయును తప్పక అధికరించు నట్లు స్తోత్రములలోను దీనిని తప్పక అనుసంధించుచుండుట కనుగొనవలెను.

భగవంతుని విషయమైన స్తోత్రముల ననుసంధించునపుడు అర్థజ్ఞానములేక కేవలము మూలమును మాత్రమే అనుసంధించినను అనుసంధించువారి మనస్సున కానందము కలుగుటలోను, భగవంతుని హృదయము సంతుష్టి నొందుటలోను కొంతలేక పోయినను, అర్థజ్ఞానమును కలిగి అనుసంధించుటలో విశేషముగు ఆనందము జనించునుగాన శ్రీవైష్ణవులగు ప్రతియొకరును దీని యర్థమును భావమును తెలుసుకొనగోరుట అవసరమే యగును.

దీనికి పెరియవాచ్చాళ పిళ్లైయును. వేదాంతదేశికులును వ్యాఖ్యానములను సాయించియున్నారు. అయినను జ్ఞానవంతులగు విద్వాంసులకేగాక మిగతవారికి అవి బోధపడుట కష్టము. అందుచే నెల్లరకు సులభముగ తేటపడునటుల దాసుడు దివ్య ప్రబంధములకు వ్యాఖ్యానములు వ్రాసిన రీతిగను, ముకుందమాల పంచస్తవము మొదలగు మిగత స్తోత్రములకు వ్యాఖ్యానము వ్రాసినట్లుగను ఈ స్తోత్రరత్నమునకును రత్న ప్రభయనెడి వ్యాఖ్యానమొకటి వ్రాయదలంచితిని, దీనిలోని లోపాలలోపములను పెద్దలు ఊహింతురుగాక.

ఇట్లు,

శ్రీవైష్ణవదాసః ప్ర. అణ్ణంగరాచార్యః.

శ్రీ రస్తు

అథ్వారైబెరుమానార్ జీయర్ తిరువడిగళే శరణమ్.

శ్రీ ఆశవందార్ తిరువడిగళే శరణమ్.

ఆశవందార్లు సాయింఛిన స్తోత్రము

శ్రీకాంచీ ప్రతివాదిభయంకరం - అణ్ణంగరావార్యస్వామి వారిచే రచింపబడిన
వ్యాఖ్యాన సహితము.

నమోఽచిన్త్యాద్భుతాక్లిష్టజ్ఞానవైరాగ్యరాశయే ।

నాథాయ మునయేఽగాధభగవద్భక్తిసిన్ధవే ।

౧

(ప్రతిపదార్థము) అచింత్య అద్భుత అక్లిష్టజ్ఞానవైరాగ్యరాశయే - ఇట్టిదని యూహింప శక్యముకానిదియు ఆశ్చర్యమైనదియు (భగవంతుని కృపచే) సులభముగ లభించినదియైన జ్ఞానము యొక్కయు వైరాగ్యము యొక్కయు సమూహమా అనునట్లున్నవారును అగాధ భగవత్ భక్తిసిన్ధవే - లోతైన భగవద్భక్తికి సముద్రముగ నున్నవారును (అగు). నాథాయ మునయే - శ్రీమన్నాథమునులకు, నమః - సమస్కారము (చేయుచున్నాను)

(విశేషవివరణము)

* * * — (నమోఽచిన్త్య) శ్రీమన్నాథమునులకు నమస్కరించుచున్నారు. వారెటువంటివారు? జ్ఞానము విరక్తియు కలసి యిట్లు మూర్తిభవించినవాయేమి? అని కొనియాడదగినవారు, గాఢమైన భగవద్భక్తికి నివాసస్థానము (ఉనికివట్టు) అయిన వారు అనుటచే జ్ఞానభక్తి విరక్తులచే పరిపూర్ణులైన శ్రీమన్నాథమునులకు నమః — అని చెప్పినట్లయ్యెను. వీరి జ్ఞానము విరక్తియు ఎట్టిదనిన. (అచింత్య, అద్భుత, అక్లిష్ట) అచింత్య మనగా - శ్రీమన్నాథమునుల జ్ఞానము వీరివారి జ్ఞానమువంటిదనిగాని విరక్తి

ప్రోతరత్నము - ౧ - నమోచిస్త్య

వీరివారి విరక్తివంటిదనిగాని తలుచుటకు వీలులేనిదియు, జ్ఞానమికటిది విరక్తియికటిది అనియొక అవధినేర్పరచి తెలుసుకొన వీలులేనిదియు, అద్భుతమనగా - అచింత్యమైన వీరి జ్ఞాన విరక్తులలో మనము మన స్వల్పజ్ఞానమునకు తగినట్లు ఎంతవరకు గ్రహించగలమో అంతవరకే ఆశ్చర్యముగ నుండును, అక్లిష్టమనగా - అనాయాసముగ లభించుట, వ్యాసపరాశరులు మొదలగు ఋషులకు జ్ఞానవిరక్తులుండినను అవి తపస్సు మొదలగు వానినిచేసి కష్టపడి స్వయముగా సంపాదించబడినవిగాన క్లిష్టములు, శ్రీమన్నాథమునుల జ్ఞానవిరక్తులు వారివలె కష్టపడి స్వయత్నముచే సంపాదించబడినవి కావు. ఆధ్వార్యకు లభించినట్లు వీరికిని భగవంతుని నిర్దేశితకృపచే లభించినవిగాన అక్లిష్టములు. ఇట్టి జ్ఞానవైరాగ్యములు ఎల్లయు నొక్కటై నాథమునులుగ అవతరించియుండవచ్చును. జ్ఞానమునుపదార్థ మొకటియు వైరాగ్యమును పదార్థమొకటియు మొత్తము మీద రెండు వస్తువులే కదా? ఇవి గుమిగా గూడినవనుట యెట్లు కుదురును అనినచో; జ్ఞానమునకు విషయముకాదగిన వస్తువులు - భగవంతుని స్వరూపము రూపము గుణము విభూతి మొదలగునవి వేనవేలుగ నుండుటచేతను, వైరాగ్యమునకు విషయమైన వస్తువులును - తల్లి తండ్రి పుత్రుడు భూమి ప్రీతి మొదలగునవి అనేకములుగ నుండుటచేతను ఇట్లు చెప్పవచ్చును.

(అగాధ భగవద్భక్తి సిద్ధవే) భగవద్భక్తిరసమునకు నాథమునులు లోతగు నొక సముద్రమువలె నుండువారు. సముద్రము యొక్క అడుగుభాగము కనుగొనుటకు శక్యముకాదు. కలత పెట్టదలంచి యెంతవరకు కలంచినను కలతంజెందదు, కలంచుటకు శక్యముకాదు అని ప్రసిద్ధము. అట్లే నాథమునుల భక్తియు

భగవద్భక్తికి సముద్రమైనవారనియు, భగవద్భక్తియనెడి సముద్రము తమ యందుగలవారనియును సమానభేదముచే రెండు విధములుగ చెప్పబయుకలదు. జ్ఞాన వైరాగ్యములకంటే భక్తి ప్రధానమైనది అను విషయము తోచుటకై భక్తిగలవారను విశేషమును ప్రత్యేకముగ సాయించివారు.

నాథమునుల యొక్క పూర్ణమగు తిరునామము శ్రీరంగనాథమునియని. దాని యేకదేశముచే నాథముని అని ప్రసిద్ధి. ముని-ఎప్పుడును భగవంతునే మననముచేయువారు.

తన్నై నమో మధుజిదంఘ్రిసరోజతత్వజ్ఞానానురాగమహిమాతిశయాన్తసీమ్నే ।
నాథాయ నాథమునయేఽత్ర పరత్ర చాపి నిత్యం యదీయచరణౌ శరణం మదీయమ్॥

(ప్రతిపదార్థము) మధుజిత్ అంఘ్రి సరోజ తత్వజ్ఞాన అనురాగ మహి
మాతిశయ అన్తసీమ్నే - భగవంతునియొక్క అడుగు తామరల విషయమైన సత్యమగు
జ్ఞానము ఆశ పీని గొప్పమహత్వమునకు సరిహద్దుగ నున్నవారును. నాథాయ - నాకు
స్వామియైనవారును (అగు), తన్నై నాథమునయే నమః - ఆనాథమునులకు నమస్కా-
రము, అత్ర - ఈ లోకమునను, పరత్ర చ అపి - పైలోకమునను, నిత్యం - ఎప్పుడును,
యదీయచరణౌ - ఏ శ్రీమన్నాథమునులయొక్క తిరువడిగళ్లు, మదీయం శరణం - నాకు
రక్షకమో. (అట్టి నాథమునులకు నమస్కారము అని)

* * * — (తన్నై నమః) నమ్మాత్వారుల కనంతరము మన సంప్రదాయ
మునకు ప్రథమాచార్యులైన శ్రీమన్నాథమునులకు తిరిగి నమస్కరించుచున్నారు.
శ్రీమన్నాథమునులయొక్క తిరువడిత్తామరలు ఈ లోకమునను పరలోకమునను ఎల్ల
కాలము ఈదాసునకు శరణమగుటచే వారికి తిరిగి నమస్కారము. వారెట్టివారు; భగవంతుని
యొక్క తిరువడిత్తామరల విషయమైన తత్వజ్ఞానముచే పరిపూర్ణులు, ఆ తిరువడిగళ్లల
యందలి ప్రేమముచేతను పరిపూర్ణులు, భగవంతుని యవతారరహస్యము, వాత్సల్యాది
గుణములు మొదలగువాని సత్యమును ఉన్నదున్నట్లుగ నెఱిగి, వాని విషయమై
ప్రేమము ఎక్కువగనున్న వారిలో వీరు సాటిలేనివారు అని, “మధుజిత్ తత్వజ్ఞాన”
అనుటచేతనే చాలియుండగా. శిశువులకు తల్లిలయొక్క స్తనములంబోరె తత్వజ్ఞానులకు
భగవంతుని పాదరవిందములే పరమ భోగ్యములు అను విషయము స్పష్టపడుటకై
“అంఘ్రిసరోజ” అని మధ్యను చేర్చబడినది. భగవంతుని తిరువడిగళ్ల విషయమైన
తత్వజ్ఞానము అనగా భగవంతునివిషయమైన తత్వజ్ఞానమే. అట్టి తత్వజ్ఞానముయొక్క
మహిమాతిశయము అనగా కొంచమైనను లోపములేక పరిపూర్ణమైన తత్వజ్ఞానము కలవారు
వేఱవరునులేరని యర్థము. భగవత్తత్వజ్ఞానమును, భగవదనురాగమును పూర్ణముగ వచ్చి
నాథమునులయందే విశ్రమించియుండును. ఇంక యోగులనేకులు భగవత్తత్వజ్ఞానులు
గను, భగవద్భక్తులుగను ఉన్నను వారెల్లర వీరికి క్రిందుమెట్టే అని భావము. (అత్ర

పరత్రచాపి) మోక్షము లభించుటకు ముందును మోక్షము లభించిన వెనుకయునున్న అన్నికాలములయందును నాథమునుల తిరువడిగళే తమకు రక్షకమనుచున్నారు. ఇది తగునా; మోక్షము లభించిన పిమ్మట భగవంతునకే కదా శేషపడి యుండవలయును. నాథమునుల తిరువడిగళు వీరికచ్చోట నెట్లు రక్షకమగును? అనిన, పరమపదమునకు వేంచేయ నపేక్షించువారు * మద్దైవతై : పరిజనైస్తవ నంగసీయ * (శ్రీవైకుంఠ స్తవము) నీకు దాసులును నాకు స్వాములునై నవారితో కూడియుండును) అని పరమ పదమున వేంచేసియున్న భాగవతోత్తములకు దాస్యమొనర్చుటయే అపేక్షించుటచేతను, పరమపదమునకు 'వానవర్ నాడు' (భగవద్దాసులదేశము) అని పేరుండుటచే భాగవతులకే అచట ప్రాధాన్య ముండుటచేతను, లోకమున పరమపదించిన స్వాములను "అచార్యుల తిరువడిగళు చేరినారు" అనియే వ్యవహరించునట్లు పెద్దలు మనకు నేర్పియుండుటచేతను, పరమపదనుండును నాథమునుల తిరువడిగళే నాకు ఉపేయుము అని వీరు సాయించుట కూడును. 'శరణం' అను పదము (ఉపాయమునకును ఉపేయమునకును వాచకము) ౨

భూయో నమోఽపరిమితాచ్యుతభక్తితత్వజ్ఞానామృతాబ్ధిపరివాహకుభైర్వచోభిః ।

లోకేఽవతీర్ణ పరమార్థసమగ్రభక్తి యోగాయ నాథమునయే యమినాం వరాయ ॥౩॥

అపరిమిత అచ్యుతభక్తి తత్వజ్ఞాన అమృతాబ్ధి పరివాహకుభైః = అంతులేని భగవద్భక్తి తత్వజ్ఞానము అనెడి అమృతసముద్రమయొక్క ప్రవాహమువలె నిర్మలములై శీతలములైన, వచోభిః = శ్రీసూక్తులచే, లోకే = ఈ లోకమునందు, అవతీర్ణ పరమార్థ సమగ్ర భక్తియోగాయ = ఆవతరించిన పరమపురుషార్థమును పరిపూర్ణమును అగు భక్తియోగము గలవారును, యమినాంవరాయ = యోగులలో శ్రేష్ఠులునగు, నాథమునయే = నాథమునులకు, భూయః నమః = మఱియు నమస్కారము.

*** (భూయో నమః) దప్పిగలవానికి దాహము పుచ్చుకొన్న కొరిదియు దప్పి అధికమగునట్లు వీరికిని నాథమునుల తిరువడిగళయందే అత్యంతముగ ప్రేమంబధికమై వారినే తిరిగి నమస్కరించుచున్నారు. (యమినాంవరాయ నాథమునయే భూయో నమః) యోగులలో శిరోభూషణమైన నాథమునులకు తిరిగి తిరిగి నమస్కారము. వారెటువంటి

వారు ? తమ శ్రీసూక్తులచే ఈ లోకంబున భక్తియోగంబును పరిపూర్ణముగను సత్యము గను ప్రకాశింపజేసినవారు. వారి శ్రీసూక్తులెట్టివనిన (అపరిమిత అచ్యుత భక్తితత్వజ్ఞాన అమృతాబ్ధికుభైః) భగవంతుని విషయమున వారికి కలిగిన అపరిమితమగు భక్తియు వాని విషయమైన తత్వజ్ఞానము అను నివి యొకపెద్ద అమృతసముద్రముగ హృదయమున నిండి లోన నిమగ్నక వెలుపలకు ప్రవహించివచ్చిన అమృతప్రవాహమా యేమి యీ శ్రీసూక్తులు ? అని తలంపవలసినట్లున్నవి. తమయొక్క భక్తిని తత్వజ్ఞానమును బాగుగ ప్రకాశింపజేయుచున్న భోగ్యములగు శ్రీసూక్తులచే భక్తియోగముయొక్క రహస్యముల నెల్ల ఈ లోకులకు సాయించిన నాథమునులకు నమస్కారము అని యేర్పడెను.

చెఱువు మొదలగునవి పూర్తిగ నిండినచో కట్టతెగి పోకుండుటకై తాముకడ్డముగ సుంచిన రాతిని యెత్తివేయుదురు. దానికి పరీవాహ (కలుజు) మనిపేరు. శ్రీసూక్తులను భక్తిపరీవాహమని చెప్పుటచే నోరుతెరచి మాటలు చెప్పకున్నచో శరీరము నిలిచి యుండదు అనునదియు వారుచెప్పిన మాటలన్నియు భక్తి బలాత్కారముచే నవతరించినవే గాని స్వతంత్రముగ చెప్పినవి కావు అనునదియు, తెలియజేయబడెను. అమృత పరీవాహమువలె కుభములైన శ్రీసూక్తులు అనగా - ప్రసన్నములై, మధురములై, యున్న దివ్యసూక్తులు అని. ఈ శ్రీసూక్తు లెవ్వియనిన, న్యాయతత్వమనునొక గొప్ప గ్రంథమును నాథమునులు సాయించినట్లుగ వేదాంతదేశికులు మొదలగువారు చెప్పుటచే. ఈ కాలమున నా దివ్యగ్రంథము లభింపక పోయినను ఆశవందార్ల కాలంబున ప్రసిద్ధ ముగ నుండుటచే దానిని మనంబున నుంచుకొని యిచట (వచోభిః) అనుచున్నారని చెప్పవచ్చును. ఉపదేశించుచు వచ్చిన నిత్యకాలక్షేప శ్రీసూక్తులనియైనం జెప్పవచ్చును.

నాథమునులు ఉపదేశించిన భక్తియోగము ఈ లోకమున, నేటికిని ఆచారమున వచ్చుచున్నదా యనిన, లేదు. “కురుగైక్కావలప్పణ” అనెడి స్వామిచే ఆశవందారుకు లభింపవలసియుండెను. కాని వారు ఒకరోజును నిర్దేశించి ఆనాడు రావలసినదని గుర్తుపెట్టిన రోజున ఆశవందార్లు తిరువనంతకయన క్షేత్రయాత్రలో నుండుటచే ఆశుమయము తప్పి పోయినది. అందుచే నా భక్తియోగము కురుగైక్కావలప్పణ తోడనే యంతరించి పోయినదని సంప్రదాయజ్ఞులు చెప్పుదురు. యోగము అను శబ్దమునకు “యోగ

స్సన్నహనోపాయధ్యానసంగతియక్తిషు" అను నిఘంటవుచే అనేకార్థములు కలవు. కావున భక్తియనెడి యుపాయమనిగాని ప్రీతిరూపమైన ధ్యానమనిగాని అర్థము తీసుకొనవచ్చును. మనస్సు పరిపక్వమై భగవంతుని ధ్యానించుటయనెడి మంచిమార్గమును ఈలోకంబున నాథమునులే చూపియున్నారు. దానినే యిదట సాయించితనియు జెప్పవచ్చును. అపుడు కురుగైక్కావలప్పు వరకే నిలిచిపోయిన భక్తియోగంబున కిదట ప్రవక్తిలేదు. అని గ్రహింపవలయును. భక్తియోగమునకు పరమార్థ అనియు సమగ్ర అనియు రెండు విశేషణంబులం జేర్చుటచే, నాథమును లవతరింపజేసిన భక్తిస్వయంప్రయోజన మనియు (ఇదియే పురుషార్థము అనియు) భగవత్ప్రాప్తికి చాలిన (తగిన) ఉపకరణము (సాధనము) అనియు చేర్చుచున్నది.

తత్త్వేన యశ్చిదచిదీశ్వరతత్త్వభావ భోగాపవర్గతదుపాయగతీరుదారః ।

సందర్భయన్నిరమిమీత పురాణరత్నం తస్మై నమో మునివరాయ పరాశరాయ॥౪

ఉదారః - ఉదార స్వభావముకలిగిన, యః - ఏ పరాశరులు. చిత్ అచిత్ ఈశ్వర తత్త్వభావ భోగ అపవర్గ తదుపాయగతీః - చిత్తు అచిత్తు ఈశ్వరుడు అనెడి తత్త్వత్రయము, వానిస్వభావములు విషయానుభవము మోక్షము మోక్షోపాయములు ఈ యాత్మ పోతగిన మార్గము అను పీనిని, తత్త్వేన - ఉన్నదున్నట్లుగ, సందర్భయ - ప్రకాశింపజేయుచు, (బాగుగ చూపుచు) పురాణరత్నం - పురాణములలో ఉత్తమమైన విష్ణుపురాణమును, నిరమిమీత - నిర్మించిరో (రచించిరో), తస్మై - అటువంటి, పరాశరాయ మునివరాయ - పరాశరమహర్షికి, నమః - నమస్కారము.

* * * — (తత్త్వేన యః) వెనుక మూడుశ్లోకంబులచే శ్రీమన్నాథములను నమస్కరించిరి. ఈ శ్లోకంబున శ్రీ విష్ణుపురాణమూలమున (ద్వారా) తత్త్వత్రయ జ్ఞానమును, ఇంకననేక విశేషార్థములను లోకులకు ఉపదేశించి యుపకారముం జేసిన మహానుభావులగు శ్రీపరాశరమహర్షికి నమస్కారముం జేయుచున్నారు. మహాభారతము మొదలగువానిచే వ్యాసమహర్షియు లోకోపకారముం జేసియుండిరి అయినను మనము ముఖ్యముగ తెలుసుకొనందగిన సారములగు అర్థములను మిక్కిలి విస్తారముగాకయు స్పష్టమగునటుల శ్రీవిష్ణుపురాణముచే తెలియజేసినవారు శ్రీపరాశరమహర్షియే

యగుటచే వ్యాసులు మొదలగువారిని విడిచి వీరి విషయమున నెక్కువగ కృతజ్ఞతఁ జూపుచున్నారు.

శ్రీవిష్ణుపురాణమునం జెప్పబడియున్న విషయములలో ముఖ్యములగు కొన్ని విషయముల సీక్లోక పూర్వార్థముననెత్తి చూపుచున్నారు. (చిదచిదీశ్వర తత్త్వభావ భోగాపవర్గతదుపాయగతీః) చిత్తు అచిత్తు ఈశ్వరుఁడు అనెడి తత్త్వత్రయము, వాని స్వభావములు, విషయానుభవము స్వర్గానుభవము మొదలగు భోగములు; కైవల్యానుభవము పరమపదానుభవము అను మోక్షములు, వీని సాధనములు, ఆఫలము ననుభవించుటయెడి మార్గములు, ఈ విషయములు ముఖ్యముగ శ్రీవిష్ణుపురాణమునం జూపబడియున్నవి. తుచ్ఛములైన విషయభోగములం గుఱించియు, అస్థిరములగు స్వర్గాదిభోగములం గుఱించియు, అసారమైన కైవల్యభోగమును గుఱించియు మన మెందులకు తెలుసుకొనవలెను? అనవసరములైన యీ విషయములను శ్రీవిష్ణు పురాణముననేల చెప్పవలయును? అనిన మంచి విషయములయొక్క మంచిని యెరుంగ వలెనన్న తుచ్ఛవిషయములలోని చెడుగులను కూడ తప్పక తెలుసుకొనవలెను. అదెట్లనిన చెడువస్తువునందు ఈ చెడుగున్నది. మంచి వస్తువునందు ఈ మంచివి యున్నవిగాన దానికంటె నిదిమంచిది అని తెలుసుకొనుటకు చెడువస్తువునే ముందుగ తెలుసుకొనవలయును. (పురాణరత్నం) రహస్యములలోనెల్ల ద్వయమునకు “మంత్ర రత్నము” అని గొప్పదనము చెప్పబడినట్లు శ్రీవిష్ణుపురాణమును విషయగౌరవముచే పురాణరత్నంబని గొప్పగ పేర్కొనబడియున్నది.

మాతా పితా యువతయస్తనయా విభూతిః సర్వం యదేవ నియమేన మదన్వయానమ్ ।
ఆద్యస్య నః కులపతే ర్వకుళాభిరామం శ్రీమత్తదంఘ్రియుగళం ప్రణమామి మూర్ధ్నా ॥ x

మత్ అన్వయానాం - నాసంబంధులకు, నియమేన - ఎప్పుడును, మాతా పితా యువతయః తనయాః విభూతిః సర్వం - తల్లితండ్రి ప్తీలు కొడుకులు సంపత్తు (మొదలగునవి) ఎల్ల, యత్ ఏన - ఏ నమ్మాత్మార్థ యొక్క తిరుపడిగళో, నః ఆద్యస్య కులపతేః - మన కులమునకు కూటస్థులగు నమ్మాత్మార్థ యొక్క, వకులాభిరామం - బొగడపుష్పములచే నందమైన, శ్రీమత్ - ఎప్పుడును శోభకలిగియున్న.

తత్ అంఘ్రియుగళం - ఆ తిరువడిగళ్ళ జంటను, మూర్ధ్నా ప్రణమామి - శిరస్సుచే నమస్కరించుచున్నాను.

*** (మాతాపితా యువతయః) క్రిందచెప్పబడిన పరాశర మహర్షియొక్క గ్రంథమునకంటె పరమభోగ్యమును పరమోజ్జీవనమును పరమోపకారమును అన్ని విధములచేతను సాటిలేనిది తిరువాయ్మొళియను ప్రబంధము. అట్టి తిరువాయ్మొళి మొదలగు దివ్యప్రబంధముల సాయించినవారును, శ్రీమన్నాథమునులకు యోగదళ యందు సేవసాయించి సాక్షాత్తుగ సకల వేదాంతార్థముల సుపదేశించినవారును, ప్రపన్న జనకూటస్థులునగు నమ్మాత్వార్లరిని నమస్కరించుచున్నా రీ శ్లోకంబున. నమ్మాత్వార్లకు అనేకములగు తిరునామము లుండినను వానినెల్ల విడిచి “ఆద్యన్య నః కులపతేః” అని మన కులమునకు శిరోభూషణమని సాయించినారే; వీరిమనస్సు ఎంతటి విలక్షణమైన పరిపాకముంజెందినది, “విప్రర్కుగోత్రచరణసూత్రకూటస్థర్ పరాశర పారాశర్య బోధాయనాదికః; ప్రపన్నకూటస్థర్ పరాంకుశ పరకాల యతివరాదికః” (1-38) బ్రాహ్మణులకు గోత్రచరణసూత్రకూటస్థులు పరాశరుడు పారాశర్యుడు బోధాయనుడు మొదలగువారు, ప్రపన్నజనులకు పరాంకుశ పరకాల యతివరాదులు కూటస్థులు, అనెడి ఆచార్యహృదయములోని శ్రీసూక్తుని ఇవట అనుసందించుకొనవలయును.

మదన్వయానాం అనెడి పదముచే - తమకు ముందుగ నవతరించియున్న పెద్దల కును, తమకు తరువాత పుట్టిన పుట్టెడు పుట్టిబోయెడు శ్రీవైష్ణవసంతానములకును అని అర్థము చెప్పవచ్చును. శ్రీవైష్ణవులని చెప్పబడు నెల్లరికు ఆత్మార్థుల తిరువడిగళే సర్వస్వము అని సాయించిరి.

* లక్ష్మీనాథసమారంభాం.....వందే గురుపరంపరాం * అనునట్లు భగవంతుడు ప్రథమాచార్యుండగుటచే ఆద్యన్య నః కులపతేః అనగా ఆ భగవంతుడనియు అంఘ్రి యుగళం అనగా నమ్మాత్వార్లనియుం జెప్పువారు కలరు. భగవంతునియొక్క తిరువడి స్థానమునకు శ్రీశివగోపులని తిరునామముండుటచే ఇట్లును చెప్పవచ్చును. వక్రకాళిరామం అను విశేషణముచే నీ యర్థము బాగుగ స్థిరపడును. * మక్తిక్రమాలై మార్పిన * అనియు ‘వక్రకాళరణర్’ అనియు నమ్మాత్మ వార్లను చెప్పుట కలదుగదా. ఈ యర్థము

సరిపోయియున్నను, ఆద్యస్య నః కులపతేః అనుటచే నమ్మాళ్వార్లు అని చెప్పుటయే సరసముగ నుండును. దీనికి పూర్వాచార్యుల వ్యాఖ్యానమును ఈ విధముగనే యున్నది గాన నిట్లు చెప్పుటయే యుచితము.

యన్మూర్ధ్ని మే శ్రుతిశిరస్సుచ భాతి యస్మిన్ అస్మన్మనోరథపథస్సకలస్సమేతి ।
స్తోష్యామి నః కులధనం కులదైవతం తత్ పాదారవిన్దచరవిన్దవిలోచనస్య ॥ ౬

యత్ = ఏ భగవంతునియొక్క తిరువడి, మే మూర్ధ్ని = నాయొక్క శిరస్సు నందును, శ్రుతిశిరస్సు చ = వేదములయొక్క శిరస్సులయందును (అనగా వేదాంతముల యందును), భాతి = ప్రకాశించుచున్నదో, యస్మిన్ = ఏ తిరువడియందు, అస్మత్ మనోరథపథః సకలః = మనోకోర్కెల్లెల్లను, సమేతి = పోయి, చేరుచున్నవో, తత్ = అటువంటి, నః కులధనం = వంశపారంపర్యముగ మనకు చేరిన సంపత్తు అయిన, కులదైవతం = మన వంశమునకెల్ల ఆరాధ్యదైవమైనటువంటి, ఆరవింద విలోచనస్య పాద ఆరవిందం = పుండరీకాక్షనియొక తిరువడి తామరలను, స్తోష్యామి = స్తోత్రము చేయగలను.

* * * (యన్మూర్ధ్నిమే) క్రింది అయిదు శ్లోకంబులచే, మన సంప్రదాయమునకు మహాపకారకులైన మహాత్ముల ముగ్గురిని నమస్కరించి పిదప నికమీద భగవంతుని స్తోత్రమునందు దిగుచున్నారు. నా వంశమునకు ఎప్పుడును నశింపని సంపత్తగు భగవత్పారవిందములను స్తోత్రముచేసెదనని ఈ శ్లోకముచే ప్రతిజ్ఞించేయుచున్నారు.

పుండరీకాక్షుడైన భగవంతునియొక్క యే పాదపద్మము నా శిరస్సుమీదను వేదాంతంబులందును ప్రకాశించుచున్నదో, నా వంశమునకెల్ల ధనమై దైవమై యే పాద పద్మమున్నదో, అట్టి పాదపద్మమును నేను స్తుతింపబోవుచున్నాను.

పాదపద్మములు వేదాంతములయందు ప్రకాశించుట యనగ, - వేదాంతముల యందు విస్తరముగ వర్ణింపబడుట. వీరి శిరస్సున ప్రకాశించుట యనగ, “అడిచ్చి యొస్తలమిళై నీ యణియాయ్ అభియజ్జుణ్ణా ఉక్కోలప్పాదమ్, (తిరువాయ్మొళి 10-3-6) అని యాళ్వార్లు (ఓ పుండరీకాక్ష; నీ సుందరమైన పాదమును ఈ దాసుని

యొక్క శిరంబున నలంకరింపజేయుము) ప్రార్థించినట్లు. ప్రార్థించి మనచే శిరోభూషణ ముగ నలంకరించుకొనదగిన పాదములు అని. భగవంతుని నమస్కరించునపుడు వాని పాదములయందు తలనుంచి నమస్కరించవలె గాన, అప్పుడు వీరి తిరుముడి (శిరము) యందు వారి పాదములు ప్రకాశించునుగదా.

(యస్మిన్ అన్యన్యనోరథపథస్సకలస్సమేతి) లోకంబున తండ్రి యనియు, తల్లి యనియు, బిడ్డలనియు, భార్యలనియు, ధనమనియు, వస్తుమనియు ఇవి మొదలగు ననేక వస్తువులం బ్రేమించి వానియందెల్లనున్న ప్రేమ, వీరికి భగవంతుని పాదపద్మముల యందుతప్ప మఱిదేనియందును లేదు అని. భగవంతుని పాదపద్మములు లభించినచో వీరు సర్వస్వము లభించినట్లే తలంచి సంతసించురు అని. కులధనం అనెడి విశేషణముచే ఉపాయత్వమును, కులదైవతమను విశేషణముచే ఉపేయత్వమును చెప్పబడియే

తత్త్వేన యస్య మహిమార్థవశీకరాణః శక్యో న మాతుమపి శర్వపితామహాద్వైః ।

కర్తుం తదీయమహిమస్తుతిముద్యతాయ మహ్యం నమోఽస్తు కవయే నిరపత్రపాయ ॥

యస్య = ఏ భగవంతునియొక్క, మహిమ అర్థవ శీకర అణః = గొప్ప ధనమనెడి సముద్రపు తుంపురుయొక్క చిన్నభాగమును సైతము, శర్వ పితామహా ఆద్వైః అపి = రుద్రుడు బ్రహ్మ మొదలగువారిచేతను, తత్త్వేన = ఉన్నదున్నట్లు. మాతుం న శక్యః - కొలిచి తెలుసుకొన శక్యము కాదో, తదీయ మహిమ స్తుతిం - ఆ భగవంతుని మహిమయొక్క స్తుతిని, కర్తుం - చేయుటకు, ఉద్యతాయ - ప్రారంభించి నట్టియు, (గనుకనే నిరపత్రపాయ - లజ్జలేనట్టి, కవయే - కవియని పెద్ద పేరును మోయుచున్నట్టి, మహ్యం - నాకు, నమః అస్తు - నమస్కారముం జేసుకొనవలయును.

* * * (తత్త్వేన యస్య) 'భగవంతుని పాదపద్మములను స్తుతింపబోవుచున్నాను' అని క్రింది శ్లోకమునందు చెప్పినవారు, జ్ఞానాధికులైన మహాత్ముల మనస్సునకు వాక్కునకు అందని విషయమును అల్పజ్ఞుడనైన నేను స్తుతింపం దొడంగుట యేమి సాహసము ? అని లజ్జించి స్తోత్రముం వెనుకంజవైచియే పనిచేయ నిశ్చయించితిని అని తమను తామే నిందించుకొనుచున్నా రీశ్లోకంబున.

బ్రహ్మ, రుద్రుడు, అని చెప్పబడు గొప్పవారగు కొంత మంది భగవంతుని మహిమను చెప్పనారంభించి, మహాసముద్రమువంటి ఆ మహిమలో ఒక చిన్నతుంపురు మాత్రంబైనను చెప్పనలవిగాక సిగ్గుజెందియుండిరి అనునపుడు కొద్దిజ్ఞానముగల నేనెంతవాడను స్తోత్రమని మనస్సులో తలంచుటకుఁ గూడ నాకు యోగ్యతలేదే; ఇది నాకు తెలిసియుండియు కవినిని పేరుందెచ్చుకొనుటకుగాను, శ్లోకంబులంజెప్ప మొదలి డితినే; నావంటి లజ్జాహీనుం డే లోకంబుననైనగలడా, ఇట్టి మూఢుడనగు నాకేగదా ముందుగ నమస్కారముం జేసికొనవలెను అనుచున్నారు. భగవంతుని గుణములలో కొద్దిభాగమైనను సర్వజ్ఞులగు బ్రహ్మరుద్రాదులచేత గూడ తెలుసుకొనవలనుపడదు అనునది పూర్వార్థముయొక్క భావము.

అట్టి అనంతకల్యాణగుణార్ణవంబగు భగవంతుని వైభవములను అల్పజ్ఞుడనగు నేను స్తుతింపవలెనని మనంబున తలంచుటయు, ఆతలంపును నోటితో చెప్పుటయు, సిగ్గులేని పనిగదా? కేవలము కవియను పేరును వహించుటకుగదా నేను స్తోత్రముం జేయందొడంగుట ఆహా యేమి నా సొంపుకు మంగళహారతి పట్టవలసినట్లున్నది. మహ్యం నమః అస్తు - నన్నందఱు నమస్కరింతురుగాక అనుట తాము నిందించుకొనుట, లోకంబున సాహసముగలవారికి చెయ్యెత్తి నమస్కారము అని చెప్పుటకలదు. (౩)

యద్వా శ్రమావధి యథామతివాఽవ్యశక్తః స్త్రామ్యేవమేవ ఖలు తేఽపి సదా స్తువంతః ।
వేదాశ్చతుర్ముఖాశ్చ మహార్ణవాంతః కో మజ్జతోరణుకులాచలయోర్విశేషః ॥

యద్వా - కాక, అశక్తః (అహం) - శక్తిలేని నేను, శ్రమ అవధి - శ్రమము కలుగు వరకైనను, యథామతివా అపి-బుద్ధికి లోచింత వరకైనను, స్త్రామి - స్తోత్రముం జేయుదును; సదా అపి - ఎప్పుడును, స్తువంతః - స్తుతించుచున్న, తే వేదాః - ఆవేద ములును, చతుర్ముఖముఖాశ్చ - బ్రహ్మ మొదలగువారును, ఏవమే ఏవ ఖలు - ఇట్లేగదా (స్తుతించుట), (నాకంటె కొంచెమెక్కువగువారి స్తుతించురు అనిన) మహా అర్ణవ అంతః - పెద్దసముద్రమునండు, మజ్జతోః - మునిగిపోవుచున్న, అణుకులాచలయోః - చిన్న నలుసునకును పెద్దదగు కులపర్వతమునకును, కః విశేషః - ఏమి భేదము?

(యద్వాశ్రమావధి) పరమపురుషుని స్తుతించుటకు నేనంతవాడను, చేతకాని పనిని మనస్సుతో కూడ తలంప కూడదు అనుకొని స్తుతించుటకు వెనుదీసిన యాశంపదార్లు నాచేతనై నంతవరకు స్తుతించుట యుచితమే అని యొక విధముచేత మనస్సునకు సమాధానము జెప్పకొనుచున్నారీ శ్లోకంబున. భగవంతుని వైభవములనంత తెలిసికొని చెప్పట నాశరముగాదను విషయము సత్యమే; అందుకు నేనశక్తుడ నైనను, స్తుతించుటకు నేను పూర్తిగ వెనుదీయను, భగవద్గుణములను పరిపూర్తిగ చెప్పంగలవారే స్తోత్రముం జేయుటకు దిగవలెనను నియమమేదియు కనుపించదు. ఎవని కెంత మాత్రము శక్తియు బుద్ధియుంగలదో అంతవరకే స్తుతింపవచ్చును. దీని కేమియు నాటకములేదు. కావున నాకు స్తుతించుట కెంత శక్తిగలదో యెంత జ్ఞానముగలదో అంతయే స్తుతించెదను.

ఇట్లు స్తుతించుట నేను మాత్రమేకాదు; దేవతలును, వైదికులును, వేదములును ఇంక నెందఱో ఆ భగవంతుని స్తుతించియున్నారు; స్తుతించుచున్నారు; వారు స్తుతించుట యొకదినము రెండు దినములు కాదు; రాత్రింబగళ్లు స్తుతింతురు. ఆట్లు స్తుతించువారును తమ కెంత జ్ఞానశక్తులున్నవో అంతయే స్తుతించిరిగాని భగవంతుని గుణములనెల్ల పూర్తిగ స్తుతించినది లేదుగాన వారివారి జ్ఞానశక్తులకు తగినట్లు వారు వారు స్తుతింప వచ్చునని యేర్పడిన పిమ్మట నేనున్న నాశక్తికి నాజ్ఞానమునకు తగినట్లు స్తుతించినచో కొంతలేదుగాన ఏదో నాచేత నై నంతమట్టుకు స్తోత్రముచేయ బూనుచున్నాను.

“నదా స్తుతంతః తే వేదాః చతుర్ముఖముఖాశ్చ ఏవమేవ” అని చెప్పవచ్చునా? మీశక్తి యెక్కడ; వారి శక్తి యెక్కడ; మీజ్ఞానమెక్కడ; వారి జ్ఞానమెక్కడ; అన్ని విధముల చేతను మీకంటె నెంతయో గొప్పవారగు చతుర్ముఖులను మీరు మీతో సమానులని చెప్పకొనుట తగునా? అని కొందఱు ఆడుగవచ్చునుగాన దానికి నారే సమాధానముం జెప్పచున్నారు * (కో మజ్జతోరణుకులాచలయోర్విశేషః) అని. నాజ్ఞాన శక్తులు అధికము అనునదియు, సత్యమే. అయిననేమి, భగవంతుని గుణములను స్తుతింపలేక పోవుటలో వారికిని నాకును ఏమైన భేదమున్నదా; నాకంటె వారికి జ్ఞానశక్తు లెక్కువగనుండుటచే పదికి నూలు నూటికి వెయ్యిగా వాక్యములను ఎక్కువగ చెప్పుదు రనుకొందము. నేను చెప్పు వాక్యములు కొద్దియే యగుగాక; అయిననేమి, చెప్పం

దొడంగిన విషయమును వారును పూర్తిగ తెలుసుకొన్నదిలేదు. ఇందులో సామ్యమునకు లోపములేదే. ఒక దృష్టాంతముం జూచుడు; — ఒక చిన్నపస్తువు, ఒక పెద్ద కొండ; ఈ రెంటికి ఆకారమున నెంతయో భేదమున్నది. ఉన్నను ఈ రెంటిని సముద్రములో వేసినచో చిన్నదగు పదార్థమును పెద్దదగు కొండయు సముద్రమున నొకమూల స్వరూపము కనుపించక మునిగిపోవుట సమమే యగును. అణువునకును, పర్యతమునకును బైట చాల భేదము కనుపించుచున్నను, ఇవి సముద్రమునందు మునిగి కనుపింపకపోవు విషయములో పీనికి ఏ భేదమును కనుపించుటలేదు. సామ్యమే కనుపించుచున్నది. అయితే అణువుకన్న పర్యతము సముద్రములో నెక్కువ భాగము నాక్రమించును అనునదిపట్టుకు నిజము. అది యటుండనిండు, ఇవి సముద్రములో నుండుచోటు తెలియక నొక మూలనణిగిపోవునను విషయములో భేదమేమైన యున్నదా; చెప్పుడు; అట్లే అణువువంటి నామాటలకును పర్యతమువంటి బ్రహ్మమొదలగు వారి మాటలకును కొలతలో యెక్కువ తక్కువలన్నను భగవద్గుణములనెడి సముద్రంబున నేదోయొక మూలనణిగిపోవు విషయములో భేదము లేకయే యుండును.

వారు వారు తను తను జ్ఞానశక్తులకు తగినంతవఱకే స్తుతింపందగినవారు కావున, లెక్కింపరాని అవధిలేని అతీతయముకల్గిన కల్యాణగుణంబులకు సముద్రుండైన భగవంతుని గుణంబుల స్తుతించి పూర్తించుట నెనరికిని తరముగాక పోవుటచేతను, నేనును నాకు తెలిసినంతవఱకు ఏదో స్తుతింపదొడంగుట దోషముకాదు అని యొకవిధముగ మనస్సును సమాధానపరచుకొనిరి.

శ్లోకమును ప్రారంభించునపుడే యద్వా అనుటచే క్రింది శ్లోకంబున చెప్పిన విషయమును త్రోసివేసి, దీనియందు వేఱొక విషయము జెప్పుటను - సూచించును. స్తుతించుట తగదని క్రింది శ్లోకమునం జెప్పిన విషయము. ఈ శ్లోకంబున నట్లుగాక స్త్రామి అని స్తుతించుటకు దిగుచున్నారగాన ఇది తెలియుటకే యద్వా అని సాయించిరి.

శ్రమావధి - ఆయాసము కలుగువరకు, అనుట శక్తియున్నంతవరకు అని యర్థము. నే నాయాసమునొందు వరకు నీళ్ళతోడెదను. అనినచో శక్తి యున్నంతవరకు తోడెద నను అర్థమును కాననగును. - శ్రమః యస్మిన్ కర్మణి తత్—శ్రమావధి.

కించై ష శక్తిశయేన న తేనుకంఘః స్తోత్రాపితు స్తుతికృతేన పరిశ్రమేణ ।

తత్ర శ్రమస్తు సులభో మమ మన్దబుద్ధేః ఇత్యుద్యమోఽయముచితో మమ బాహునేత్ర॥౯

ఏషః = ఈ, స్తోత్రా = స్తుతించునట్టి (నేను). శక్తి అతిశయేన = (నా) గొప్ప శక్తిచేత, తే = నీకు, న అనుకంఘః = దయచే చూడవలసినవాడను కాను. అపితు = ఇక నేకారణమున దయచే చూడవలసినవాడ ననగా. స్తుతికృతేన పరిశ్రమేణ = స్తుతించుటచే గలిగిన యా యాసముంజూచి. (దయచేయవలసినవాడను) హే అబ్జనేత్ర = ఎఱ్ఱ బాహురవంఱి నేత్రములుగల ఓస్వామీ! తత్ర=అస్తుతించు విషయములో, మందబుద్ధేః= మందమైనబుద్ధి కలిగిన, మమ తు=నాకనినచో, శ్రమః=ఆయాసము, సులభః=తేలికగ కలుగును; ఇతి = అనుకారణముచే, మమ చ = నాకే, అయం ఉద్యమః=ఉదయః = ఈ ప్రయత్నము తగియుండును.

* * * —(కించై షః) క్రిందిశ్లోకమున భగవంతుని వైభవములనెల్ల పూర్తిగ స్తుతింప జాలకుండుటలో బ్రహ్మ మొదలగు వారికిని తమకును ఏమియు భేదములేదని సామింపిరి. భేదములేదని చెప్పుట మాత్రమే కాదు; వారికంటె తమకు ఒకవిధమైన అధిక్యముగూడ కలదనుచున్నారు ఈ శ్లోకంబున, లోకమున నొక గొప్పవానికి ఎవనియందైన దయకలుగవలెననినచో, రెండు కారణములున్నవి. గొప్ప సామర్థ్యముండినచో దానింబట్టియు దయకలుగును. ఎక్కువగ శ్రమపడి దీనుడై యున్నచో అట్టి దైన్యమును చూచియు దయ కలుగును. కాబట్టియే, దయ కలుగుటకు సామర్థ్యమొక కారణము. దైన్యమొక కారణము. ఈ రెండు కారణములలో మొదటి కారణముగు సామర్థ్యము నాకు లేదు. అనగా నీ కల్యాణగుణములను పూర్తిగ స్తుతింపదగిన శక్తివిశేషము నాకు లేదు. ఇది బ్రహ్మ మొదలగువారికికూడ లేదనుట సిద్ధమే గనుక ఈ విషయమున సామ్యమే యున్నది. ఇక రెండవకారణమైన దైన్యమొక్కటియే దయకు సాధనము కావలయును. ఆదైన్యము నాయందు నెక్కువగ నున్నదా? బ్రహ్మ మొదలగు వారి యందెక్కువగ నున్నదా? అని విచారించినచో నాయందెక్కువగ నున్నది. ఎల్లవిన ఎవడు ఎక్కువగ నాయాసముం జెందునో వాడే దీనుడని చెప్పుచున్నాడు. బ్రహ్మ మొదలగువారును నేనును నీ యొక్క వైభవములనెల్ల పూర్తిగ

చెప్పకాలము అనునది సత్యమే అయినను చాలాకాలమువఱకు పెద్ద పెద్ద వాక్యములం జెప్పుచుండుటకు వారికి శక్తియుండుటచే వారు శ్రమపడక స్తుతింపగలరు. వారికి శీఘ్రముగ నాయాసము కలుగదు. కావున వారియందు దైన్యమును చూడవలెనన్న కష్టము. నా కనినచో అట్లుకాదు. నాయొక్క బుద్ధి స్వల్పము గాన ఎక్కువగ స్తుతించుటకు నాకు శక్తిలేదు. కొంచెమునేపు స్తుతించినచో ఆయాసము కలుగును. కావున నాయందు దైన్యము సులభముగ కనిపించును. దైన్యమును చూచినతోడనే నీకు దయకలుగును గాన నేను శీఘ్రముగనే నీ దయకు పాత్రుడగుదును. బ్రహ్మాదులు నాకంటె యెక్కువ శక్తికలవారు గాన వారి కాయాసము త్వరలో కలుగదు. నీ గుణములను పూర్తిగ స్తుతింపదగిన గొప్పశక్తియును వారికిలేదు. దైన్యమును వారికిలేదు. వారి శక్తియుం తయు నశించిన పిమ్మట నెప్పటికో వారి కాయాసము కలిగి దైన్యము జనించును. అల్ప షగు శక్తి కలిగిన నేను ఇంక కొంతనేపటికి ఆయాసమునొంది దీనుడగుదును. వెంటనే నీదయ నామీద ప్రవహింపగలదు. కావున నీదయ నాకు శీఘ్రముగ లభించును. ఇదియే నాకుండు గొప్పతనము. నీవు శీఘ్రముగ దయచేయుటకు ఇదియొక మార్గముగ నుండుటచే స్తుతించుట నాకే తగును అనిరి.

“మన్దబుద్ధిః” అని తమకు విశేషణముగ జెప్పుకొనుటకు భావమేమనిన బ్రహ్మాదులవలె చాల కాలము స్తుతింప జాలినంత బుద్ధిలేనందున నాకు శీఘ్రముగ శ్రమ కలుగునని.

అజ్ఞనేత్ర : నా ప్రయత్నము నెఱవేరునట్లు తామరలంబోలు నేత్రములచే కటాక్షింపుము అని.

మొదటి పాదమున అహం అని ఉత్తమపురుషుగా చెప్పవలసినచోట ఏషః అని ప్రథమ పురుషముగా చెప్పుట సంస్కృతములోని మర్యాద. అనుకంపితుం యోగ్యః అనుకంప్యః.

నావేక్షనే యది తతో భువనాన్యమూని నాలం ప్రభో ! భవితుమేవ కుతః ప్రవృత్తిః ।
ఏవం నిసర్గసుహృది త్వయి సర్వజన్తోః స్వామిన్నచిత్రమిదమాశ్రితవత్సలత్వమ్ ॥ ౧౦

స్తోత్ర రత్న ము - గల నా వేక్షనే

ప్రభో = ఓ భగవంతుడా, న అవేక్షనే యది = నీవు కటాక్షింపనిచో, రతః = అప్పుడు, అమూని భువనాని = ఈలోకములు, భవితుమ్ ఏవ న అలం = ఉండనే యుండజాలవు; ప్రవృత్తిః కుతః = ఒకపనియైనను చేయఁజాలవనుటను వేఱు చెప్పవలయునా, స్వామి = ఓ స్వామీ, ఏవం = ఇట్లు, సర్వజన్తోః = అన్ని జంతువులకు, నిసర్గసుహృది = స్వతస్సిద్ధముగనే హితముండలంచెడి, త్వయి = నీయందు, ఆశ్రిత వత్సలత్వమ్ = ఆశ్రితవాత్సల్యమనెడి యీ గుణము, న చిత్రమ్ = ఆశ్చర్యముకాదు.

* * * (నావేక్షనే) స్తోత్రముం జేయుటకు తమ కధికారమున్నదని సమర్థించి విదప ఇది మొదలుకొని స్తోత్రమును చేయఁ దొడంగుచున్నారు.

క్రింది శ్లోకమున అబ్జనేత్రయని సంబోధించిన వెంటనే భగవంతునికి దయకలిగి తన చల్లని తామరలంబోలు నేత్రములచే కటాక్షించి అనుగ్రహించెను. నా తండ్రి! ఈ యనుగ్రహము ఆశ్చర్యముకాదు. ప్రళయకాలంబున తెక్కలొల్లివీటిగిన పక్షివలె నశించి యున్న ఆత్మవర్గములను నీ విశేష కటాక్షముచే సృష్టించి, సృష్టింపబడిన జంతువులు వనులం జేయులాగున కటాక్షించు నీవు, నీచే సృజింపబడిన నాకు నేడు ముఖముఁజూపితి వనుటలో ఆశ్చర్యమేమున్నది? లేదు అనుచున్నారు.

సృష్టికిముందు భగవంతుడు సృజింపందగిన వస్తువులను కటాక్షించును. అని చెప్పెడి యుపనిషత్తులో, “తత్ ఐక్షత - ఐహు స్వాం ప్రజాయేయేతి” అని ‘ఐక్షత’ అని యుండుటచే దాని ననుసరించి వీరును ‘అవేక్షనే’ అనుచున్నారు (న అవేక్షనే యది) అనుట నీవు శ్రీనేత్రములతో కటాక్షింపనిచో అని. ఈక్షణమనగా అనుగ్రహముతో గూడిన సంకల్పము, అనుగ్రహవిశిష్టతపై సంకల్పముచేయనిచో కార్యవర్గములలో నొక పదార్థమును ఉండజాలదు. ఉత్పత్తికే నీసంకల్పము కారణమైనపుడు ఉత్పన్నములగు కార్యవర్గములయొక్క ప్రవృత్తికి నీసంకల్పమే కారణము అని వేఱు చెప్పవలయునా? అయిన పిమ్మట నశించియున్న పదార్థములెల్ల సత్తను పొందునట్లును ప్రవృత్తికి శక్తికలిగి యుండునట్లును నిర్దేయతకృపచే సంకల్పించెడి నీవు నేడు నన్ను స్తోత్రంబున ప్రవర్తింపం జేసి కటాక్షించుటయొక ఆశ్చర్యమగు విషయమా? ఆశ్రితులు అనాశ్రితులు అనెడి

భేదముజూడక అందఱి విషయమునను స్వతస్సిద్ధముగ మంచి హృదయము కలవాడవై యుండు నీకు ఆశ్రితుడనైన నా విషయమున వాత్సల్యముండుట ఆశ్చర్యముకాదు అని. వాత్సల్యమనగ ప్రీతివిశేషము. (౧౦)

స్వాభావికానవధికాతిశయేశితృత్వం నారాయణః త్వయి న మృష్యతి వై దికః కః ।
బ్రహ్మ శివశృతమఖః పరమస్వరాడిత్యతేఽపి యన్య మహిమార్జవవిప్రుషన్తే ॥ ౧౧

నారాయణ = ఓ నారాయణుడా, బ్రహ్మ = బ్రహ్మ, శివః = రుద్రుడు, శతమఖః = ఇంద్రుడు, పరమఃస్వరాట్ = పరికంఠెగొప్పవాడగు ముక్తాత్మ, ఇది ఏతే అపి = అనేది వీరెల్లరును, యన్య తే = ఏ నీయొక్క, మహిమ అర్జవవిప్రుషః = గొప్పతనమనేది సముద్రములో తుంపురువలె నుండురో, (తస్మిన్) త్వయి = అట్టి నీయందు, స్వాభావిక అనవధికాతిశయ ఈశితృత్వం = స్వతస్సిద్ధమైనదియు నిరతిశయమైనదియు అగు ఐశ్వర్యమును కః వై దికః = ఏ వై దికుడు, న మృష్యతి = సహింపలేడు? (సహింపని వాడు అవై దికుడని)

* * * (స్వాభావికేత్యాది) జగత్కారణత్వము స్వామిత్వము మొదలగునవి శ్రీమన్నారాయణునికున్నట్లు క్రిందిశ్లోకంబున సాయించినారు, బ్రహ్మరుద్రాది దేవతాంతరములకు పరత్వమున్నట్లు చాలమంది భ్రమించియుండుటచే అట్టి భ్రమమును పోగొట్టి శ్రీమన్నారాయణుడే “సర్వస్మాత్ పరుడు” అని స్థాపింపదలచి దానికై అడుగు పెట్టుచున్నారు (ప్రారంభించుచున్నారు) ఈ శ్లోకంబున.

శ్రీమన్నారాయణా? నీవే పరమపురుషుడవు అనుటను అవై దికులు సహింపనందున నొప్పుకొనక పోయినను వై దికులు ఒప్పుకొనుటలో నడ్డమేమియులేదు. దీనినొప్పుకొనని వై దికుండొకడైననులేడు, బ్రహ్మరుద్రాదులుకూడ పరత్వము కలవారని వేదమున నెక్కడనో యొకమూల చెప్పియున్నను వారందఱు నీగొప్పతనమనేది మహాసముద్రంబున నొక చిన్న బిందువునుం టోలియుండురు; అనగా నీయొక్క విభూతిలో నొకమూల నణగియుండురు అనుట కావున వారికి గొప్పదనము (పరత్వము)ను చెప్పినచోట్లనెల్ల నీవిభూతియొక్క గొప్పతనమే చెప్పబడినదై, నిష్కమాభ్యుదికమగు పరత్వము ఉభయ విభూతినిర్వాహకుడవైన నీకే కలదని చెప్పబడినట్లయ్యెను.

ఈశితృత్వమనగా - ఈశ్వరుడుగనుంచు ధర్మము. దానికి (స్వాభావిక) అనియును (అనందచరిత్రము) అనియును రెండు విశేషములు చెప్పబడియున్నవి. బ్రహ్మ మొదలగు దేవతలకును ఒక్కొక్క విధమగు ఈశ్వరత్వముండినను వారి స్వతస్సిద్ధమైనది కాదు. అనందలేని అతిశయము కలదియును కాదు. ఒక భగవంతుని యైశ్వర్యమే అట్టిది. మిగతవారి యైశ్వర్యమంతయు వారివారి కర్మానుగుణముగ నుండునదియు దుఃఖములతో కూడినదియు అనిత్యమైనదియు అయియుండును. స్వాభావికమై యంతకు పైన లేదు అనునట్లు మిక్కిలి గొప్పదగు ఐశ్వర్యము శ్రీమన్నారాయణుని కొకనికే అసాధారణము అనునది వేదములలోను విశేషముగ నారాయణానువాకము నందును సిద్ధమైయున్నది అని దీనిచే చెప్పబడియెను.

(పరమస్వరాట్) “స బ్రహ్మ స శివ స్సేంద్ర స్సోఽక్షరః పరమస్వరాట్” అను వేదవాక్యము నిచట స్మరింపవలయును. ముక్తాత్మయొక్క గొప్పకనమును చెప్పుచోట “స స్వరాధ్వవతి” అని చెప్పబడియున్నది. అనగా స్వతంత్రుడైపోవును అని అయినను ముక్తాత్మలు కర్మవశ్యులుకారు అను మాత్రమే దానికర్థముకాని, వారు భగవంతునికి పరతంత్రులుకారు అని కాదు; వానికి శరీరముగానుండెడి యాత్మలు వానికెప్పుడును పరతంత్రులు గనే యుండురు. *నిరంజనః పరమ సామ్యముపై తి* అనెడి వేదవాక్యము ననుసరించి ముక్తులకు భగవంతునితో సామ్యముకలుగుననినను జగత్సృష్టి మొదలగు కొన్నియంశములు వారికిలేవని నిర్ధారణము చేయబడియున్నందున వారి యైశ్వర్యముకూడ నొక లెక్కలో చేరియేయుండును.

“న యైశ్వర్యమును వైదికులెల్లరు చెప్పుచుందురు” అనక వైదికుడు నహింస లేడు ? అని చెప్పటకు భావము:

శ్రీమన్నారాయణుని జగత్కారణత్వము సర్వస్వామిత్వము మొదలగు ఐశ్వర్యమును సహింసనివారు వేదబాహ్యులని. (౧౧)

కః శ్రీః శ్రియః పరమసత్త్వసమాశ్రయః కః కః పుండరీకనయనః పురుషోత్తమః కః ।
కస్యాంతాయతశతైకకలాంశకాంశే విశ్వం విచిత్రచిదచిత్రవిభాగవృత్తమ్ ॥ (౧౨)

శ్రీయః శ్రీః కః - లక్ష్మీకిని ఎవడు లక్ష్మీ? పరమసత్వసమాశ్రయః కః - గొప్ప సత్వగుణమునకు నెవడు నివాసస్థానము? పుండరీకనయనః కః - ఎవడు తామరలవంటి నేత్రములు కలవాడు? పురుషోత్తమః కః - ఎవడు పురుషోత్తముండనబడును? కస్య - ఎవనియొక్క. అయుత అయుత శత ఏకకలా అంశక అంశే - అనేకములగు వేలకొట్ల భాగముల యొక్క ఒక అంశమునందు, విశ్వం - ఈ ప్రపంచమంతయు, విచిత్ర చిత్ అచిత్ ప్రవిభాగవృత్తం - విచిత్రమైన చేతనాచేతనముల విభాగములు కలదిగనుండును?

* * * (కః శ్రీః శ్రీయః) శ్రీమన్నారాయణునికే పరత్వముకలదు, మిగతవారికి లేదు అనుదానిని ధృఢపఱచుచున్నారీ శ్లోకమున. తిరువుక్కుమ్ తిరువాయ్మోళిన్ * అని స్తుతింపదగినవాడు శ్రీమన్నారాయణుడా? లేక దేవతాంతరమా? చెప్పుడు. * వేదాంతాస్తత్వచింతాం మురఖిదురసి * యత్పాదచిహ్నైస్తరంతి (శ్రీగుణరత్నకోశము) అని భట్టరు సాయించినట్లు పరత్వ సాధకములలో శ్రీయఃపతిత్వము మొదటిదిగాన అది శ్రీమన్నారాయణునికేగదా యున్నది.

రజోగుణమును తమోగుణమును కలియక కేవలము సత్వమే మూర్తిభవింపి యున్నవాడెవడు? బ్రహ్మకు రజోగుణ మధికముగనుండుననియు, రుద్రునకు తమోగుణ మధికముగనుండుననియు, శ్రీమన్నారాయణునికి సత్వగుణము సంపూర్ణముగ నుండుననియు, శాస్త్రములు చెప్పుటచే పరమసాత్వికుండగు నితదేగదా పరతత్వముగ నుండవలసినవాడు. చేతనులకెల్ల తల్లియై పరమకృపంజూపుచు తామరలవంటి నేత్రములు కలవాడెవడు? చాందోగ్యపనిషత్తునందు * తస్య యథా కప్యానం పుండరీకమేవమక్షిణీ * అని పుండరీకాక్షత్వము పరత్వమునకు చిహ్నముగ చెప్పబడియున్నది. అది శ్రీమన్నారాయణునికేగాక యితరులకు లేనందున దీనిచేతను పీనియొక్క పరత్వము స్ఫుటమగుచున్నది. కనుక. శ్రీమన్నారాయణుడే పురుషోత్తముండనియు వేదవేదాంత వేదాంగములలో చెప్పబడియున్నందున పురుషోత్తమత్వమనెడి పరత్వచిహ్నమును శ్రీమన్నారాయణునికే కలదు.

(కస్యా యతా యత ఇత్యాది) బ్రహ్మరుద్రాదులు మొదలుకొని పురుగుబోచ వరకు నుండెడు కార్యవర్గమంతయు నెవని స్వరూపమున నేకదేశములో నడంగియుండును ? * యస్యా యతా యతాంశే విశ్వశక్తిరియం స్థితా * మేరోరివాణుర్యన్యైతద్భ్రహ్మాండ మఖిలం మునే * ఇత్యాదిప్రమాణములచే శ్రీమన్నారాయణుడే సర్వవ్యాపకుడనియు బ్రహ్మరుద్రాదులెల్ల వాని స్వరూపముయొక్క ఏకదేశములో నున్నారనియు, ప్రకటిత మగుచున్నది. శ్రీభగవద్గీతయందు విశ్వరూపాధ్యాయమున ఆరునుండాశ్చర్యంబునొంది చెప్పబడినది. అయితం-పదివేలు; కలా అనునదియు అశ అనునదియు అత్యల్పంబగు నొక ప్రదేశముం జెప్పను.

(విచిత్రచిదచిత్ప్రవిభాగవృత్తం) - చిత్ - చేతనవస్తువులు. అచిత్ - అచేతన వస్తువులు, ఇవి దేవత నుష్కాది రూపభేదముచేతను భోగ్యభోగోపకరణ భోగస్థానాది భేదము చేతను విచిత్రంబుగనుండుటచే విచిత్రచిదచిత్ప్రవిభాగ అని చెప్పబడెను. ప్రవిభాగమనగా విభజనము, చేతనా చేతన విభాగములు అని యర్థము. వృత్తం అనగా అమరియుండుట అని ఈ ప్రపంచమంతయు నెవని స్వరూపైక దేశమునందు విచిత్రముగ చేతనాచేతనముల విభాగములుగలదై అమరియున్నది? అని. పైరెండు పాదముల యందును సర్వవ్యాపకుం డెవడు అని ప్రశ్నించుట. పై రెండు శ్లోకములు ప్రశ్న రూపముగనున్నవి. ప్రశ్నించుట యెవరిననిన పదునాల్గవ శ్లోకమున త్వదన్యః కః, (నీవు కాక యింకెవరు) అని, భగవంతుని ప్రశ్నించినట్లుగ నెఱుంగవలెను. ఇట్లు ప్రశ్నించుటకు భావమేమనిన, శ్రీమన్నారాయణుండవగు నీవే లక్ష్మీకి లక్ష్మీ, నీవే వరమ సాత్వికుండవు, నీవే పుణ్డరీకాక్షుండవు, నీవే పురుషోత్తముండవు, నీవే సర్వవ్యాపకుడవు, కావున నీవే వరతత్వమని విన్నపించినట్లు.

(౧౨)

వేదాపహారగురుపాతకదైత్యపీడా ద్యాపద్విమోచనమహిష్ఠఫలప్రదానైః ।

కోఽన్యః ప్రజాపతుపతీ పరిపాతి, కన్య పాదోదకేన స శివస్వశిరోధృతేన ॥ ౧౩

వేదాపహార గురుపాతక దైత్యపీడా ఆది ఆపత్ విమోచన మహిష్ఠఫలప్రదానైః = వేదముల నపహరించుటయేమి, తండ్రికి గావించిన పాపమేమి, రాక్షసులచే కలిగిన ఉపద్రవమేమి, యివి మొదలగు ఆపత్తులను పోగొట్టుటచేయు గొప్ప గొప్ప ఫలంబుల నిచ్చుటచేతను, అన్యః కః = (నీవుగాక) వేఱెవరు, ప్రజాపతుపతీ పరిపాతి = ప్రజాపతి

యగు బ్రహ్మను పశుపతియగు రుద్రుని రక్షించువారు?, ఈ శివః = ఆరుద్రుడు, స్వశిరోధృతేన = తన శిరస్సున ధరింపబడిన, కవ్య పాదోదకేన = ఎవరియొక్క శ్రీపాద తీర్థముచే, శివః = పరిశుద్ధుడయ్యెను?

* * * — (వేదాపహరేత్వాది) ఇతిహాసపురాణవృత్తాంతముల చేతనుకూడ శ్రీమన్నారాయణునికే పరత్వము కలదని యీ శ్లోకంబునం జెప్పుచున్నారు. వేదాపహర మనెడి ఆపద్విమోచనము; గురుపాతకమనెడి యాపద్విమోచనము; అసురపీడ యనెడి యాపద్విమోచనము, వీనిచేతను గొప్పగొప్ప ఫలంబుల నిచ్చుటచేతను, ప్రజాపతియగు బ్రహ్మను పశుపతి యగు శివుని రక్షించినవారు నీకంటె వేతెవరు? ఎవని శ్రీపాదతీర్థమును శిరంబున ధరించుటచే శివుడు పరిశుద్ధుడయ్యెను? అని ప్రశ్నించుచున్నారు; కథ. భగవంతుడు ఆదికాలంబున బ్రహ్మను సృజించి ప్రళయకాలంబున మఱుగుపడియున్న వేదములను ప్రకాశింపజేసి, అతనికి యుపదేశింపగా, అబ్రహ్మ అట్టి వేదంబులను నేత్రములుగా పెట్టుకొని జగత్సృష్టింజేయ నారంభించినపుడు భగవంతుని నుండి రజస్తమోగుణములు మధుకైటభులను రెండు అసురులుగా మూర్తీభవించి అవేదపురుషులనపహరించి సముద్రముజొచ్చి పాతాళలోకంబున ప్రవేశించి దాగియుండిరి. వేదంబులపహరింపబడిన పిమ్మట బ్రహ్మకేమిచేయవలయునో తోచక దిగ్భ్రమజెంది కండ్లుపోయినదే అని కేకపెట్టి యేడ్చుచు పిమ్మట కొంచెము తేటి భగవంతుని స్తుతింపగా, నతండు హయగ్రీవావతార మెత్తిపాతాళము బ్రవేశించి మధుకైటభాసురులంజంపి వేదములందెచ్చి బ్రహ్మాకిచ్చెను.

పూర్వమొక కల్పాంతమందు బ్రహ్మ నిద్రించుచుండ నతని ముఖంబుల నుండి వెలువలకువచ్చి పురుషరూపంబున విహరించుచున్న నాలుగువేదములను సోమకుండనెడి యొక కూరుండగు అసురు డపహరించుకొని ప్రళయార్థ వంబున మఱుగవడ నది నెఱిగి ఒక గొప్ప మత్స్యంబుగ నవతరించి ఆ పెద్ద సముద్రంబునం బ్రవేశించి ఆ యసురుని వెతకి పట్టి చంపెను. పిదప నాయనురుడు పట్టుకొనిపోయిన వేదములందెచ్చి బ్రహ్మా కిచ్చెను అనియును నొక కథయున్నది. ఈ యసురుని పేరు హయగ్రీవుండనియు కలదు. మత్స్యావతారము, హంసావతారము, హయగ్రీవావతారము అను మూడు అవతారములచే భగవంతుడు వేదాపహరమనెడి యాపత్తునుండి బ్రహ్మను విడిపించెను.

స్తోత్ర రత్నము - ౧౩ - వేదవహార గురు

ఈ కథలు పురాణ భేదముల చేతను, కల్ప భేదముల చేతను, కాంచెము భేదముగ నున్నవని చెప్పుట కలదు.

గురుపాతకమనగా మహాపాతకము. తండ్రి తలను ద్రుంచివైచిన పాపముకన్న మించిన పాపమింకొకటి లేకుండుటచే శివునికి కల్గిన యాబ్రహ్మహత్యా పాపమును గురు పాతకమనుచున్నారు. గురువిషయమైన పాపమనిగాని గొప్పదైన పాపమనిగాని అర్థము జెప్పవచ్చును. బ్రాహ్మణోత్తముండై తనకు గురువైన తండ్రిని వధించిన మహా పాపమును విడిపించిన కథ యెట్లనిన - ఒక కాలమున శివుడు, తనవలె బ్రహ్మకును అయిదుతలలుండుటచే చాలమంది భ్రమింపనపకాళము కలుగుననియెంచి యాతని శిరమున నొకటిని త్రుంచివైచ, ఆ కపాల (పుట్టె) మట్లే శివునిచేతిలో నంటుకొని యుండుటయు, అతడు దీని కేమిచేయుదునని చింతింపగ దేవతలను మునుచును ఈ పాపము పోవుటకు నీవు విచ్చమెత్తవలసినది. ఏదినమున నీ కపాలము నిండునో అప్పుడే యిది నీ చేతినుండి విడిపోవునని చెప్పిరి. అదిమొదలు శివుడు చాలకాల మనేక ప్రదేశములందు తిరిగి విచ్చమెత్తినను ఆ కపాలము నిండదమ్యే. ఇట్లుండనొకనాడు బరహిక్రముంజేరి అవట వేంచేసియున్న నారాయణమూర్తిని నమస్కరించి ప్రార్థింపగా నా భగవంతుడు అక్షయం బని భిక్షపెట్టెను. వెంటనే ఆ కపాలము నిండి చేతి నుండి విడిపోయెను అని.

దైత్యపీడయనగా - అసురులచే కలుగు నుపద్రవము. పూర్వమొక కాలంబున సంధకాసురునకును శివునకును హిరయుద్ధముజరిగెను. అప్పుడు శివునిచే ప్రయోగింప బడిన శస్త్రములన సంధకాసురుని శరీరము నుండి రక్తమువేచి నేలపై ప్రవహించెను. క్రిందపడిన యొక్కొక్క రక్త బిందువునుండియు నొక్కొక అంధకాసురుడు చొప్పున బయలుదేరి రుద్రుని యెదుర్కొనగా నతండు వారిని జయింపలేక వ్యాకులపడి శ్రీమన్నారాయణుని శరణు బొందెను. అప్పుడా భగవంతుడు కుష్కరేవతి యను నొక శక్తిని కల్పింప నది యొకరెప్పపాటులో నాయంధకాసురుల యొక్క రక్తమునెల్ల పీల్చి వారిం జంపెను. అని మత్స్యపురాణములోని కథ. రుద్రునిచే వరములగైకొనిన వృకాసురుడు తన సామర్థ్యము నా రుద్రుని విషయముననే చూపి వరము నిజమో అబద్ధమో పరీక్షింపవలెనని తలంచి అతని వెంటబడెను. అప్పుడు శ్రీమన్నారాయణుడా వృకాసురుని యొక్క క్రూర్యముం దొలగించి రుద్రుని భయముం బాపెను అనుకథయు. ఇంకను హిరణ్య

రావణాదులం జంపిన కథలను ఎఱుంగునది. బ్రహ్మకును రుద్రునికిని సంభవించిన యాపత్తులనేకములగుటంజేసి వానినెల్ల తొలగించినది శ్రీమన్నారాయణుడే అగుటంజేసియు “దైత్యపీడాది” అని.

ఒకనినొకడు రక్షించుట యనగ, అనిష్టములం బోగొట్టి యిష్టముల నిచ్చుట అనిష్టములం బోగొట్టిన విధమును సాయించి యిష్టముల నిచ్చిన విధమును సాయించుచున్నారు (మహిష్మథలప్రదానైః) అని. సామాన్యజీవులయిన బ్రహ్మ రుద్రులను వీరు ఈశ్వరులని యనేకులు తలంచునట్లుగ గొప్ప పదవులను ఇచ్చెననుట. యుగకోటిసహస్రాణి విష్ణు మారాధ్య పద్మభూః॥ పునన్త్రైలోక్యధాతృత్వం ప్రాప్తవానితి కుశుమ * (చతుర్ముఖబ్రహ్మ లెక్కలేని కోట్ల యుగములందు విష్ణువు నారాధించి త్రైలోక్యాధిపత్యముం బడనెను) అనియును * బ్రహ్మాదయస్సూరాస్సర్వే విష్ణుమారాధ్య తే పురాస్యం స్వం పదమనుప్రాప్తాః కేశవస్య ప్రసాదతః * బ్రహ్మ మొదలగు దేవతలెల్లరు పూర్వము విష్ణువు నారాధించి తమ తమ పదవులం బడసిరి) అనియు శాస్త్రములుచెప్పుచున్నవి.

(కస్య పాదోదకేన) లోకంబులం గొలిచినపుడు శ్రీ మహావిష్ణువు తన పాదములం జూపగా, ఆపాదమును బ్రహ్మ కడుగగా, ఆ శ్రీపాదతీర్థమును శివుడు తలను ధరించెను అని పురాణములు చెప్పుచున్నవి. తదమ్ము పరయా భక్త్యా దధార శిరసా హరః॥ పావనార్థం జటామధ్యే * అనియీశ్వరసంహితయందును చెప్పబడియున్నది. శ్రీభాగవతము నందును ఈ అర్థమును శ్రీకుకులు సూచించిరి. * యచ్చౌచనిస్సృతనర్మిత్వవరోదకేన తీర్థేన మూర్ధ్ని విధృతేన శివశ్శివోఽభూత్ (భగవంతుని పాదప్రక్షాళనముచే ప్రవహించిన గంగాతీర్థమును శివుడు శిరస్సున ధరించి పరిశుద్ధుండయ్యెను) అని వీనింబోలిన యనేక పురాణకథలు శ్రీమన్నారాయణుని పరత్వమును బాగుగ ప్రకటించుచున్నవి. సాత్త్వికములని తామసములని మూడు విధములుగ విభజింపబడిన పురాణములలో సాత్త్వికపురాణములయందు భగవంతునికే పరత్వము చెప్పబడియున్నది, రాజస తామస పురాణములలో చతుర్ముఖ బ్రహ్మకును శివునికిని పరత్వము చెప్పబడును. సాత్త్విక పురాణములను సాయముగొన్న వేదిముల మూలమున శ్రీమన్నారాయణునికే పరత్వము స్థాపింపబడుచున్నదిగాన దీనికి విరుద్ధములగు అర్థములను చెప్పుచున్న రాజస తామస పురాణములు విరోధాధికరణన్యాయముచే చొదిలించబడును అని యెఱుంగునది.

(౧౩)

కస్తోదరే హరవిరిచ్ఛముఖః ప్రపశ్యః కో రక్షతీమమజనిష్ఠ చ కస్య నాభేః ।

క్రాన్త్యా నిగీర్య పునరుద్గిరతి త్వదన్యః కః తేన వైష పరవానితి శక్యశఙ్కః ॥

హరవిరించముఖః = శివుడు బ్రహ్మ మొదలుగాగల. ప్రపంచః = లోకము, కస్య ఉదరే = ఎవని గర్భమునందు (ఉన్నది). ఇమం కః రక్షతి = ఈ ప్రపంచము నెవడు కాపాడుచున్నాడు, కస్య నాభేః = ఎవని నాభి (బొడ్డు) నుండి, (ప్రపంచః) అజనిష్ఠ = ఈ లోకము జనించినది; త్వత్ అన్యః కః = నీకంటె వేతెవరు, (ఇమం) ఈ లోకమును క్రాన్త్యా = (ఒక మారి) కొలిచియు, నిగీర్య = ఒకసారి మ్రొంగియు, పునః ఉద్గిరతి = ఇంకొకసారి బయలుపడచుచున్నాడు? ఏషః = ఈ లోకము, తేన వా = వేరెవనిచే పరవాణ ఇతి = స్వామికలదిగనున్నది అని, శక్యశంకః = శంకింపదగియున్నది :

* * * — (కస్తోదరే) శివునియొక్కయు బ్రహ్మయొక్కయు వృత్తాంతములను విచారించుచో వారు కర్మవశ్యులనియు పరతత్వముగ నుండదగరనియు బాగుగ తెలియుచున్నదని క్రింది శ్లోకంబునంజూపిరి. అప్రజాపతి పశుపతులు మిగత సర్వప్రపంచము శ్రీమన్నారాయణునిచేతనే సృజింపబడి రక్షింపబడి సంహరింపబడుచు వచ్చుచుండుటను కనుగొనుచున్నారము. అందుచేతను, ఈ విషయము రాజస తామస పురాణంబులందు కూడ చెప్పబడియుండుటచేతను, భగవంతుని యతిమానుష చేష్టికములు ఎన్నో యుండుట చేతను, వారికి పరత్వములేదనియు నీయనయే పరదేవత అనునదియు బాగుగ తెలియుననుచున్నా రీశ్లోకంబున. బ్రహ్మ రుద్రుడు మొదలగు సకలపదార్థములు ప్రళయకాలంబున నెవని గర్భమును చేరి నిలకడఁజెందియున్నవి? అనుచున్నారు మొదటి పాదమునందు.

(ఇమం కో రక్షతి) బ్రహ్మరుద్రులనియు, తదితరులనియు భేదములేక నెల్లరును అపత్తు సంభవించినపుడు భగవంతునినే గదా శరణుపొందవలయును. భగవంతుడేగదా వారికి అనిష్టములం బోగొట్టి యిష్టముల నివ్వవలెను. తన నాభికమలముందు నారాయణుడు చతుర్ముఖబ్రహ్మను సృజింపగా, చతుర్ముఖబ్రహ్మ శంకరుని సృజించెను. ఇట్లే పైపైగా లోకనృప్తి జరిగినది గావున ప్రపంచములకెల్ల నాభికమలమే మూలకంద మగును * అజన్య నాభావద్యేకమర్పితం యస్మిన్నిదం విశ్వం భువనమధిశ్రీతం, విశ్వకర్మాహ్య నిష్పదేవః * అని వేదమునందును చెప్పబడియున్నది.

(8)

(క్రాంత్యా) అనుటచే లోకంబులం గొలిచినవాడనుటయేగాక అన్ని పదార్థముల యందును లోపలను బైటను వ్యాపించి కార్యములంజేయుటకై ఆనూపదార్థముల నాక్రమించి యుండెడిస్థితిని తెలుపునని యిది ఒక యోజనగా దేశికులు సాయించియున్నారు. సర్వాంతర్యామిగా నుండువాడవు నీవుగాక వేతెవరు? అనుట.

ఏషః (లోకః) కేనవా పరవానితి శక్యశంకః? - పరః - అనగా స్వామి (ప్రభువు) అని యర్థము. పరవాఁ అనుట ప్రభువుకలది అని, ప్రపంచమున కంతయు నాధారము గను వియూచుకుడుగను శేషిగను శ్రీమన్నారాయణుడవైన నీవే గనుక పరుడవు నీవే, నీన్నే ప్రభువుగా గలిగియున్నదీ లోకము. ఈ ప్రపంచమునకు నీవుగాక వేతే ప్రభువు ఉన్నాడనికూడ శంకించుటకు వీలులేదు. విశ్వయములేని విషయముననే గదా సందేహము కలుగుట. క్రిందజెప్పిన అన్నివిధముల చేతను నీకే పరత్వమున్నట్లు తెల్లమగుటచే వేతొక దైవవిషయమున పరత్వశంక కలుగుటకు కూడ తావులేదు. అ చాలించిరి,

త్వాం శీలరూపచరితైః పరమప్రకృష్టసత్త్వేన సాత్వికతయా ప్రబలైశ్చ శాస్త్రైః॥

ప్రఖ్యాతదైవపరమార్థవిదాం మతైశ్చ దైవాసురప్రకృతయః ప్రభవంతి బోధ్యమ్॥

త్వాం = (ఇట్టి) నిన్ను. శీలరూపచరితైః = గుణములచేతను రూపము చేతను చరిత్రలచేతను. పరమప్రకృష్టసత్త్వేన = మిక్కిలి గొప్పదగు సత్త్వగుణముచేతను. సాత్వికతయా ప్రబలైః శాస్త్రైశ్చ = సాత్వికములనెడి కారణముచే నాధికృతను బొందిన శాస్త్రములచేతను. ప్రఖ్యాతదైవపరమార్థవిదాం మతైశ్చ = ప్రసిద్ధులై దైవముయొక్క సత్త్వము నెఱిగిన మహాత్ములయొక్క మతములచేతను. అసురప్రకృతయః = అసుర ప్రకృతులైన నీచులు. బోధ్యం = తెలుసుకొనుటకు. న ప్రభవంతి = సమర్థులుకారు.

*** — (త్వాం శీలరూప) ఇట్లు శ్రీమన్నారాయణుడే పరతత్త్వమనెడి విషయము శాస్త్రసిద్ధముగాన శాస్త్రమథ్యసించిన వారెల్లరు నీవిషయము నేల అంగీకరింపకూడదు? కొందఱు ఈశ్వరుడే లేదందురు. కొందఱు శివుడే తత్త్వమందురు. కొందఱు త్రిమూర్తులును సమానమేయందురు. ఇంకను అనేక విధములుగ ననేకమతస్థులు వాదించుచున్నారే. ఈ పరమార్థము అందఱు హృదయంబులయందేలపడదు? ఎవ్వరో కొందఱుగదా నారాయణపారమ్యము నొప్పుకొందురు. ఇట్లు కొందఱెఱుంగక బోవుటకును కారణమేమి?

అను ప్రశ్నకవకాశమున్నదిగాన దానికి సమాధానముగా నీశ్లోకమును సాయించుచున్నారు. అసురప్రకృతులై యుండువారికి భగవంతుని పరత్వమెఱుంగుటకు ద్రోవలేదు అనుచున్నారు. అందఱును శాస్త్రము మొదలగు వానిచే భగవంతుని పరత్వమునెఱింగి అనుభవింపవలసియుండ అన్యాయముగ నాసురప్రకృతులగు కొందఱు చెడిపోవుచున్నారే యని మూఢులనుగుఱించి పరితాపపడుచున్నారనియు చెప్పవచ్చును. విలక్షణమైన భగవద్విషయము దుష్టులకంటబడక ప్రకాశించుచున్నదే యని సంతోషించుచున్నారనియు చెప్పవచ్చును. అట్టి యాసుర ప్రకృతులలో మనమును ఒకరముగా చేరియుండక వారి మధ్యను మనము భగవత్పరత్వమును బాగుగ అనుభవింప గలిగితిమే; అనెడి సంతోషము ధ్యనించును.

భగవంతుని తెలుసుకొనుట కనేకమార్గములు కలవు; వానిలో అయిదాఱు మార్గముల నీ శ్లోకమునందు చూపించి, వీనిచే నసురయోనులు భగవంతుని తెలుసుకొనక పోవుచున్నారే! అయ్యో చెడిపోవుచున్నారే! అనుచున్నారు. ఏ యే మార్గములచే భగవంతుని తెలుసుకొనవచ్చుననిన, శీలరూపవర్తితైః అని మొదలుపెట్టి క్రమముగ సాయించుచున్నారు. శ్రీ రామకృష్ణాది అవతారములయందు బోయవాడు, బోయది, కోతి, గొల్లడు, గొల్లది. మొదలగువారితో ప్రకాశించెడి సౌశీల్యగుణమే శీలమనబడును. గొప్ప వాడు కొద్దివానితో నీరు నీరు కలసినట్లు కలసియున్నను ఒక్కొక్క సమయమునందు పరత్వం బ్రకాశింప చేయుటయును కననగును. పరమపురుషుడై యుండియు అతిశీఘ్రుడైన చేతనాచేతనములతో కలసిమెలసి యుపయోగపడుచు లీలారసము ననుభవింప నాక పడియే “బహుస్యాం” అని సంకల్పించి పనిచేసిన సౌలభ్యమివట శీలపదమున కర్థము.

రూపమనగా అప్రాకృతదివ్యదేహము, చరితము లనగా * వేదాపహరగురు పాతక * ఇత్యాది (13) శ్లోకమునందు చెప్పబడిన చరితములును, శ్రీ రామాయణ శ్రీ భాగవతాదిగ్రంథంబుల యందున్న యింకను అనేక అతిమానుషచేష్టికములును.

పరమప్రకృష్టసత్వమనగా, అప్రాకృతశుద్ధసత్వము. ఇది భగవంతునికొక్కనితే కలదు. (సాత్వికతయా ప్రబలైశ్చ శాస్త్రైః) సాత్వికములనియు, రాజసములనియు, తామసములనియు, శాస్త్రములనేకములు గాన వానిలో దుర్బలములయిన రాజస తామస

శాస్త్రములలో తఱచుగ దేవతాంతరములకు పరత్వముగలదని చెప్పుటచే వానిని విడిచి, సాత్వికములై ప్రబలములైన శాస్త్రములనిట చెప్పుచున్నారు. * సాత్వికేష్వథ కల్పేషు మాహాత్యమధికం హరేః * అని మాత్యుపురాణంబున బ్రహ్మ తానే చెప్పియున్నారు.

(ప్రఖ్యాత దైవపరమార్థవిదాం మత్తైశ్చ) క్రింద చెప్పిన శీలరూపచరితాదులెల్ల నటుండనిండు. “మహాజనో యేన గతః స పంథాః” (పెద్ద లే మార్గమున నడతురో అదే మంచి మార్గము) అనునట్లు సుఖముగ నిశ్చయించుటకు సాధనమైన మహాజనసిద్ధాంతమును శ్రీమన్నారాయణుని పరత్వస్థాపన మనియే స్పష్టపడుచున్నదని చూపుచున్నారు. ప్రఖ్యాత అను పదమును దైవమునకు విశేషణము చేసి పెరియవాచ్చాకా పిళ్ళై సాయించిరి. దైవపరమార్థవేత్తలకు విశేషణము చేసి వేదాంతదేశికులు సాయించిరి. రెండు విధములు గను చెప్పవచ్చును. నారాయణానుభావము, సుబాలోపనిషత్తు, అంతర్యామి బ్రాహ్మణము మొదలగు వానియందు ప్రసిద్ధమయిన యే దైవము కలదో; ఆదేవత (పరమపురుషుని) యొక్క నిజమైన స్థితిని కనుగొన్న వ్యాసులు, పరాశరులు, వాల్మీకి, మనువు, యాజ్ఞవల్క్యులు, శౌనకులు, ఆపస్తంబులు, ఆత్మార్షు మొదలగు వారిని పరమార్థవేత్తలని యిట నుడువు చున్నారుగాన ఇన్ని మార్గములచే భగవంతుని పరత్వము నెఱింగి యుజ్జీ వింపవలసియుండగా అనురప్రకృతులుగా నుండువారు దౌర్భాగ్యముచే నెఱుంగ జాలక చెడిపోవుచున్నారు అని చెప్పుటచే భాగ్యవంతులు క్రింద చెప్పిన మార్గములచే తాగుగ తెలుసుకొని యుజ్జీవింపచున్నారు అని సూచింపబడుచున్నది. (౧౫)

ఉల్లంఘితత్రివిధసీమసమాతికాయ సంభావనం తవ పరిబ్రధీమన్వభావమ్ ।

మాయాబలేన భవతాఽపి నిగుహ్యమానం పశ్యంతి కేదిదనిశం త్వదనన్వభావామ్ ॥ ౧౬

ఉల్లంఘితత్రివిధసీమసమ అతికాయ సంభావనం = మూడువిధములగు పరిచ్ఛేదములు కలిగియున్నదా అని శంకించుటకు కూడ వీలులేనిదియు (ఏ విధముచేతను పరిచ్ఛేదింప శక్యము కానిది) తనకు సమానమైనదిగాని అధికమైనదిగాని యున్నదని శంకించుటకు కూడ వీలులేనిదియు, తవ పరిబ్రధీమన్వభావం = నీ పరత్వమనెడి ధర్మమును, భవతా మాయాబలేన నిగుహ్యమాన మపి = నీవు మాయచే కప్పిపుచ్చినను, త్వత్

అనన్యభావాః = నీయందే మనస్సును నిలిపియున్న, కేచిత్ = మహాత్ములు కొందఱు.
అనిశం = ఎల్లప్పుడును, పశ్యంతి=సాక్షాత్కరించుచున్నారు (చూచుచున్నారు.)

* * * (ఉల్లంఘితేత్యాది) క్రింది శ్లోకంబున చెప్పిన విధంబుగ శ్రీమన్నారాయణుని పరత్వము శాస్త్రములచేతనే తెలుసుకొనదగినదికాదు. అపరత్వమును ప్రత్యేకముగ చూచిన మహాత్ములును కొందఱు కలరనుచున్నారీ శ్లోకమున.

భగవంతుని స్వరూపమెట్టిదనిన, మూడువిధములగు పరిచ్ఛేదములును అతిక్రమించియున్నది. భగవంతునికి సమానులును అధికులును ఉన్నారా అని సందేహమునకును తావులేనిది. మూడువిధములగు పరిచ్ఛేదములనగా, దేశపరిచ్ఛేదము - కాలపరిచ్ఛేదము. వస్తుపరిచ్ఛేదము భగవంతుడిచోట్టకులకు ఇచ్చోటలేదు. అనునదిలేక అన్నిచోట్లను వ్యాపించి యుండుటచే దేశపరిచ్ఛేదములేదు. ఈకాలముననున్నాడు ఈ కాలమునలేదు అనునదిలేక, అన్ని కాలములందును ఉన్నవాడగుటచే కాలపరిచ్ఛేదము లేదు. ఈ వస్తువులనుండును ఈ వస్తువున లేదని చెప్పుటకు పీలులేనందున వస్తుపరిచ్ఛేదములేదు. ఈ మూడు విధములైన పరిచ్ఛేదములులేవని చెప్పుచున్నది (ఉల్లంఘితక్షిపిదసీమ) అను పదము. సీమయనగా - పొలిమేర (సరిహద్దు) పరిచ్ఛేద మననదియే, “సీమసీమే ప్రియాముఖే” అనెడి అమరకోశమున ఆకారాంతమైన సీమాశబ్దమును నకారాంతమగు సీమశబ్దమును ఉండుటచే నిట సీమ అని హ్రస్వముగ ప్రయోగింపబడినది. నకారాంత శబ్దముల యందలి నకారము సామాన్యముగ లోపించును. “ఉల్లంఘిత” అను విశేషణము సమాతికాయ సంభావనయందును అన్వయించును. భగవత్స్వరూపము త్రివిధసీమలను దాటి యుండునట్లు సమాతికాయ సంభావనకూడ దాటియున్నది. సమమని తుల్యమైన వస్తువుంజెప్పును. అతికాయ అని అధికమైన వస్తువుంజెప్పును. భగవంతునికి సమానమైన వస్తువు గానియున్నదా అని యూహించుటకుకూడ ప్రసక్తిలేదు అని తేలినది.

ఇటువంటియే పరిబ్రథిమస్వభావము——పరత్వ స్వరూపము. ఇది అందఱుకును తెలియకూడదని నీవు మాయచే కప్పినను, నీవు తప్ప వేఱుగతిలేనట్టి అన్నియు నీవేయని తలంచెడి అనన్యభక్తులు ఆ మాయనుదాటి నీపరత్వస్వరూపమును ఎప్పుడును కాంచుచుండురు.

(మాయాబలేన భవతాఽపి నిగుహ్యమానం) మాయాబలమనగ గుణమయమగు ప్రకృతియొక్క సామర్థ్యము, దానిచే, తన ప్రభావమును సామాన్యజనులెఱుంగకుండునట్లు భగవంతుడే కప్పికొనును. * అత్మానం మానుషం మన్యే రామం దశరథాత్మజం * అనియు * అహం వో బాన్ధవో జాతః * అనియు అవతారములయందు భగవంతుడే తన ప్రభావమును మఱుగుపరచి చెప్పుకొనినాడని యెఱుంగనగును. అట్లు మఱుగుపరచినను, పుణ్యాత్ముల దివ్యచక్షుస్సును మాయా కప్పిపుచ్చజాలదుగాన వారు ధారాళముగనే కనుగొన గలరని.

(పశ్యంతి) అనగా చూచుచున్నారని యర్థము. ముందుగ శాస్త్రములచే చూతురు. పిదప యోగబలముచే చూతురని. అవతారములలో శరభంగమహర్షి, దధిబాండుడు మొదలగువారు కంటితోనే చూచి తెలుసుకొనినారు, [అనిశం] అను దానిని పశ్యంతి అను క్రియ యందును, [త్వదనన్యథావాః] అను దానియందును అన్వయింపవచ్చును (౧౬)

యదజ్ఞమజ్ఞాన్తరగోచరం చ యత్ దశోత్తరాణ్యవరణాని యాని చ ।

గుణాః ప్రధానం పురుషః పరంపదం పరాత్పరం బ్రహ్మ చ తే విభూతయః ॥ ౧౭

యత్ అందం, ఏది బ్రహ్మాండమో, అందాంతరగోచరం చ = అందములలో నుండ దగినది, యత్ = ఏదో, దశోత్తరాణి = ఒకటికొకటి పదిరెట్లు నున్న, అవరణాని చ = (అందములయొక్క) అవరణములు, యాని = ఏవో, (అనియు) గుణాః = సత్త్వరజస్తమోగుణములును, ప్రధానం = ప్రకృతియు, పురుషః = జీవాత్మవర్గమును, పరం పదం = శ్రీవైకుంఠమును పరాత్పరం = అదేకనమునకంటె పైదగు చేతినవర్గములో శ్రేష్ఠమైన ముక్తాత్మవర్గమును (కాక) నిత్య అత్యవర్గమును, బ్రహ్మ చ = దివ్యమంగళ విగ్రహమును, తే విభూతయః = నీకు శేషభూతములైనవి.

* * * — (యదందం) క్రింది శ్లోకమందు చెప్పిన సర్వేశ్వరత్వమును దీని యందు దృఢపరచుచున్నారు. భగవంతునికి అసాధారణములైన విభూతులు కలవని చూపుటచే వాని యైశ్వర్యము ప్రకటితమగునుగదా.

(అందం) అనెడి యేకవచనము జాత్యేకవచనమగుటచే అందముదాయముం జెప్పును. * అందానాం తు సహస్రాణాం సహస్రాణ్యయతాని చ । ఈదృశానాం తథా తత్ర

స్తోత్ర రత్నము - ౧౬ ఉల్లంఘిత

కోటికోట్టయ్యులని చ * అని శాస్త్రము చెప్పుటచే అంధములు రెక్కలేనివని యెఱుంగ నగును. మనము కంటితోచూచు చరాచరములకే రెక్కలేదు. ఇవియెల్ల నొక రోకంబున నడగియుండును. అట్లు ఈవస్తువాల్లా రోకములు తనయందడగియుండ వానికి ఆవరణముగ నుండు గోళమే యిచట అంధమనబడును. ఇట్టి అంధములకు రెక్కలేదని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. ఒక్కొక్క అంధమునందును అండాధిపతియనునొక అధికారియు. కార్య వశముచే భోగమునకై ఆయంధమునందు చతుర్విధములగు జంతువులును ఆమరి యుండును. ఆ జంతువులకు భోగ్యములుగను భోగోపకరణములుగను ఉడు పదార్థములకు హద్దులేదు. ఇవియే యిచటను అండాంతరగోచరం అని చెప్పబడెను.

రెక్కలేని యీ అంధములం జట్టుకొని యనేకములగు ఆవరణములు నిలిచి యున్నవి. వీనిలో నొక్కొకటి ఒకదానికంటె నొకటి పదిరెట్లు ఎక్కువగనుండుటచే దశోత్తరాణి అని విశేషించి చెప్పబడెను.

ఇట్లనేకవిధములుగ నావిర్భవించి యుండునెల్ల ప్రకృతియని చెప్పబడు వస్తువు యొక్క యొక చిన్న అంశమునందు కలిగెడు వికారమనియు, ఇట్టి వికారమేమియు లేకుండెడి ప్రకృతియొక్క భాగము హద్దులేకుండునట్లు విస్తరించి యుండుననియు నెఱుంగ వలయును. ఈ యన్నిటికిని ఆధారభూతుడు, నిరూపకుడు, శేష భగవంతుడగుటచే యివి యన్నియు నా భగవంతునియొక్క విభూతులని చెప్పబడుచున్నవి. ఈశ్వరుని విభూతి యంతవరకేకాదు; సత్సరజస్తమోగుణములును, బద్ధముక్త జీవకోటులును, ముక్తిస్థానమును, తన దివ్యమంగళవిగ్రహమును; ఇవియన్నియు నాయనయొక్క విభూతులే. ఆయన యైశ్వర్య మిట్టిదై యుండగా ఆయనను పరాత్పరుడని చెప్పుట కద్దేమిగలదు అని తాత్పర్యము.

గోచరకబ్జము నిత్యపుంల్లింగమైనను బహుప్రీహానమానముచే విశేష్యనిష్ఠు మైనది. అంధములయొక్క రోపలిభాగములలో నుండునదని అర్థము. (అంధముయొక్క రోపలి భాగములు స్థానముగాకలది) అని అర్థము. గుణాః - సత్వము రజస్సు తమస్సు అని ప్రకృతిగుణములు, ఇవి భగవంతుని యధీనములు. ప్రధానమనగా——వికార మేమియులేక యీ చూడుగుణములు కలిగియున్న ద్రవ్యము, మూలప్రకృతి, గుణ

యైన ప్రకృతికంటె గుణములను వేరుగ విడదీసిచెప్పట—— “సామ్యావస్థనొందిన గుణత్రయమే ప్రకృతి” అని చెప్పెడు సాంఖ్యమతమును నిరసించుటకుగాను.

పురుషః - ప్రకృతిని వ్యాపించియుండు క్షేత్రజ్ఞసముదాయము అని * దారుణ్యగ్నిర్యథా తైలం తిలే తద్వత్పుమా నపి! ప్రధానేఽవస్థితో వ్యాపీ * కలెయందు విప్పవలెను, నువ్వులయందు నూనెవలెను, పుమాః అని చెప్పబడు క్షేత్రజ్ఞసముదాయము ప్రధానమునందు నిమిడియుండును) అను ప్రమాణముంగననగు పరంపదం మంచి కంతములేనట్టి యొకదేశము.

పరాత్పరం - ఇట పరశబ్దములు రెండున్నవి. మొదటి పరశబ్దము ప్రకృతికంటె పరముగనుండు క్షేత్రజ్ఞసముదాయము జెప్పును. దానికంటె పరముగనుండునది ముక్తాత్మ వర్గము, అట్లుగాక మొదటి పరశబ్దముచే ముక్తాత్మయని చెప్పి పరాత్పరమని నిత్యసిద్ధ సముదాయంబును చెప్పననియు చెప్పవచ్చును.

బ్రహ్మ - కుఠాశ్రయమైన నిత్యమంగళ విగ్రహము అని, సామాన్యముగ బ్రహ్మశబ్దము భగవత్స్వరూపమునే సూచించునదైనను ఇవట నా యర్థము సరిపడదు. “ఇవన్నియు నీయొక్క విభూతులు” అని ముగించుటచే స్వరూపమును విభూతిగ చెప్పుట సరిపడదుగదా. కావున నిట పరబ్రహ్మ శబ్దము దివ్యమంగళవిగ్రహమునే చెప్పును. ఈ యర్థమున ప్రసిద్ధ ప్రమాణముం గలదు.

తే విభూతయః - ఇవన్నియు నీకు ఆధేయములుగను నియామ్యములుగను శేషములుగను నున్నవి అని యర్థము, ౧౩

వశీ వదాన్యో గుణవాన్పృజాశ్శుచిః మృదుర్దయాశుర్మధురః స్థిరస్సమః ।

కృతీ కృతజ్ఞస్త్యమసి స్వభావతః సమస్తకల్మాణగుణామృతోదధిః ॥

స్వభావతః = స్వతస్సిద్ధముగ, వశీ = ప్రభువై నట్టియు (లేక) అశ్రితపరతంత్రుడై నట్టియు, వదాన్యః = ఉదారుడైనట్టియు, గుణవాః = సౌశీల్యమును గుణము కలిగినట్టియు) శుచిః = పరిశుద్ధుడైనట్టియు, మృదుః = సుకుమారుడై నట్టియు, ధయాశుః = దయాగలయట్టియు, మధురః = సరసుడై నట్టియు, స్థిరః = ఎడరిచేతను కదలింప శక్యము కానట్టియు, సమః = అందఱి యెరుదును భేదమునునదిలేక సమానముగ ప్రవర్తించు

నట్టియు. కృతీ = కుశలుడైనట్టియు, కృతజ్ఞః = అశ్రీతులాచరించిన (సమర్పించిన) స్వల్పప్రయోజనమును గొప్పగ తలంచునట్టియు, త్వం = నీవు. సమస్తకల్యాణగుణా మృతోదధిః అసి = కల్యాణగుణములన్నిటికి అమృతసముద్రమైయున్నావు.

* * * — (వశీ వదాన్యః) క్రింది శ్లోకమునందు భగవంతుని విభూతులు లెక్కలేకున్నవి అని సాించిరి. అట్లే శ్రీకల్యాణగుణములును లెక్కలేకున్నవి అనుచున్నారీ శ్లోకంబున, అని గుణములను ఎత్తి చెప్పటకు చేతకానందున నీ పండ్రిండు గుణములం జెప్పి యనుభవించుచున్నారు.

వశీ - మూడవ పాదమునందున్న స్వభావతః అను పదమును అన్నిటియందును అన్వయించుకొనవలసియుండును. “స్వభావతః వశీ, స్వభావతః వదాన్యః” అని “స్వభావతః స్వమస్తకల్యాణగుణామృతోదధిః” అని యున్నదున్నట్లుగను అన్వయింపవచ్చును. (వశీ)వశము అని ప్రభుత్వమునకును, వశపడియుండుటకును పేరగుటచే ప్రభుత్వము కలవాడనియు, అశ్రీతులకు వశపడి యుండువాడనియు అర్థము. దూత్యము మొదలగు వానియందు అశ్రీతులచేతి క్రింది మనుష్యునివలె పని చేసి అశ్రీతపారతంత్ర్యమును ధర్మమును చూపించినాడు. ఈ పరాధీనత కర్మాధీనముకాదు. స్వేచ్ఛవలన వచ్చినది, అను అర్థమును స్వభావతః అను పదముచూపును.

(వదాన్యః) ఉదారుడని, తనను తన పొత్తును అశ్రీతుల కిచ్చువాడు.

(గుణవాన్) అన్నిగుణములకన్న సౌశీల్యము శ్రేష్ఠమైనదిగాన అదియే యివట గుణశబ్దముచే వివక్షితము. తన గొప్పతనమును చూచుకొనక నీచులతోకూడ భేదమనునది లేక కలిసిమెలసి యుండుట శీలగుణము, అట్టి శీలగుణము కలవాడని తాత్పర్యము. గుహుడు, శబరి మొదలగువారి విషయంబున నీగుణము మిక్కిలి ప్రకాశించెను.

(ఋణః) వాణ్ మనః కాయములచే కపటము లేనివాడు.

(కుచిః) పరిశుద్ధుడు. దేహశుద్ధి అని, అభిప్రాయశుద్ధి అని పరిశుద్ధి రెండు విధములుగ నుండును. ఒకనికి ఒక ఉపకారముంజేయ దలంచినచో వానివలన నొక ప్రయోజనమైన నపేక్షింపక యూరక ఉపకారముం జేసెడి అభిప్రాయశుద్ధి కలవాడనియు.

అనేకవిధములగు అశుద్ధులు కలిగిన నిత్యసంసారిని తన సంబంధముచే నిత్యసూరులతో నమముగ పరిశుద్ధుని జేయగల పారిశుద్ధ్యముకలవాడనియు అర్థము.

(మృదుః) సుకుమారుడు, సౌకుమార్య మనగా మెత్తదనము. ఇది శరీరగుణములలో నొకటిగను అత్మగుణములలో నొకటిగను చెప్పవచ్చును. సుకుమారమైన తిరుమేను కలవాడనియు, దాసుల యేడబాటును (విశ్లేషమును) సహింపలేని మెత్తని మనసుకలవాడనియు అర్థమగును. అత్మగుణమని చెప్పుటయే యిచట నుచితము.

(దయాళుః) కరుణ కలవాడు. కరుణయనగా ఇతరుల దుఃఖమునుచూచి తానును దుఃఖపడుట. ఆశ్రీతుల దుఃఖముంజూచి భగవంతుడు తానును దుఃఖపడును అనుట మంచి గుణమేగాని హేయగుణము కాజాలదు.

(మధురః) మధురములగు మాటలఁజెప్పి దాసులను రంజింపజేయువాడు. ఒక రొకరికి రుచి యొకక విధముగ నున్నను వారి వారికి దగినట్లు అందఱకును భోగ్య భూతుడుగ నుండును అని * రసో వై సః* అని ఉపనిషత్తును చెప్పినది.

(స్థిరః) ఆశ్రీతుల విషయమై పట్టిన పట్టును విడువనివాడు. ఆశ్రీతుల దోషములం జూచియు మనంబున కోపించి విడువనివాడు.

(సమః) జాతిచేతను, గుణముచేతను, నడవడిచేతను, అనేక విధములుగనుండు దాసులను రక్షించుటలో భేదమనునదిలేక నమముగ నొప్పియుండువాడు. * సమోహం సర్వభూతేషు * అని తానే గీతయందు చెప్పియున్నాడు గదా.

(కృతీ) తనకై చేసికొనవలసిన దేమియు లేనివాడు. ఆశ్రీతులను రక్షించుటయే తన పని.

(కృతజ్ఞః) “నాయారిపేరు చెప్పితివి, నాదాసులను చూచినావు, వారిదప్పిని తీర్చినావు, వారు నిల్చుటకు నీడ (తావు) నిచ్చితివి, అని యేమేమో చెప్పి ఒక్కొక్క నుకృతమును పదింబదిగ గ్రహించువాడుగదా భగవంతుడు. దాసులు స్వల్పంబుగచేసిన తూనుకూల్యమును ఎక్కువ అని తలంచు స్వభావముకలవాడు.

స్తోత్ర రత్నము - ౧౯ - ఉపర్యుపరి

ఇట్లు కొన్ని కల్యాణగుణములంజెప్పి. వానికున్న గుణములకు హద్దులేదు గాన అంతవఱకు చెప్పటకు తరముగాక. “ఇటువంటి సమస్త కల్యాణగుణములకును నీవు అమృత సముద్రమై యున్నావు” అని యింతతో ముగించిరి. ౧౮

ఉపర్యుపర్యుజ్జభువోఽపి పూరుషాః ప్రకల్ప్య తే యే శత మిక్యనుక్రమాత్ ।

గిర స్త్వదేతై కగుణావధీప్సయా సదా స్థితా నోద్యమతోఽతిశేరతే ॥ ౧౯

గిరః = వేదవాక్యములు, ఉపరి ఉపరి = పై పైగా. అజ్జభువః అపి = బ్రహ్మలను. పూరుషాః ప్రకల్ప్య = మనుష్యులుగా కల్పించి, తే యే శతమ్ ఇతి అనుక్రమాత్ = “తే యే శతం = తే యే శతమ్” అని విచ్చేదములేక చెప్పుకొనుచూ పోవుటచే. త్వత్ ఏతై కగుణ అవధి ఈప్సయా = నీయొక్క గుణముయొక్క మేరను కనుగొనవలెననెడి ఆశతో, సదా స్థితాని = ఎప్పుడునున్నవి. (కావున) ఉద్యమతః న అతిశేరతే = ప్రాశంభమునుదాటి అవతలకు పోలేదు.

* * * — (ఉపర్యుపరి) భగవంతుడు లెక్కలేని కల్యాణగుణములు గలవాడని క్రింది శ్లోకంబున సాయించినారు. గుణములు లెక్కలేనివనుట మాత్రమేకాదు. ఒక్కొక్క గుణమును చివరవఱకు తెలిసికొన లేకుండునట్లుగ అనవధికముగను ఉన్నది అనుచున్నారీ శ్లోకంబున. ఓ భగవంతుడా; వేదములు నీ యొక్క గుణముయొక్క హద్దును తెలుసుకొనదలంచి, యీలోకంబున సంభవింపని సాటిలేని గుణములుగల యొక మనుష్యుని కల్పించి వానికి పైపైగ అనేకులున్నటులను, క్రింద చెప్పబడువారికంటె పైపైగ చెప్పబడువారియొక్క గుణములు నూరురెట్లు అధికముగ నున్నట్లును కల్పించుకొనుచుపోయి అట్లు పెంచి చివరకు తేలిక సంఖ్యను నీ కల్యాణగుణముయొక్క కొలత యని చెప్పదలచిచూచి అంతటితో చెప్పి ముగింప వీలుకానందున మళ్లీమార్చి యా ప్రజాపతి స్థానంబున నున్నవానిని మఱియు మనుష్యస్థానంబుననుంచి క్రింద చెప్పినట్లుగనే వానికి పై పైగ అనేకులున్నట్లును వారికిని క్రమముగ శతగుణితోత్తరమైన యానందమున్నట్లును చెప్పుకొనుచుపోయి చివరకు ప్రజాపతి స్థానముననున్న వాని యానందము కంటెను నూరురెట్లు అధికమగు ఆనందము భగవంతునికి కలదని చెప్పదలంచి అదియు సరిపడనందున, ఈ రెండవసారి ప్రజాపతి స్థానముననున్న వానిని తిరిగి మనుష్య

స్థానంబుననుంచి వాడు మొదలు మెట్టు మెట్టుగ ప్రజాపతి వఱకు పోవుట మళ్ళీ తిరుగుట ఇట్లే అంతాదిగ రాక పోకలు గలుగుటేకాని. భగవంతుని యానందమింతటిదని, యింకను చివఱకు కనుగొనినదిలేదు అనుచున్నారు. తై తిరీయోపనిషత్తున ఆనందవల్లియను నొక భాగముకలదు. అది భగవంతుని కల్యాణగుణములలో నొకటి యగు ఆనందగుణమును గుఱించియే చెప్పును. ఆ యానంద మింతటిదియని చెప్పతరముగాదని చూపుటకు వేదమే ఒక విధమైన కల్పనజేసియున్నది. (అనగా) ఒక మనుష్యుడు, వాడు మంచియోవనము (వయస్సు) లోనున్నాడు. శాస్త్రముననెల్ల నొకటియు విడవకుండ అభ్యసించి యితరులకును చెప్పును. పోమరితనములే నెల్లపనులను ఎప్పుడును చేయుచుండును. దేహ దార్ద్యమును కలవాడు, ఇవెన్నియున్నను దరిద్రుండైనచో లాభములేదే, అట్లుగాక సంపదలెల్ల నిండియున్న భూమండలమంతయు కట్టిపెత్తన దారుగ నుండి కాపాడదగిన గొప్పసంపత్తుగలవాడు; ఇట్టి యతిశయముగెల్ల కలిగిన మనుష్యుడొకడున్నచో, దానికి ఎంతటి యానందముండును, అని ముందిగఁజూపి ఆయానందమునకంటె నూరురెట్లు అధికమగు ఆనందముగలవారు మనుష్యగంధర్వులు, అని ఒక తెగవారినిచూపి, వారి కంటె నూరురెట్లు అధికమగు ఆనందము గలవారు దేవగంధర్వులు అనిచెప్పి, యిట్లే నూఱు నూఱురెట్లు అధికమగు ఆనందము కలవారని వరుసగ పైలోకములలోనుండు పితరులను, అజానజదేవతలను, కర్మదేవతలను, దేవతలను ఇంద్రుని, బృహస్పతిని ప్రజాపతిని, చెప్పుచువచ్చి ఆప్రజాపతియానందముకంటె నూఱురెట్లు అధికమగు ఆనందము కలవాడు పరబ్రహ్మయని చెప్పిచూచి, పరబ్రహ్మయొక్క ఆనందమింత మట్టుముగ (తక్కువగ) చెప్పవచ్చునా? యని కొఱతెఱెంది * యతో వాచో నివర్తంతే * అనునట్లు మరల త్రిప్పుకొనునట్లు;— అనగా, క్రింద చెప్పుకొనుచు వచ్చిన వరుసలో చివరనే ప్రజాపతి చెప్పబడెనో వానిని, ఈ రెండవ వరుసలో మనుష్యస్థానమునందుంచి అతడు మొదలుకొని ప్రజాపతి వఱకు మఱల చెప్పుకొనుచుపోయి, ఆ ప్రజాపతి యానందము కంటె నూరురెట్లు అధికమగు ఆనందము పరబ్రహ్మకు కలదనిచెప్పి ముగింపవెంచి అదియు కూడనిదగుటచే వెనుకటివలె మరల నొకపర్యాయము చెప్పుట -మరల చెప్పుట- ఇట్లే అంతాదిగ నేటి వఱకు పునః పునరావృత్తిని వేదములు చేయుచునే యున్నవి.

ప్రోక్త శత్రుము - ౧౯ ఉపర్యుపరి

(ఉపర్యుపర్యుజ్ఞభువోఽపి పూరుషాః ప్రకల్ప్య) 'అజ్ఞభువః, అను దానిని ద్వితీయాబహువచనంబుగ తీసుకొనవలయును. క్రింద వివరించియుండినట్లు ఆనందవల్లీ వాక్యముల యావృత్తులచే ననేకులగు బ్రహ్మలు అని తెలియజచ్చుటచే బహువచన ప్రయోగము చేయబడెను. అపి యను అవ్యయముయొక్క భావమేమనిన; చతుర్ముఖ బ్రహ్మను మనుష్యస్థానంబున నిలిపి దానికిపైగా మెట్టు మెట్టుగా కొన్ని వ్యక్తులం జెప్పుకొనుచు పోయెడి యీక్రమము అసంభావితము అనునదియు నీ అవ్యయము చూపును.

“అజ్ఞభువః ఉపర్యుపరి” అని యిట్లే అన్వయించుటగాక “అజ్ఞభువః పూరుషాః ప్రకల్ప్య” అనియు అన్వయంప వచ్చును. బ్రహ్మలను మనుష్యస్థానంబున నిలిపి పైపైగ వినుగులేక కల్పించుటయేగాక ఒకదరికివచ్చి ముగిసినట్లులేదు - అను భావము దీనియందు స్ఫుటపడును.

(తే యే శత మిత్యనుక్రమాత్) ఉపనిషత్తునందు * తే యే శతం, తేయేశతం, తే యే శతం అని పైపైగ చెప్పుటను ఎఱుంగవలెను. అనుక్రమమనగా-ఒక దానిపెనుక నొకటిగా చెప్పుకొనుచునే పోవుట.

(గిరః) గిరః అనుటకు వాక్కులని సామాన్యముగ నర్థమైనను (నదా స్థితాః) అను దానిని దీనికి విశేషణముగ నన్వయించి, యెల్లప్పుడు నుండెడి వాక్కులు, వేద వాక్కులు అనుటయు కలదు.

(త్వదేతై కగుణావధీప్సయా) ఉదాహరింపబడిన యుపనిషత్తులో ఆనందగుణ మొకటిమాత్రమే ప్రస్తావింపబడి యున్నదని తలంపవలదు. ప్రారంభమున * యువాస్యాత్ * అని మొదలిడి ఆనందమునకు కారణముగ మిగత అనేకములగు (యౌవనము, ఉపదేశకత్వము, ఆశిష్టత్వము, ద్రధిష్ఠత్వము, విలిష్ఠత్వము, సర్వస్పృథివీపతిత్వము మొదలగు) గుణములును చెప్పబడియుంటచే వానికిని అంతులేదనియు దీనియందు ఆర్థాత్పిర్ధమని తలంచి “ఏతై కగుణ” అని సావించినారు. నదా స్థితాః - నీయొక్కొక్క గుణముయొక్క అంతును చూడవలెననెడి ఆశతో నెల్లప్పుడు నుండెడి వేదములు, (ఉద్యమతః న ఆతిశేరతే) అరంభదశనువీడి యివ్వలికి పోయినదేలేదు, “గుణములయొక్క అంతమును చూచుట

కొఱకు వేదము మొదలిడినది" అనేది మాటయే యెప్పటికిని గలదు గాని అంతమును చూచివేసినది అనేది మాటకు ఒకనాటికిని అవకాశములేదు అని. "ఉయర్వఱువుయర్నల ముడై యవన్" అని (తిరువాయ్మొళి 1-1-1) నమ్మాళ్వార్లు సాయించినట్లుగ చెప్పి వేయక వేదమేదో చెప్పందొడంగి పరిభవమొందెను అని సాయించినట్లున్నది. ఆ పుమిచ్చా-
ఈస్సా; ఏత్తై కగుణావధే: ఈస్సా ఇతి విగ్రహాః.

త్వదాశ్రితానాం జగదుద్భవస్థితి ప్రణాళ సంసార విమోచనాదయః ।

భవన్తి లీలావిధ యశ్చ వైదికాః త్వదీయ గంభీర మనోనుసారిణః ॥ ౨౦

జగత్ ఉద్భవస్థితి ప్రణాళ సంసార విమోచన ఆదయః = లోకమును సృష్టించుట రక్షించుట నశింపజేయుట మోక్షము నిచ్చుట మొదలగు, లీలాః = ఆటలు, త్వత్ ఆశ్రితానాం భవన్తి = నీదాసులకు అయియున్నవి. వైదికాః విధయశ్చ = వేదవిధులును, త్వదీయ గంభీర మనోనుసారిణః భవన్తి = నీ భక్తులయొక్క గంభీరమైన మనస్సును అనుసరించియున్నవి, (దీనికింకొక విధమగు అన్వయమును అర్థమునుపైన చూడనగును.)

* * * (త్వదాశ్రితానామ్) క్రింద చెప్పబడియున్న అపరిమిత గుణవిభూతుల యొక్క మహిమనుభవింప నొకరును లేకుండినచో నవియెల్ల నడవిలోకాచిన వెన్నెల వలె వ్యర్థమై పోవునే, అట్లుకాకుండ దాని ననుభవించువారనేకులు కలరు అని యీ శ్లోకమున సాయించుచున్నారు. దానిగుణములును విభూతులును యతనికి లీలగా నుపయోగపడుటయే గాక ఆశ్రితుల యానందముకొఱకే ముఖ్యముగ నుపయోగ పడుచున్నవి అనుచున్నారు. జగదుద్భవస్థితి ప్రణాళ సంసార విమోచనాదయః (తవ) లీలాః, త్వదీయ గంభీర మనోనుసారిణః (తవ) వైదికాః విధయశ్చ త్వదాశ్రితానాం భవన్తి" అని అన్వయము. లోకములను సృష్టించుట రక్షించుట సంహరించుట మోక్షమిచ్చుట మొదలగు నీలీలులును, పరమైకాంతులయిన భాగవతుల మనస్సు ననుసరించెడి శాస్త్రవిధులును, అన్నియు నీ యాశ్రితులకొఱకే అగుచున్నవి.

ఇట్లు సాయించుటకు భావమేమనిన; వినుడు; భగవంతుడు లోకంబుల సృష్టించుట సంహరించుట, మరల సృష్టించుట కాపాడుట సంహరించుట, ఇట్లు మాటిమాటికి సృష్టి మొదలగు దానిని చేయుట తన ప్రయోజనమునకుగాను కాదు. తాను అవాప్తనమస్త

స్తోత్ర రత్నము - ౨౦ - త్వదా శ్రితానాం

కాముదగుటచే తనకొకటకు చేసుకొనవలసినదేదియు లేదు, ముముక్షువగు చేకనుదొకడేని లభించునా : అను నాశచేతనే యడుగడుగునకు సృష్టిమొదలగు వానిని చేయుటయు, విధి విషేధరూపములగు శాస్త్రంబుల చూపుటయు. ఒక సృష్టిలో దిద్దుబాటు కాకున్న నింకొక సృష్టిలో నైన కావచ్చుననియు, అనేకములగు శాస్త్రములు బైటపెట్టినచో నేదేనియొక శాస్త్రముచేనైనను ఒకడైనను దిద్దుబాటు కావచ్చుననియు, తలంచి అడుగడుగునకు సృష్టి మొదలగువానిని చేయుదువు శాస్త్రములను ప్రవర్తించేయుదువు అనుచున్నారు.

ఈ శ్లోకమున కింకొకవిధముగను తాత్పర్యముం జెప్పవచ్చును. జగదుద్భవస్థితి ప్రణాళసంసార విమోచనాదయః త్వదాశ్రితానాం లీలాః భవన్తి. వైదికాః విధయశ్చ త్వదీయ గంభీరమనోనుసారిణః భవన్తి అని. లోకసృష్టి మొదలగునవి నీ దాసులగు బ్రహ్మ మొదలగువారికి అటగానున్నవి. (అనగా) నీ కృపచే బ్రహ్మాదులు సృష్టి మొదలగు వానిని అనాయాసముగ అవలీలగ చేసివేయగలుగుచున్నారు. అట్లే, శాస్త్ర విధులును నిన్నాశ్రయించినవారిగంభీరమైన మనస్సును అనుసరించుచున్నవి. (అనగా) * ధర్మజ్ఞసమయః ప్రమాణం వేదాశ్చ * అని శిష్టాచారమును మొదటి ప్రమాణముగ జెప్పి దాని తరువాత ప్రమాణముగ వేదములం జెప్పవలసినట్లున్నది. నిన్నాశ్రయించిన వారి గొప్పతనమే యిట్లుండ నీ గొప్పతనము రెక్కింపవలవియా ? అని చూపినట్లయ్యెను.

బ్రహ్మకు సృష్టియు, ఇంద్రునకు రక్షణమును, శివునికి సంహారమును వృత్తి యయ్యు. సంసారవిమోచనము (సంసారమును విడిపించి మోక్షమునిచ్చుట) అనెడి వృత్తి శ్రీమన్నారాయణునకే అసాధారణము కాదా; ఇది దానినికూడ చేర్చి “త్వదాశ్రితానాం లీలాః భవన్తి” అని చెప్పుటయుచితమా ? అని శంకింపవచ్చును. వీరికి సాక్షాత్తుగ మోక్షము నివ్వగల శక్తిలేకున్నను, ఉపదేశాదులచే విష్ణుభక్తింగలుగంజేసి యా మార్గ ముచే సంసారవిమోచనముం జేయింపకూడునుగాన నిది దానిని చేర్చిచెప్పుట యుచితమే యగును. * త్రిభిః ప్రజాపతేర్భక్తః సప్రభిశ్శంకరస్యతుః । వింశత్యాగ్నిండ్ర సూర్యాదేః విష్ణుభక్తః ప్రజాయతే * (మూడుజన్మములు) బ్రహ్మాయందు భక్తిగల వాడును, ఏడు జన్మములు శివునియందు భక్తి గలవాడును, ఇరువది జన్మములు అగ్ని ఇంద్రుడు

సూర్యుడు మొదలగువారియందు భక్తిగలవాడును, ఆయాదేవతల యనుగ్రహముచే తుదకు విష్ణుభక్తిగలవాడునగును) అని చెప్పబడియున్నది చూడుడు.

(తృతీయగంభీరమనోసుసారిణః) అనన్యప్రయోజనములైనై నిన్నే యాశ్రయించిన వారి గంభీరమైన మనస్సు ననుసరించియుండును; (అనగా) వేదములయందు * బ్రహ్మ వాదినోవదన్ని * అనిమాటిమాటికి వచుచుచుండుట చేతను, * యద్వై కింఛ మనుర వదత్తద్వేషజమ్ * (మనుమహర్షి చెప్పినమాట మండువంటిది) అనియు * సహోవాచ వ్యాసః పారాశర్యః * (పరాశరుని పుత్రుండగు వ్యాసమహర్షి చెప్పిరి) అనియును ఇవి మొదలగు వచనములచేతను బ్రహ్మవేత్తల యభిప్రాయములను అనుసరించి వేదములుండును. ఇదిగాక తైత్తిరీయోపనిషత్తునందు “అథ యది తే కర్మవిచికిత్సావా.... అని మొదలిడి, * యథాతే తత్ర వర్తేథాః. యథాతే తేషు వర్తేరణ. తథా తేషు వర్తేథాః * (నీకు సందేహ మున్నచోటుల బ్రహ్మజ్ఞానులయొక్క నడవడి ననుసరించి నడచుకొన వలయును) అని చెప్పబడియున్నది.

—౨౦—

నమో నమో వాఙ్మనసాతిభూమయే నమోనమో వాఙ్మనసై కభూమయే ।

నమోనమో౨నస్త మహావిభూతయే నమోనమో౨నస్తదయైకసిన్దవే ॥

—౨౧—

వాఙ్మనసాతిభూమయే = స్వతంత్రులయొక్క వాక్కుకును మనస్సుకును అందని నీకు, నమః = సమస్కారము సమస్కారము; వాఙ్మనస ఏకభూమయే = (అంతరంగుల యొక్క) వాక్కుకు మనస్సుకే విషయమైయున్న నీకు, నమః నమః—, అనస్త మహా విభూతయే నమోనమః = అంతములేని గొప్ప ఐశ్వర్యములుగల నీకు సమస్కారము; అనస్తదయాఏక సింధవే నమోనమః = అంతములేనిదయకు సముద్రుడవైన నీకు సమస్కారము.

*** (నమోనమః) భగవంతుని గొప్పతనమును బాగుగ పేర్కొనిన పిమ్మట ఆ గొప్పతనమునకోడి నమస్కరించుచున్నారు. దీనియందు, వాఙ్మనసాతిభూమయే (తుభ్యం) నమోనమః - భగవంతు దెవరివాక్కుకును అందనివాడని యర్థము కాదు. అట్లులే నచో తరువాతి విశేషణమును కుదురదు. వేదవేదాంత వేదాంగములును.

కలు కథలై పోవును. కావున 'స్వప్రయత్నముచే నెఱుంగదలంచిన వారి వాక్కు'కును మనస్సుకును అందనివాడు. అనియే యర్థము చేసుకొనవలెను. వాఙ్మనస్సైకభూమయే (తుభ్యం) నమోనమః - క్రింద చెప్పిన విశేషణమునకు తప్పైన అర్థమును గ్రహింప వచ్చునని తలంచి యీ విశేషణమును సాయించినా రనుట. తననిర్దేశాతుక విషయా కారమునకు నెవరు పాత్రులగుదురో వారి వాక్కు'కును మనస్సునకే విషయమై యుండు వాడు అనుట.

క్రింద చెప్పిన రెండు విశేషణములకును తగినట్లు తరువాత రెండు విశేషణములను సాయించుచున్నారు. అనంతమహావిభూతయే (తుభ్యం) నమోనమః - వేదవేదాంత ముల చేతను అంతము తెలుసుకొన లేకుండునట్లు లెక్కకు మించిన యైశ్వర్యము కలవాడ గుటచే స్వప్రయత్నముచే నెఱుంగదలంచిన వారి వాక్కు'కును మనస్సుకును అందని వాడవై యున్నావని చూపుట.

అనంతదయైకసింధవే (తుభ్యం) నమోనమః - నీవు అనంతమహావిభూతి యుక్తుడవై యున్నను, దయయనెడి యొక మహాగుణము కలవాడవై యుండుటచే అట్టి దయకు విషయమైన వారి వాక్కు'ను మనస్సును ఒకప్పుడైన విడువక యుండువు అని చూపినట్లు. ఇచ్చోట దయా అనెడి యొక గుణము వాత్సల్యసౌశీల్యసౌలభ్యాది గుణముల కన్నిటికి సుపలక్షణము.

ఈ శ్లోకమునందు ఎన్నియోసార్లు 'నమోనమః' యని సాయించి యుండుటచే, ఒక తదవ నమస్కారము చేసెడి సంప్రదాయము నిరాధారమైనదని కొందఱు వ్రాసి యున్నారు. శ్రీవేదాంతదేశికులు సాయించిన స్తోత్రభాష్యమునందు నీ శ్లోకవ్యాఖ్యానం బున సాయంపబడియున్న అద్భుతములగు విషయములను విచారించి చూచినచో నంత సాహసముగ వ్రాయంబూనుకొనజాలరు. ఈ విషయమున ప్రత్యేకముగ నొక గ్రంథ మును మేము వ్రాసియున్నాము గాన నిపుడిచట విస్తరము అనపేక్షితము. ౨౧

న ధర్మనిష్కోఽస్మి న చాత్మవేదీ న భక్తిమాం స్త్వచ్ఛరణారవిందే ।

అకించనోఽనన్యగతిశ్శరణ్య స్త్వత్పాదమూలం శరణం ప్రసద్యే ॥

౨౨

శరణ్య = సర్వరక్షకుడా! ధర్మనిష్ఠః న అస్మి = (దాసుడను) కర్మయోగము నందు నిలకడయున్నవాడనుకాను, అత్మవేదీ చ న అస్మి = అత్మజ్ఞానము కలవాడనుకూడ కాను; త్వత్చరణ ఆరవిందే = నీ పాద పద్మములయందు, న భక్తిమాణా అస్మి = భక్తియు కలవాడనుకాను; అకించనః = ఒక సాధనమును లేనివాడనుకూడా, అనన్యగతిః = వేరుగతిలేని దాసుడను, త్వత్ పాదమూలం = నీ పాదమూలమును, శరణం ప్రపద్యే = శరణముగచేరు చున్నాను.

* * * (న ధర్మనిష్ఠోస్మి) భగవంతుని పాదములయందు శరణాగతి చేయుచున్నా రీ శ్లోకముచే. కర్మము, జ్ఞానము భక్తి, ప్రపత్తి, యని నాల్గి విధములైన యుపాయములు శాస్త్రములయందు చూపబడియున్నవి, వానిలోని కర్మజ్ఞాన భక్తులలో తమకన్యాయము లేకుండుటను ముందుంచుకొని ప్రపత్తి జేయుచున్నారు. —భగవంతుడా! కర్మయోగము ననుష్ఠించి ఆ మార్గమున నిన్ను పొందుటకు నాకు యోగ్యత లేదు, అది లేకుండుటచేతనే పరిశుద్ధమయిన యాత్మను తెలుసుకొను యోగ్యతయు నాకు లేకుండ పోయెను. ఇవి రెండును లేకపోవుటచే నీ పాదపద్మములయందు భక్తి నాచరించు యోగ్యతయు లేకుండ పోయినది గాన నిట్లు నేను వేతే యుపాయము లేనివాడయ్యును వేఱుగతి లేనివాడనయ్యును నుండుటచే సర్వలోకశరణ్యుడవైన నీ పాదమూలమునే ఒకే శరణముగ పట్టుచున్నాను అనుచున్నారు.

భగవత్సన్నిధులలో స్వామిని సేవించునపుడెల్ల నీ శ్లోకమునను సంధించుకొనే దండము సమర్పించుట మన వారి సంప్రదాయము. ౨౨

న నిందితం కర్మ తదస్తి లోకే సహస్రశో యన్నమయా వ్యధాయ ।

సోఽహం విపాకావసరే ముకున్ద క్రన్దామి సంప్రత్యగతిస్తవాగ్రే ॥ ౨౩

ముకున్ద = ఓ భగవంతుడా? యత్ = ఏ, నిందితం కర్మ = (శాస్త్రములచేతను శిష్టులచేతను) నిందింపబడు పాపకృత్యము, మయా = నాచే, సహస్రశః = అనేకవేల సార్లు, న వ్యధాయ = చేయబడలేదో, తత్ అట్టి పాపము, లోకే నాస్తి = లోకమునందే లేదు; సోఽహం అట్టి (కూరపాపముల చేసిన) నేను, విపాక అవసరే సంప్రతి = కూర

పాపముల ఫల మనుభవింపవలసిన యిప్పుడు. అగతి = వేటుగతి లేనివాడనై. తవ ఆగ్రే = పీ యెదుట, క్రన్దామి = దుఃఖించుచున్నాను.

* * *—(న నిందితం కర్మ)క్రిందిశ్లోకమున “అకించనః” యనిన యాశవందార్లను చూచి భగవంతుడు మీయందేమియు లేదనుచున్నారే; ఇది సత్యమగునా; కరణకళేబ బరాదులు కలవాడు చచ్చిపోవునపుడైన నూటక యుండజాలడు గదా. ఏవో పనులను చేయుచునే యుండవలయునే. అట్లుండ “అకించనః” అని మీరెట్లుచెప్పుదురు? “స్వామీ! నిన్ను పొందుటకు తగినవేమియులేవు అంటినేకాని, వేటు ఎవ్వెదమైన కృత్యమును నాయందులేదని చెప్పలేదు. ప్రతిబంధక సామగ్రిలు నాయందు లెక్కలేనివి కలవు అనుచున్నారు మొదటి పాదములచే - లోకంబున నెవ్వరైనను మంచిపనులుజేయక యుండవచ్చును. అట్లే చెడ్డపనులను కూడ చేయక యుండవచ్చును. అట్టి వానింజూచినచో “వీనియందు మంచి లేకుండిన నుండుగాక, చెడ్డమేమియు లేకుండెనుగదా. అని ఆయా దోషము లేకుండుటనే యొక్క గొప్ప మంచిగ గ్రహించిన పెద్దలకు దయకలుగును. అట్లు నేను ఎవ్వెదమగు మంచిని చేయనట్లు ఏమియు చెడ్డపని చేయకుండినచో పెద్ద గుణవంతులలో మొదటివానినిగ నను లెక్కింపవచ్చును. అయ్యో? దానికిని ప్రసక్తి లేనట్లుగ పాపంబులను లెక్కలేని వానిని చేసియుంటినే అనుచున్నారు.

యత్ నిందితం కర్మ మయా సహస్రళః స వ్యధాయ, తత్ లోకే నాస్తి-నే చేయని చెడుపనులు లోకములోనే లేవనుచున్నారు. “అన్ని చెడుపనులను నేను చేసియుంటిని” అని చెప్పవలసియుండగా నట్లు చెప్పక యిట్లు చెప్పుటకు భావము, తాము సాటిలేని పాపాత్ములు అని స్పష్టపరచుటకుగాను— మూలమున లోకే యనుపదమునకు లోకము లోనని సామాన్యముగ నర్థముతోచినను, శాస్త్రములోనని యర్థము గ్రహించుట మంచిది. పెరియవచ్చా పితైగారి యఖిప్రాయమును నిదియే, “వేలకొలదిగ నాచే చేయబడని యే నిందిత కర్మలు కలవో-అనగా అతిపాతక మహాపాతకాదులు అవి శాస్త్రమునందు కూడలేవు; - అనుష్ఠాతల యందులేని నిషిద్ధములును శాస్త్రంబున గనవచ్చునుగదా” అని పెరియవచ్చాపితై శ్రీసూక్తి. ఈ యర్థమును దేశికులున్న ఆదరించి సాయించి నారు. లోకశబ్దమునకు శాస్త్రమును నర్థము వ్యుత్పత్తిసిద్ధము. హేమాద్రి మొదలగు

శాస్త్రములను మనము చూచినచో చిత్ర విచిత్రములైన పాపములు అచట సూచింపబడి వానికి ప్రాయశ్చిత్తములును విధింపబడియున్నవి, అట్టి పాపముల నెల్ల మన మీలోకముల యందు చూడజాలము. శాస్త్రములందు మాత్రమే కనుపించును. అయితే నేను చేసిన పాపములు ఆశాస్త్రములలోను కనుపించవనుచున్నారు. ఇది యొక చమత్కారమగు మాటగదా.

పాపముల నెక్కువగ చేసినను, విమృటనైన భయపడుట అనుతాపపడుట సిగ్గుపడుట ప్రాయశ్చిత్తములు చేసికొనుట మొదలగు వానిచే నా పాపములను పోగొట్టుకొనుట యనగా నా పాపములు చెడుఫలముల నీయకుండునట్లు అపివేసి కొనుటయు నావశ్యకము. అట్లు అపివేసికొనకుండినచో నవి ఫలములనిచ్చియే తీరును. చేసిన పాపములు కఠినములై యుండినచో నీ జన్మమునందే శ్రమములోనే వాని ఫలముల ననుభవింపవలసి వచ్చును. అట్లే నేను చేసిన పాపములు మిక్కిలి కఠినములై యుండుటచేతను, వానికి నే నెవ్వధమైన ప్రాయశ్చిత్తమును చేసికొని యుండక పోవుటచేతను, అవి యిప్పుడే ఫలము నీయదొడంగినవి. అనేక కష్టములనుభవింపవలసి వచ్చుచున్నది. నిలవజాలకుండుటచే మొత్తుకొనుచున్నాను. అనుచున్నారు క్రింది పాదములలో (విపాకకావసరే) విపాకమన పరిపక్వమగుట, అనగా ఫలమునిచ్చుట, (తవ అగ్రే క్రన్తామి) “గోవిందా యని ద్రౌపది దేశాంతరమునుండి యేడ్చినది నేటికిని నా మనస్సున పుండెయున్నది” అని పరితాపము తోచునట్లు సాయించిన దేవరవారియెదుట నేనిప్పుడు ఏడ్చుచుచున్నాను సుడీ అనుచున్నాడు. ఇప్పుడు నా యేడ్చునకు పరిహారము చేయనిచో ద్రౌపది దుఃఖించిన పిదప పరితాపము నొంది నీవు చెప్పినది ట క్కరిమాటయనియే నేను తలంచెదను. అని లోపలిభావము.

నిమజ్జతోఽనన్తభవార్థవాంతః చిరాయ మే కూలమివాసి లభ్యః ।

త్వయాఽపి లబ్ధం భగవన్నిదానీమ్ అనుత్తమం పాత్రమిదం దయాయాః ౨౪

హే అనన్తః! అంతములేని గుణవిభూతులు కల ఓ స్వామి! భవ అర్థవ అంతః=

సంసారమనెడి సముద్రములో, నిమజ్జతఃమే = మునుగుచునేయున్న నాకు, చిరాయ=చాల కాలమునకు, కూలం ఇవ లభ్యః అసి - గట్టువలె నీవు దొరికితిని, భగవత్! = ఓ భగవంతుడా!, త్వయా అపి = నీచేకాడ, దయాయాః అనుత్తమం పాత్రం ఇదం ఇదానీం. లబ్ధం = నీ దయకు గొప్ప పాత్రమైన యీవస్తువు (నేను) నేడే పొందబడినది.

శ్రీరస్తు

శ్రీ రామానుజ పత్రిక - 251

శ్రీనైష్ఠనసంప్రదాయార్థప్రకాశకమైన మానవత్రిక

పత్రికాధిపతి

జగదాచార్య సింహాసనాధీశ. మహావిద్వాన్

శ్రీకాంచీ ప్రతివాది భయంకరం అణ్ణజ్జరాచార్యస్వాములవారు

వంపుటము - ౨౪	కాశ్యపు క్రినామ సం॥ జ్యేష్ఠమాసము 1978 సం॥ జూన్ నెల	నందిక - 11
--------------	---	------------

శ్రీరస్తు.

శ్రీ యామునాచార్యులను ఆశవందార్లు సాయించిన

స్తోత్ర రత్నము

(గతసంచిక తరువాయి)

*** — (నివృత్తతః) “నేను నీ యెదుట నేడ్చుచున్నాను” అని క్రింది శ్లోకంబున చెప్పిన ఆశవందార్లను చూచి భగవంతుడు “చాలకాలము నుండి సంసారిగనున్న మీరు నేడు ఏడ్చుటకు కారణమేమి?” అనగా, ఒకడు సముద్రములో మునిగి కొట్టుకొనుచుండగా దైవవశముచే నొకనాటికి రేపు దొరికినట్లు నేడు నీవు దొరికితివి. నీకృపకును పాత్రముగ నీకు నేను దొరకితిని కావున రక్షింపఁజగిన నాకును రక్షకుడవైన నీకును లాభముకలిగెడి యీ సమయమును విడుచుట మంచిదాయని దుఃఖించుచున్నారు.

అనన్తభవార్థవాంతః అనుచోట అనన్తయని ప్రత్యేకముగ విడదీసి భగవంతునికి సంబోధనముగ గ్రహించునది. అట్లు కాక, ఒకేపదముగకూర్చి భవార్థవమునకు విశేషణముచేసియు జెప్పవచ్చును. సంబోధనమగుచో, స్వరూపము చేతను గుణములచేతను విభూతులచేతను అంతము లేనివాడా : యని అర్థమగును. రెండవయోజనములో, దరిలేని సరిసార సముద్రమునందు అని యర్థము. ఇట్లు సంసార సముద్రంబున మునిగి కొట్టుకొనుచున్న నాకు చాలకాలమునుండి దరిదొరకక చెడితిని. నేడు నీవు దరివలె చేతికి దొరికితివని రెండవ పాదమునందనుచున్నారు.

నాకు నీవు దొరికితివనునదియేకాదు, నీకు నేను దొరకుటకూడ నీకొకలాభమే అనుచున్నారు తరువాతి పాదములచే. నిన్ను నేను తెలిసికొనవలెనని వెదకుచున్నట్లుగనే నీవును నా కొఱకు, చాలకాలమునుండి వెదకుచుంటివిగదా. ఎన్నో జన్మములుగ నన్ను పట్టుకొనుటకు నీవు పడినపాట్లు చెప్పనలవియా? అట్టి నీ కృషియును నేడు ఫలించినదని నీ వెఱుంగుము. నన్ను నీ వనుగ్రహింపక పోయినచో వీడయ యిక నెచ్చట పనిచేసి నవలముగాగలదు? అనుచున్నారు. దీనిచే - నాయందు యోగ్యతనుచూచి నన్ను గ్రహించుటకు అవకాశములేకున్నను, నీనిర్హేతుకకృపచే గ్రహించియే తీరవలె ననెడి స్థితియున్నదని విన్నపించిరి.

అనుత్తమం న విద్యతే ఉత్తమం యస్మాత్తత్ అను వ్యుత్పత్తిచే దీనిపైన గొప్పది లేదు. లోకోత్తమమైనది అని యర్థము. (౨౪)

అభూతపూర్వం మమ భావి కిం వా సర్వం సహే మే సహజం హి దుఃఖమ్ ।

కింతు త్వదగ్రే శరణాగతానాం పరాభవో నాథ న తేఽనురూపః ॥

౨౫

హేనాథ = ఓ స్వామి!, మమ = నాకు, అభూతపూర్వం = ఇంతకు పూర్వము కలుగని, కిం వా దుఃఖం భావి? = ఏమి దుఃఖమిప్పుడు క్రొత్తగ కలుగును. (ఏమియులేదు) దుఃఖం మే సహజం హి = దుఃఖము నాతోగూడ పుట్టినదే గదా, సర్వం సహే = అన్ని కష్టములను సహించుకొనుచునే యున్నాను, కింతు = అయితే, త్వత్ అగ్రే = నీయెదుట, శరణాగతానాం = వచ్చి శరణము పొందినవారికి, పరాభవః = అవమానము కలుగుట, తే న అనురూపః = నీకు తగదు.

* * * — (అభూతపూర్వం) “క్రన్దామి సంప్రత్యగతిస్తవాగ్రే” (నీయెదుట నేను దుఃఖపడుచున్నాను) అనిన ఆశవందార్లనుచూచి భగవంతుడు, శేషభూతులైన మీరు మీపరతంత్రస్వరూపమును బాగుగ నెఱిగియు మామెదుట నిట్లు దుఃఖింప వచ్చునా? మీ దుఃఖములను నేనై యెపుడు పరిహరింపదలంతునో అప్పుడేగదా పరిహరింపనగును. అంతవరకు అంధకారబంధురమగు నీ సంసారమును విడువకుండెడి దుఃఖములను ఎట్లో సహించియుండుటగదా మీ కార్యము. నన్ను నిర్బంధించుట మీ పారతంత్ర్యస్వరూపమునకు తగదునుడీ” అని సాయంపగ, అయ్యో! స్వామీ! నా దుఃఖముల దీర్చవలెనని నేను ప్రార్థించుటలేదు. ఇకనేమి ప్రార్థించుచుంటిననగా; నన్ను నీవు గ్రహింపక విడిచినచో లోకమంతయు నిన్ను గురించిన యపకీర్తి వ్యాపింపగలదు. ‘భగవంతుడు సర్వరక్షకుడు’ అను పేరు వహించి ఆశవందార్లను రక్షింపక విడిచినాడు. వారు విషయాంతరములలో జిక్కుకొని పరిభవపడుచున్నాడు. దానిని సర్వశక్తియని పేరుపెట్టుకొనియున్న భగవంతుడు తొలగింపక చూచుచున్నాడు. ఇట్టి వానినా శరణాగత రక్షకుండని అందఱు పొగడుట? అని యనేకులు నీకు గొప్ప అపవాదము కలుగునట్లు నిందింతురు. ఇది నీ గొప్పతనమునకు తగదే, నాకు కలిగెడి దుఃఖములను సహించుటకు నాకేమియు నాటంకములేదు. అయినను, నా స్వామికి ఇట్టి యపకారము సంభవించునే యని నాకు మిక్కిలి దుఃఖము కలుగుచున్నది. ఇట్టి దుఃఖమును నేను సహింపజాల ననుచున్నారు.

మమ అభూతపూర్వం కిం వా దుఃఖం భావి?—ఇదివరలో నేను మాటి మాటి యనేక జన్మములై త్రినవాడనగుటచే గర్భములయందును సరకములందును నింకను అనేకములగు అవస్థలయందును నేనెన్నియో దుఃఖముముల ననుభవించియుంటిని. ఇదివరలో నే ననుభవించని దుఃఖము యిపుడు క్రొత్తగ నేననుభవింపవలసిన దేదియులేదు. ఎన్నివిధములగు దుఃఖములున్నవో అన్నిటినిచూచి యనుభవించితిని గాన నిక నూతనమగున దేదియులేదు. దుఃఖము నాతోఁగూడ పుట్టినదేగాన దానిని నే సహింపక చేయునదేమి? తనకు కాచిన కాయలను మోయలేని తిగలుండునా? నాకు సంభవించెడి దుఃఖములను సహించుకొనుచునే యున్నాను.

ఇట్లు చెప్పెడి యాశంపదార్థనుచూచి భగవంతుడు దుఃఖములను మీరు నహించుకొనుచుండుట సత్యమైనచో దుఃఖంపనేల? అనియడుగగా, దానికి వెనుకటి పాదములచే నుత్తరముం జెప్పుచున్నారు. క్రింద “న ధర్మనిష్ఠోఽస్మి” అనెడి శ్లోకముచే నేను నీ విషయమై శరణాగతిం జేసితినిగాన నన్ను నీవు వెంటనే గ్రహించి యుండవలసినది. అట్లు నీవు గ్రహింపకపోవుటచే నేను పరిభవపడుచున్నాను. నీ విషయమై శరణాగతి చేసిన నేనిట్లు పరిభవపడినచో విది నీకు గొప్పలోపముకదా? ఆలోపముకొితే దుఃఖంపచున్నాను - అనిరి. నన్ను నీవిపుడే తప్పక రక్షించి తీరవలెను. అని ప్రార్థించెడి క్రమములలో నిదియొక విచిత్రమైన క్రమము. ౨౫

నిరాసకస్యాపి న తావదుత్సహే మహేశ హాతుం తవ పాదపంకజమ్ ।

రుషా నిరస్తోఽపి శిశుస్తనంధయః న జాతు మాతుశ్చరణౌ జిహాసతి ॥ ౨౬

మహేశ = ఓ సర్వేశ్వరుడా! , నిరాసకస్యఅపి = నన్ను త్రోసివేయువాడవైనను, తవ = నీయొక్క, పాదపంకజం = పాదపద్మమును, హాతుం=విడుచుటకొఱకు న ఉత్సహేతావత్ = నేను ఉత్సాహపడను, (ఇచ్చగింపనని భావము), స్తనంధయః = పాలుచీకెడి, శిశుః = బిడ్డ. రుషా = కోపముచే, నిరస్తః అపి = త్రోసివేయబడినను, మాతుః = తల్లియొక్క, చరణౌ = పాదములను, జాతు = ఒకప్పుడేని, న జిహాసతి= విడిచిపెట్టదలంపడు గదా.

* * * — (నిరాసకస్యాపి) క్రింది శ్లోకమును విన్న భగవంతుడు, “నా కవ వాదమువచ్చిన రానిమ్ము; దానిని గుఱించి మీకు దుఃఖమవసరములేదు. మీరు లెక్కలేని పాపములంజేసియున్నట్లుగ చెప్పియున్నారు. వాటికి ప్రాయశ్చిత్తములంజేసికొని మీరు పూతులగునట్లుగ చూచుకొనుడు. పిదప నేనే మిమ్ముల ననుగ్రహించెదను. ఇప్పుడే మియును తొందరపెట్టవద్దు” అని సాయంపగ, అది వినిన యాశంపదార్థు ‘భగవంతుడీ విధముగ నన్ను విడదలంచుచున్నట్లున్నది’ అని తలంచి, దుఃఖమెక్కువకాగా, ఓ స్వామీ! నన్ను నీవు మెడపట్టిత్రోసివేసినను నేను నీ పాదపద్మములను విడిచిపోవువాడనుకాను, పాలుచీకెడి బిడ్డను తల్లిముందు కోపముచే త్రోసివేసినను ఆబిడ్డ తల్లికాళ్లంబెనగాని యేడ్చునే కాని విడిచిపెట్టి పోజాలదుగదా. అట్లే నన్ను నీవేదో ఉపాయముచే

విడిపించుకొనంజూనినను నేను నీ తిరువడిగళను విడిచిపోవువాడను గాను. అని తమ దృఢాధ్యవసాయమును చెప్పినారు. ౨౬

తవామృతస్యందిని పాదపంకజే నివేశితాత్మా కథమన్యదిచ్చతి ।

స్థితేఽరవిన్దే మకరన్దనిర్భరే మధువ్రతో నేక్షరకం హి వీక్షతే ॥ ౨౭

అమృతస్యందిని = అమృతము స్రవించెడి(మోక్షమునిచ్చెడి) తవ పాదపంకజే = నీపాదపద్మములయందు, నివేశిత ఆత్మా = ఉంచబడిన మనస్సు, అన్యత్ = వేతొక దానిని, కథం = ఎట్లు, ఇచ్చతి = కోరును? మకరన్దనిర్భరే = మకరందమునిండి యున్న, అరవిన్దే = తామరపూవు, స్థితే సతి = ఉండగా, మధువ్రతః = తుమ్మెద, ఇక్షరకం = గొలిమిడిపూవును, న వీక్షతే హి = చూడదుగదా ॥

* * * — (తవామృతస్యందిని) క్రింది శ్లోకమున గతి వేతేలేనందున నీ తిరువడిగళను విడిచి పోజాలననిరి. గతివేతే యున్నదనుకొన్నను నీ తిరువడితామరల యందలి భోగ్యతను చూచినచో మతొకదానియందు మనస్సు పోవునా యనుచున్నా రీ శ్లోకంబున,

అమృతము స్రవించెడి నీ పాదపద్మములయందమరియున్న మనస్సు మతొక వస్తువు నెట్లు కోరును? కోరనే కోరదు. పరమభోగ్యమైన వస్తువుండగా రుచిలేని వస్తువును కన్నెత్తి చూచువారుందురా? తేనె నిండియున్న తామరపూవుండగా, తుమ్మెద దానినివిడిచి గొలిమిడిపూవును వెదకుచు పోవునా?

అమృతస్యందిని అనేది విశేషణము శ్లేషమని దేశికుల యభిప్రాయము. అమృత మని మోక్షమునకును పేరుగాన భగవత్పాదము మోక్షమునిచ్చునదియని తామరపక్షము నందు మకరందరసమని యర్థము. పెరియవాచ్చాపిత్తై యిట్లు శ్లేషగ గ్రహింపక అమృతమను దానికి తేనెయను అర్థమునే తిరువుళ్లంపట్టినారు (గ్రహించినారు). * విష్ణోః పదే పరమే మధ్వఉత్సః * (భగవంతుని గొప్పపాదమునందు తేనె ప్రవ హించుచున్నది) అని వేదమునందును, * ఉకా తేనేమలరుమ్ తిరుప్పాదమ్ * అని తిరువాయ్మొళియందును చెప్పియున్నట్లుగ మధువనెడి యర్థమొకటే రెంటికిని యొప్పి

యుండుటచే ముఖ్యముగ భోగ్యతను చెప్పవలసిన యిచ్చోట ఆయర్థమే బాగుగ నున్నందున మోక్షమును నర్థమునందు మనస్సుపోవలదని పెరియవాచ్చాపిత్తై యభిప్రాయముగాబోలు. శబ్దశక్తిచే మోక్షప్రదత్వము ధ్వనించుననినను లోపములేదు. -నివే శితాత్మా అనుచోట కర్మధారయనమానముచే నర్థము గ్రహింపబడెను. “దేశరవారి నిర్లేతుకమగు కృపచే నింపబడిన మనస్సు” అని పెరియవాచ్చాపిత్తై సాయించినారు. శ్రీ దేశికులవారును, యీ యర్థమునే యాదరించి తమ భాష్యమునందు సాయించినారు. (అం)

త్వదంఘ్రిముద్దిశ్య కదాపి కేనచిత్ యథా తథా వాపి సకృత్కృతోఽజ్ఞాతః ।

తదైవ ముష్టాత్యభాన్యశేషతః కథాని పుష్టాతి న జాతు హీయతే ॥ ౨౮

త్వత్ అంఘ్రిం ఉద్దిశ్య = నీపాదములనుద్దేశించి, కదాపి = ఎప్పుడైనను, కేనచిత్ ఎవనిచేనైనను, యథా తథా వా అపి=ఏ విధముచేనైనను, సకృత్ = ఒకమారు, కృతః = చేయబడిన, అంజలిః = చేమోడ్చు, తదా ఏవ = అప్పుడే, అభాని = పాపములను, అశేషతః = మిగులు లేకుండునట్లు, ముష్టాతి = పోగొట్టివేయును, కథాని = పుణ్యములను పుష్టాతి = వృద్ధిపొందించును, జాతు న హీయతే = ఒకప్పుడేని తఱుగదు (లోపింపదు.)

*** — (త్వదంఘ్రిముద్దిశ్య) గొప్ప గొప్ప యుపాయములచే పొందవలసిన ఫలము అకించనులైన మీకెట్లు లభించును? అని భగవంతుని యభిప్రాయముకాగా, అంజలియొక్క నై భవము తెలియదా? చెప్పెదను నినుమనుచున్నారు. ఎవడైనను నీపాదపద్మములకెప్పుడేని యొక అంజలి చేసినచో (చేయిమోడ్చినచో) అట్లు అంజలి చేసినపుడేకాక యింకొకప్పుడు చేయబడియున్నను, బహుమీదుడగు పురుషునిచే చేయబడినను ఏదో యొకవిధముగ చేయబడినను, ఒకమారు చేయబడినను, అది మిక్కిలి శీఘ్రముగనే వానిపాపముల నెల్లపోగొట్టి పుణ్యముల నెల్లవానికి సాధించియుచ్చును. ఒకప్పుడును ఆయంజలికి హానిలేదనుచున్నారు. దీని క్రిందనున్న శ్లోకములను రెంటిని చేర్చిచూచినచో, ఓ స్వామీ! నీవు తప్ప వేరుగతిలేనందున నిన్ను విడవజాలకున్నాను. నిన్ను పొందుటకు తగిన ఉపాయము సుకరముగ నుండుటచేతను నిన్ను విడువజాలకున్నాను అనిరని స్పష్టపడుచున్నది. కదాపి కేనచిత్ యథాతథా వాపి సకృత్ అను నాగ్నిఃటిచేతను తిథి, వారము, నక్షత్రము మొదలగు కాలములను వెతకవలసిన పనిలేదు. తోచినపుడు చేయెత్తి మ్రొక్క

వచ్చుననియు, మంచి వంశమునంబుట్టియుండవలెననెడి అధికారినియమములు లేవు. కోర్కెకలవారెల్లరు చేమోడ్చవచ్చుననియు, వాయుదోషముచే నేరుగ చేమోడ్చఁజాలక పోయినను పోవచ్చును, వంకరటింకరగ మ్రొక్కినను, మ్రొక్కవలెనని మనసులో తలంచుకున్నను, నోటితో చెప్పినను, చాలుననియును, సంధ్యావందనము అగ్నిహోత్రము మొదలగు నిత్యనైమిత్తిక కర్మలవలె జీవించియున్నంతవరకు చేయవలెననెడి నిర్బంధము లేనిదనియు స్పష్టమగుచున్నది.

అంజలి యనుపదమునకు, “అం జలయతి” అని వ్యుత్పత్తి చెప్పుటకలదు. అం - భగవంతుని, జలయతి - నీటివలె కరుగజేయునది. చేయెత్తి మ్రొక్కినాడేవీడు. వీనికి నేనేమిచేయుదును అనునట్లు భగవంతుని కరుగునట్లు చేయునట, విశేషముగ ద్రవ్యభర్తు. దేహశ్రమము మొదలగు నాయాసములచే సాధింపఁగిన అశ్వమేధము మొదలగు వాని వలెగాక తలంచినంతనే సులభముగ చేయఁగినపని అని చూపుచున్నది అంజలి యను పదము. రెండుచేతులు ఒకటిగచేరినచో దానికే అంజలి యనిపేరు.

మొదటి రెండుపాదములచే అంజలియొక్క సౌకర్యాదులను సాయించి యిక రెండు పాదములచే దానిఫలములను విరివిగ చెప్పుచున్నారు. కాలాంతరమున నింకొక శరీరమున ఫలమునిచ్చు కర్మలవలెకాదు. పాపములను పోగొట్టుట మాత్రమేకాదు. పుణ్యములను నైతము పోషించును.

(న జాతు హీయతే) దీని కనేకవిధములుగ భావము చెప్పవచ్చును. ఒకడు అంజలి చేసినచో భగవంతుని యనుగ్రహము అతనియొక్క నియందే నిలువక అతనికి సంబంధించిన వారియందుకూడ కలుగును (మంచినికలుగచేయును). యజ్ఞముచేయువాడు అసత్యమును చెప్పినచో ఆ యజ్ఞము చెడిపోవుననునట్లుగ నింకొక చెడుపనిచే నాయంజలి ప్రభావము నకు లోపములేదనియును, ఫలము నిచ్చిన పిదప నశించెడి యుపాయాంతరములవలెగాక, ఎప్పుడును అనువర్తించియే యుండును (అనగా) ఫలము లభించిన పిమ్మటకూడ అంజలిచేతనే కాలము గడుపుకొనునట్లుండును అనియుం జెప్పవచ్చును.

ఉదీర్ఘసంసారదవాశుశుక్షణం క్షణేన నిర్వాప్య పరాం చ నిర్వృతిమ్ ।

ప్రయచ్ఛతి త్వచ్చరణాదుజాంబుజద్వయానురాగామృతసింధుశీకరః ॥

-౨౯-

త్వత్ చరణ అరుణ అంబుజద్వయానురాగ అమృతసింధుశీకరః = నీ యెఱ్ఱతామర
సంటి పాదయుగమునంతలి ప్రేమయనే అమృతపు సముద్రములోని యొక బిందువు,
ఉదీర్ఘ సంసారదవ ఆకుకుక్షణి = మిక్కిలి మంచుచున్న సంసారమనెడి దావాగ్నిని.
క్షణేన = క్షణకాలమున, నిర్వాప్య = అర్పివేసి, పరాం = గొప్పదగు, నిర్వృతిం చ=
సుఖమునుకూడ, ప్రయచ్ఛతి = ఇచ్చును.

* * * — (ఉదీర్ఘ సంసార) క్రిందిశ్లోకమున ప్రపత్తియేకావలయునా? అంబలి
మాత్రమే చాలదా? అని చెప్పిరి. అట్టి యంజలికూడ కావలయునా * మనస్సులో
కొంచెము ఆశయున్నచో చాలదా? అనుచున్నా రీ శ్లోకంబున. ఓ స్వామీ! నీ పాదార
విందములయందు కలిగెడి ప్రీతివిశేషము గొప్ప అమృతసముద్రమువంటిది. అ
సముద్రములోని యొక బిందువే సంసారమనెడి దావాగ్నిని యొక క్షణకాలములో
నార్పివైచి ముక్తుల యనుభవముతో సమమగు పరమానందము నిచ్చును సుమా!
యనుచున్నారు.

దీనియందు, క్రౌర్యాదికృమంబట్టి సంసారమును బాగుగ మంచుచున్న దావాగ్నిగ
చెప్పుచున్నారు. అగ్నినాట్యనది నీరుగాన, భగవద్భక్తిని అమృతసముద్రముగను,
అట్టి భక్తియొక్క లవలేశమును బిందువుగను రూపించి సాయించినారు. ఆకుకుక్షణి
యని అగ్నికి పేరు. అనన్యప్రయోజనమగు భక్తిలేశముండినను అది పరమభక్తి
దశనుపొంది సంసారవిమోచనమును కలిగించి నిత్యకైంకర్యసంపదనిచ్చును అని
సాయించిరి.

విలాసవిక్రాంతపరావరాలయం నమన్యదార్తిక్షపణే కృతక్షణమ్ ।

ధనం మదీయం తవ పాదపక్కజం కదాను సాక్షాత్కరవాణి చక్షుషా ॥ ౩౦

విలాస విక్రాంతపర ఆవర ఆలయం = అటగా నాక్రమింపబడిన మీది లోకము
లును క్రింది లోకములను కలదియు, నమన్యదార్తిక్షపణే - నేవించువారి దుఃఖములను
పోగొట్టుటలో, కృతక్షణం = కాలముగడపునదియును, మదీయం ధనం = నాకు ధనమై
యున్న, తవ పాదపంకజం = నీ పాదపద్మములను, చక్షుషా = ఈ కన్నులతో, కదా =
ఎప్పుడు, సాక్షాత్కరవాణి = నేవించెదనో.

* * * — (విలాస విక్రాంత) క్రిందనంతయు భగవంతుని చేరెడి సుకరమార్గములను సాించినారు. ఇక నా భగవంతుని వైలక్షణ్యమును విరివిగ పడునేడు శ్లోకములచే సాించు చున్నారు. వానిలో నీ శ్లోకంబున తమకు భగవత్పాదవిందసాక్షాత్కారమునందు త్వరయున్నట్లు సాించుచున్నారు.

మంత్రములలో నుత్తమమంత్రమగు ద్వయము పూర్వఖండమనియు ఉత్తరఖండమనియు రెండు భాగములుగ నున్నదిగదా. దానిలో మొదటిభాగము భగవంతుని పొందుటకు మార్గమగు ప్రపత్తిజెప్పననియు; రెండవ భాగము ఉపేయమైన భగవత్తత్వమును చెప్పననియు సంప్రదాయమగుటచే క్రిందిశ్లోకమునకు ద్వయపూర్వఖండార్థమును వివరించినవనియు, ఇంక పై శ్లోకములు ఉత్తరఖండార్థమును వివరించుననియు, కావుననే యీ స్తోత్రమంతయు పూర్తిగ ద్వయమునకు వివరణమై యుండునని యెఱుంగవలయును.

భగవంతుని వైలక్షణ్యమును చెప్పందొడంగి ముందుగ నాతని దివ్యమంగళ విగ్రహమును త్యానించి ఆ తిరుమేనియందు ముఖ్యమగు తిరునడిగళ్లను వేవించుటలో తమకు దరిపొరలిన (ఎక్కువగు) ప్రీతియు త్వరయు నున్నవని యీ శ్లోకము చేతను (దీని) ప్రక్కనున్న శ్లోకముచేతను బయలు పడుచున్నారు. కష్టపడక సులభముగనే అన్నిలోకములను కొలిచినట్టియు, ఆశ్రితుల దుఃఖములనెల్ల అంటులేకుండ త్రోసివేయుటలో వ్యాపరించునట్టియు, నాకు పరమ పురుషార్థమయి యున్న నీ పాదపద్మములను నేను ఎప్పుడు ఈ కంటిచే చూచి సంతసించునో అని తత్తరపడుచున్నారు.

మొదటి పాదమునందు త్రివిక్రమావతారచరిత్రమును సంగ్రహముగ ననుసంధించుచున్నారు. భూలోకము మొదలు నత్యలోకమువఱకు నుండెడి నకలలోకములను ఆటగా (సులభముగా) ఆక్రమించి వేసినదట యీ పాదము.

పరావరాలయం = పరులని మనకంటే గొప్పవారగు బ్రహ్మ మొదలగువారిని చెప్పును. వారి యాలయం = పైలోకములు. అవరులు అని తక్కువవారగు మనుష్యాదులం జెప్పుచు. వీరి ఆలయం = క్రిందిలోకము. వీటినెల్ల వ్యాపించి కొలిచిన యాకాలమున తామును ఉజ్జీవింప కూడదాయని ఆశపండ్లొచ్చట పరితపించుచున్నట్లు తోచుచున్నది.

కృతక్షణం - క్షణమని నిర్వాహపాఠస్థితికి పేరు. భగవత్పాదారవిందములు ఆశ్రీతుల దుఃఖములను పారదోలుట తప్ప ఇతర వ్యాపారములేనివని తాత్పర్యము, “క్షణో వ్యాపారవై కల్యే కాలభేదాల్పకాలయోః” అని నిఘంటువు. వేతొక వ్యాపారములేక ఒకదానియందే నిలిచియుండుటకును క్షణమని పేరు. ఆశ్రీతరక్షణమునకనియే విడువబడి యున్న పాదములు నాకు దుర్లభములుగ నున్నవే యని దుఃఖపడుచున్నారు.

చక్షిషా అనుటచే పరమపదమునకు పోయి చూడవలెనని కోరుటలేదు. కొందఱికి దివ్యచక్షిస్సును కృపచేసి యీ విభూతియందే పాదపద్మముల సౌందర్యమును నేవింపచేసి నట్లుగ పాపియగు నాకును నేవింపచేయవలెననుచున్నారని తెలియుచున్నది. మనస్సనెడి జ్ఞానచక్షిస్సుచే చూడగోరుచున్నారు. (అనగా) పరమపదప్రాప్తిని కోరుచున్నారనియు కొందఱు యోచనచేయుదురు.

కదా పున శృంఖరథాంగకల్పక ధ్వజారవిందాంకుశవజ్రాలాంఛనమ్ !

త్రివిక్రమః త్వచ్చరణాంబుజద్వయం మదీయ మూర్ధాన మలంకరిష్యతి ॥

త్రివిక్రమ = మూడడుగులచే మూడులోకములం గొలిచిన యో స్వామి ! శృంఖరథాంగకల్పక ధ్వజ అరవింద అంకుశ వజ్రాలాంఛనం = శంఖము చక్రము కల్పవృక్షము ధ్వజము తామరపూవు అంకుశము వజ్రాయుధముననునివి గుర్తులుగాగల. త్వత్చరణ అంబుజద్వయం = నీ పాదపద్మముల జంట, మదీయ మూర్ధానం = నా శిరస్సును, కదా పునః అలంకరిష్యతి = ఎప్పుడు అలంకరించునో ?

*** (కదా పునః) క్రింది శ్లోకంబున నీ తిరువడిగళ్లను నేనెప్పుడు కన్నులతో నేవించెదను ? అనిరి. అంతటితో తృప్తికలుగునా ? నీ తిరువడిగళ్లచే నా శిరస్సును అలంకరించుట యెప్పుడో అనుచున్నారు. పెరిగి లోకములంగొలిచిన యుత్తముడా ? శంఖచక్రాదిపంచాయుధములు రేఖారూపముతో సామ్రాజ్యలక్షణముగ ప్రకాశించెడి నీ పాదయ్యగమమును నా శిరస్సునకు వికసించిన పుష్పమువలె నెన్నడుండునో ? శ్రీ భరతాద్వానులు మొదలగువారికి లభించిన ఫలము పాపినైన నాకును లభించెడి మార్గమున్నదా అనుచున్నారు.

ఈ విభూత్యయందే యిట్టి ఫలము లభింపవలెనని ప్రార్థించుచున్నారనవచ్చును. పరమపదమును చేరి అప్రాకృతమగు శరీరమునుపొంది అట్టి స్థితిలో పరవాసుడేవుని పాదారవిందములను శిరోభూషణముగ నలంకరించుకొనుటకై త్వరపడుచున్నారనియుం జెప్పుదురు.

విరాజమానోజ్జ్వలపీతవాససం స్మితాతసీమానసమామలచ్ఛవిమ్ ।

నిమగ్ననాభిం తనుమధ్యమున్నతం వికాలవక్షస్థల శోభిలక్షణమ్ ॥

౩౨

విరాజమాన ఉజ్జ్వలపీతవాససం = ప్రకాశించుచున్న మిగుల వెలింగెడి పీతాంబరము కలవాడును, స్మిత అతసీ మాన సమ అమల చ్ఛవిం = వికసించిన నల్ల అగినెపుష్పము వలె నిర్మలమైన కాంతిగలవాడును, నిమగ్ననాభిం = లోతగు పొక్కిలి (బొడ్డు) కలవాడును, తనుమధ్యం = సూక్ష్మమైన (నన్నని) నడుము కలవాడును, ఉన్నతం = ఎత్తైనవాడును, వికాలవక్షస్థలశోభిలక్షణం = వికాలమగు వక్షస్థలమున శ్రీవత్సమనెడి మచ్చకలవాడును.

*** (విరాజమాన) క్రింది రెండుశ్లోకములయందును ప్రార్థించినట్లుగ సాక్షాత్కారమును సంశ్లేషమును లభించినచో పిదప కలుగవలసిన తైంకర్యమునకు ఉద్దేశ్యుడగు భగవంతుని, దివ్యావయవశోభితమగు దివ్యమంగళవిగ్రహముతోను, దివ్యాయుధములతోను పిరాట్టిమార్గతోను, పరిజనవర్గములతోను, కూడియున్నవానినిగా ఇది మొదలు పదునాలుగు శ్లోకములచే విశదముగ ననుసంధించుచున్నారు. ఈ పదునాలుగు శ్లోకములకును అన్వయమొకటియే. వీనియందు భగవంతునికి విశేషణములు మాత్రమేయున్నవి. విశేష్యపదము క్రియాపదము మొదలగునవి వీనినుండి పదునైదవదగు “భవంతమే వానుచరణ” అనెడి నలువదియావ శ్లోకమున నున్నవి. కావున ఆ శ్లోకమువలకు ఏకాన్వయము ఇటువంటి నిన్నే నిచ్చేదము లేక అనురవించుచు తైంకర్యములంటేని నిన్ను నేను సంతోషింపచేయుట ఎన్నదో? అని ముగించిరి. ఇట్లు అనేకములగు శ్లోకము లొకటిగచేర్చి అన్వయించి వాక్యార్థము తెలియునట్లుగ కూర్చుటను కుశకము అని చెప్పుదురు.

నడుము పుష్పించినట్లుగ నుండెడి శ్రీపీతాంబరపు సౌందర్యమును మొదటి పాదమున ననుభవించుచున్నారు. విరాజమాన, ఉజ్జ్వల అని రెండు విశేషణములకు భావమేమనగా, శ్రీపీతాంబరమునకు స్వతస్సిద్ధముగనే యొకవిధమగు కాంతివిశేష

మున్నది, అయినను నిచ్చోట నల్లని కాంతిగల దివ్యమంగళ విగ్రహముతో గలసి యుండుటచే విలక్షణమగు నొకకాంత్యతిశయము కలిగెను అని భావము.

స్మితాతసీసూన సమామలచ్చవిం = అతసీసూనమనగా నల్ల యగినె పువ్వు. (దీనికి ద్రావిడములో కాయంపూ అనియు పూవైప్పు అనియు పేరు.) దీని రంగు మిక్కిలి మనోహరముగా నుండును. గాన భగవంతుని వర్ణమునకు దీనిని సామ్యముగ జెప్పుదురు. * కాయమలర్ నిఱవా * అనియు * పూవైప్పువణ్ణా * అనియు ఆధ్వార్యుల ఎన్నోసార్లు సాయించినారు.

నిమగ్ననాథిం = పొక్కిలి లోతుగనుండుట సులక్షణము. నాల్గువైపులనుండి ప్రవహించి పోయెడి భగవంతుని సౌందర్యమనెడి యమృతప్రవాహమిట్లు సుడిగాలి యున్నదా? అని సందేహింపవలసినట్లుగదా పొక్కిలి లోతుగ నుండెను.

తనుమధ్యం = నడుము సన్నముగనుండుట సులక్షణము. అన్నిలోకములకును నునికిపట్టుగనుండెడి యుదరమున కాధారము అతిసన్నగనున్నదే! యని యాశ్చర్య పడవలసినట్లుండునుగదా. ఉన్నతం = మిక్కిలి పొట్టిగనుండుటయు, మిక్కిలి పొడవుగ నుండుటయు లక్షణముకాదు. అట్లుగాక లక్షణమగు పొడవుకలవాడనుట. కావుననే సర్వాధికుండని తోచెడి దివ్యమంగళవిగ్రహము కలవాడని భావము.

వికాలవక్షస్థలశోభిలక్షణం - వికాలమగు తొమ్మునందు శ్రీవత్సమనెడి మచ్చ వెలుంగుచున్నవాడు. ఇట్లుండెడి నిన్ను నేనెన్నటికి చేరుదును అని నలువదియొకవ శ్లోకముతో అన్వయము.

౩౨

చకానతం జ్యాకిణకర్కశై క్కుభైః చతుర్విరాజానువిలంబిభిర్బుజైః ।

ప్రియావతంసోత్పలకర్ణ భూషణశ్లథాఽలకాబంధనిమర్దశంసిభిః ॥

౩౩

ఆజానువిలంబిభిః = జానుపర్యంతము (మోకాలివరకు) ప్రేలాడుచున్నట్టియు, జ్యా కిణ కర్కశైః = వారియొక్క రాపిడిచే కాయలుకాచి కఠినముగ నున్నట్టియు, ప్రియా అవతంస ఉత్పల కర్ణభూషణ శ్లథ అలకాబంధ విమర్దశంసిభిః = పిలాట్టి మార్లకు కర్ణాలంకారమైన నల్ల కలువలు కర్ణభూషణములు విడిపోయిన సిగలు పీనియొక్క

సమృద్ధమును తెలియజేయునట్టియు, శుభైః = సుందరములగు, చతుర్విః భుజైః = నాలుగుభుజములతో, చకాసతం = ప్రకాశించుచున్నట్టి.

* * * (చకాసతం) క్రింది శ్లోకంబున పీఠాంబరమున మొదలుకొని వక్షస్థలము వరకు వచ్చినారు. ఈ శ్లోకమున వక్షస్థలమునుండి భుజముల సౌందర్యములో మునిగి భుజములయొక్క ఐశ్వర్య పీఠ్యములను సౌందర్యమును అనుభవించి సాయించుచున్నారు. భుజములకు నాలుగైదు విశేషణముల నిచ్చుచున్నారు. జ్యాకిజకర్కశైః అనేది విశేషణముచే పీఠకార్యముయొక్క గొప్పతనమును చెప్పుచున్నారు. * తక్రుమ్మిరుంద శార్ఙ్గాణ్ తోయన్దనామరేజ్జై * అనిది పొయ్ గై యా త్పార్వర్ల శ్రీసూక్తిని మనంబున నుంచుకొని సాయించుచున్నాడు. శ్రీశార్ఙ్గా మనెడి ధనుస్సుయొక్క నారిచేనైన కాయలచే అలంకరింపబడియున్నవి. విభవావతారములయందు ఆశ్రితవిరోధులను నశింప చేయుటకై అనేక యుద్ధములను భగవంతుడు చేసినది ఇతిహాసపురాణ ప్రసిద్ధము. ఆ యుద్ధములయందు వింటినారికాయలు ఆ యవతారదళయందు శ్రీరామకృష్ణాది మూర్తుల హస్తముల నలంకరించియుండెను. ఆకాయలే పరత్వదళయందును పరవాసు దేవునిహస్తములయందు ప్రకాశించుచున్నవని ఆశవందార్లయనుసంధానము. పరత్వదళ యందును అవతారదళయందును భగవంతుని శరీరమున కేమియు భేదములేదని తెలియ జేయుచున్నారు.

ఔదార్యము పీఠ్యము సౌందర్యము మొదలగు గుణములన్నియు భుజముల యందమరియుండుటను శుభైః అనేది విశేషణము తెలియం జేయుచున్నది. పరవాసు దేవునికి చతుర్భుజత్వము ప్రమాణసిద్ధమని చూపుచున్నారు 'చతుర్విః' అను విశేషణముచే. 'ఆజానుబాహు' అని యుత్తమ పురుషులను వర్ణించుటకలదుగాన ఆజానువిలంబిభిః అని అనుచున్నారు (మోకాళ్ళవరకు వ్రేలాడుచున్నవి.)

క్రిందిపాదములు రెండునుచేరి ఒకేపదము. భగవంతుడు పిరాట్టిని అలింగనము చేసుకొనునపుడు లేక యామె శ్రీహస్తమును తలక్రింద దిండుగ వైచుకొని నిద్రించు నపుడు, ఆమె చెవియందు అందముగ ధరించియున్న నల్లకలువ పూపు చెవికమ్మ మొదలగు కర్ణ భూషణములును విరిసి కదలుచుండెడి కొప్పును, తన భుజములపై యొసనికొని

ఆ యాభరణములు రాచిన రాపిడి గుర్తులును, నల్లకలువయొక్కయు కొప్పుయొక్కయు దివ్యపరిమళము పరిమళించుటయు నా భుజములయందు ప్రత్యక్షమగును అని యీ విశేషణముయొక్క భావము.

ఇట్టి భుజములతో ప్రకాశించెడి నిన్ను ఎన్నడు అనుభవించ గలుగుదునో అని నలువదియూఅవ శ్లోకముతో అన్వయించుకొనవలయును. ౩౩

ఉదగ్రపీనాంసవిలంబికుండలాలకావళీబంధురకంబుకంధరమ్ ।

ముఖశ్రియా న్యక్కృతపూర్ణనిర్మలాఽమృతాంకుబింబాంబురుహోజ్జ్వలశ్రియమ్ ॥

ఉదగ్రపీన అంసవిలంబికుండల అలకావళీ బంధురకంబుకంధరం = ఉన్నతములై బలిసియున్న మూపులవరకు వ్రేలాడెడి కుండలములచేతను ముంగురులచేతను అందమై యొప్పెడి శంఖముబోలిన కంఠముంకలవాడును, ముఖశ్రియా = ముఖకాంతిచే, న్యక్కృత పూర్ణనిర్మల అమృతాంకుబింబ అంబురుహో ఉజ్జ్వలశ్రియమ్ = పూర్ణమై నిర్మలమగు చంద్రమండలమును అపుడు వికసించిన తామరపూవును నిరసించి మిగుల ప్రకాశించు చున్నవాడును.

* * * (ఉదగ్రపీనాంస) భుజములనుండి ముంగురులను, ముంగురులనుండి తిరుముఖమండలమును వర్ణించుచున్నారు. ఉన్నతములై బలిసి ప్రకాశించెడి మూపుల వరకు తళతళమని వ్రేలాడెడి కుండలములచేతను ముంగురులచేతను అందమై కంఠము ప్రకాశించును. మెడయందు మూడురేఖలుండుట ఉత్తమపురుషలక్షణము కావుననే కవులు మెడకు శంఖమును పోల్చెదరు శంఖమునకును మూడురేఖలుండును గదా. సంస్కృత మున శంఖమునకు కంబు అనిపేరు. * కంబు ప్రలంబమలిష్టుః * అని శ్రీరంగరాజ స్తవమున భట్టరును సాయించియున్నారు దేశికులు “రేఖాత్రయాంకితా గ్రీవా కంబుగ్రీ వేతి కథ్యతే” (మూడురేఖలమరియున్న మెడకు, కంబుగ్రీవ అనిపేరు) అనియొక ప్రమాణమును ఎత్తిచూపినారు “కమ్బుగ్రీవా త్రిరేఖాఽసౌ” అని నామలింగాను శాసనము.

పెనుకటి పాదములలో తిరుముఖమండలశోభను చెప్పుచున్నారు. సకలకలాపరి పూర్ణమై నిర్మలమగు చంద్రమండలమును, అపుడు వికసించిన తామరపూవును తన

ముఖకాంతిచే జయించి ప్రకాశించెడి భగవంతుడు అని.....ఇట్టి నిన్ను ఎప్పుడు సేవింప గలుగునో యని 40-వ శ్లోకముతో నన్వయము. ౪౪

ప్రబుద్ధముగ్ధాబుజచారురౌచనం సవిభ్రమభూలత ముజ్జ్వలాధరమ్ ।

శుచిస్మితం కోమలగండ మున్నసం లలాటపర్యంత విలంబితాలకమ్ ॥ ౩౫

ప్రబుద్ధముగ్ధాబుజచారురౌచనం = అపుడు వికసించిన సుందరమైన తామరపూవు వలె అందమైన నేత్రములు కలవాడును. సవిభ్రమభూలతం = విలాసముతోకూడి తీగవలెనున్న కనుబొమ్మలు కలవాడును, ఉజ్జ్వల అధరం = మిక్కిలి ప్రకాశించెడి యధరముకలవాడును. శుచిస్మితం = కపటములేని చిరునవ్వు కలవాడును, కోమల గండం = అందమగు చెక్కిళ్లు కలవాడును. ఉన్నసం = ఎత్తగు ముక్కుకలవాడును. లలాటపర్యంత విలంబిత అలకం = నుదుటివరకు వ్రేలాడెడి ముగురులు కలవాడును.

* * * (ప్రబుద్ధముగ్ధాబుజ) క్రిందిశ్లోకములోని వెనుకటి పాదములచే తిరుముఖ మండలశోభను సముదాయముగ సాఱించినారు. తిరుముఖమునందు నేత్రములు, నుదురు అధరము ముక్కు అనేడి కొన్ని అవయవములున్నవే. వానిని ప్రత్యేకముగ నీ శ్లోక మున ననుభవించుచున్నారు. క్రొత్తగ వికసించిన సుందరమైన తామరపూవులవంటి నేత్రములును, అందములై తీగవలె ప్రకాశించెడి కనుబొమ్మలును, దొండపండువలె యెఱ్ఱనగు పెదవియు, కపటములేని చిరునవ్వును, సుకుమారములైన చెక్కిళ్లును, అందమై కొంచెమెత్తుగ పొడవుగనుండెడి ముక్కును, నుదుటివరకు వ్రేలాడెడు ముగురులును కలిగిన నిన్నెన్నదోగదా యనుభవించుట.

“ముగ్ధ” అనుపదమునకు అందమగు అనియు క్రొత్తదగు అనియు అర్థము చెప్పవచ్చును. “ముగ్ధం సౌమ్యే నవే మూఢే” అని విఘంటువు.

శుచిస్మితం = నవ్వునపుడు దంతములెల్లనికాంతి వ్యాపించును. నవ్వును తెల్లని దని కవులు వర్ణింతురు. కావునవిటశుచి (తెల్లని) అనబడియే. పరిశుద్ధుని యర్థము జేసుకొనినచో కపటములేక ఋజువైన యభిప్రాయముతో నవ్వుటం జెప్పును. ప్రభువులు నవ్వుచునే శిషింతురుగదా! వారి నవ్వు కపటమే యగును. అట్లుగాక భగవంతునినవ్వు కపటములేనిది. దొంగనవ్వుకాదు.

అలాటపర్యంత విలంబితాలకం = క్రిందిశ్లోకమున కురులు వెనుకభాగమున భుజములవరకు వ్రేలాడుట చెప్పబడియున్నది. ఈ శ్లోకమున నుడుటియందు వ్రేలాడుచున్నట్లు చెప్పబడుచున్నది. * కళివజ్జణైః జ్వలన్తాపిష్టిర్ కమన్త్రహ్లాభిర్ తదన్తో మేత్ * (నాచ్చియార్ తిరుమొళి 14-8) శుక్లమలప్పువిత్ తేనుణ్ణం * వందేపోర్ పంగికన్ వందున్ పవళవాయ్ మొయ్వు * (పంగికన్, కురులు. 'పెరియాళ్వార్ తిరుమొళి 1-8-2) అని యనుభవించినట్లును అనుసంధిపవలయును. ౩౫

స్ఫురత్కిరీటాంగదహారకంఠికా మణీంద్రకాంచీగుణనూపురాదిభిః ।

రథాంగశంఖాసిగదాధనుర్వరైః లసత్తులస్యా వనమాలయోజ్జ్వలం ॥ ౩౬

స్ఫురత్కిరీట అంగదహార కంఠికామణీంద్ర కాంచీగుణనూపుర అదిభిః = ప్రకాశించెడి కిరీటము బాహుపురులు ముక్తాహారములు కంఠి శ్రీకృష్ణభము, మొలత్రాడు అందెలు మొదలగు తిరువాభరణములచేతను, రథాంగ శంఖ అసిగదా ధనుర్వరైః = చక్రము శంఖము ఖడ్గము గద శార్ఙ్గము అనెడి పంచాయుధములచేతను, లసత్తులస్యా వనమాలయా = ప్రకాశించెడి తిరుత్తుథ్రాయ్ గల వనమాలచేతను, ఉజ్జ్వలం = ప్రకాశించుచున్న.

* * * (స్ఫురత్కిరీట) అభరణములయొక్కయు అయుధములయొక్కయు చేరికయందమును అనుభవించుచున్నారు. సమకాలమున నుదయించిన యనేక కోటి సూర్యకాంతిగల పొడవగు కిరీటమును, బాహుపురులును, నవరత్నహారములును, కంఠియు * కరుమామణిప్పుణ్ * అనెడి శ్రీకృష్ణభమణియు, మొలత్రాడును, అందెలును, మొదలగు అనేకములైన యాభరణముల ధరించియు, పంచాయుధముల ధరించియు, తిరుత్తుథ్రాయ్ వనమాలికలనుకూడ ధరించియు ప్రకాశించెడి నిన్ను ఎప్పుడు అనుభవింప గలుగుదును.

లసత్తులస్యా అనుదానిని ప్రత్యేకమగు విశేష్యపదముగను వనమాలకు విశేషణముగను యోచింపవచ్చును. భగవంతుడు ధరించియున్న యొక మాలికకు వనమాలిక యని తిరునామము వాడుకలోనున్నది * ఆజానులంబినీ మాలా సర్వర్తుకుసుమోజ్జ్వలా మధ్యే స్థూలకదంబాధ్యా వనమాలేతి కీర్త్యతే * ౩౭

చక్ర యస్యా భవనం భుజాంతరం తవ ప్రియం ధామ యదీయజన్మభూః ।

జగత్సమస్తం యదపాంగసంక్రమం యదర్థమంభోధిరమస్థ్యబద్ధచ ॥

తవ = నీయొక్క, భుజాంతరం = వక్షస్థలమును, యస్యాః = ఏతాయార్లకు, భవనం = నివాసస్థానముగ, చక్ర = చేసినావో, యదీయ జన్మభూః = ఏ తాయార్లకు పుట్టిన యిల్లగు పాలనముద్రము, తవ = నీకు, ప్రియంధామ = ప్రియమైన నివాసస్థానమో, సమస్తం జగత్ = లోకమంతయు, యత్ అపాంగసంక్రమం = ఏ తాయార్ల కటాక్షమునుబట్టి నిలిచియున్నదో, యదర్థం = ఏ తాయార్లకొరకై, అంభోధి = సముద్రము, అమన్ది = తరచబడినదో, అమన్ది చ = కట్టబడినదో.

* * * (చక్ర యస్యాః) క్రిందచెప్పిన అవయవసౌందర్యము ఆభరణసౌందర్యము మొదలగునవి ఎంతయుండినను తాయార్లతో చేరికలేనపుడు ఆవి ప్రకాశింపపు గాన అన్నిటికంటే గొప్పదగు లక్ష్మీపతిత్వమును విస్తరముగ సాయించుచున్నారు. ముప్పది రెండవ శ్లోకము మొదలుకొని క్రింద ముప్పదియావ శ్లోకమువఱకు ఒక్కొక్క శ్లోకము భగవంతుని విశేషణములతోనే ముగిసినవి. ఆ విశేషణములకెల్ల మీద నలు వదియావ శ్లోకమునందలి 'భగవంతం' అనేది విశేష్యపదముతో నన్వయమనియును చెప్పియున్నాము. ఈ శ్లోకమునందును ప్రక్కనున్న శ్లోకమునందును అట్టి విశేషణ మేదియు లేదు. ఈ శ్లోకార్థము ఈ శ్లోకముతో ముగియలేదు. ప్రక్కనున్న శ్లోకార్థము తోను ముగియలేదు. దానికిని ప్రక్కనున్న "తయా సహాసినం" అనేది ముప్పదితొమ్మి దవశ్లోకముతో ఒక విధముగ ముగియుచున్నది. దానితోకూడ పూర్తిగ ముగియలేదను విషయమును పైన చూపుదము.

నీవక్షస్థలమును ఏ తాయార్లకు, * అకలికిలేనితైయుమ్ * అని వివరించు ప్రదేశముగ చేసియున్నావో ఏ తాయార్ల అవతారస్థలమైన పాలనముద్రము నీకు ప్రియమైన నివాసస్థలమై యున్నదో ఏ తాయార్లయొక్క కటాక్షాదీనమై ఉభయవిభూతులును సుఖంబుగనున్నవో! ఏ తాయార్లను లభించుటకై నీవు సముద్రమును తరచితివో, ఏ తాయార్ల నెడబాయలేక సముద్రమున కనకట్ట కట్టితివో!

అని యింతవఱకే ఈశ్వోకమున సాయంపబడి యున్నది. మీది శ్లోకమును సేవించుచు దానిపై నున్న శ్లోకమునకు పోవుచో అట్టి పిరాట్టితోకూడ తిరువనందాధ్వను (అదిశేషుని) పైన వేంచేసియున్న అని యా శ్లోకమునందేర్పడును. నలువదియవ శ్లోకమున పూర్ణక్రియాన్యాయము.

దేవతలు చావకుండుటకై మందునిచ్చుటకుగాను సముద్రమును తఱచినకాలమున * విజ్ఞవరముడు అముదిల్ వరుమ్ పెణ్ణముదుణ్ణ ఎంబెరుమానే * (పెరియతిరుమొళ్లి ౮ - 1 - 2) అనునట్లు శ్రీమహాలక్ష్మి యా సముద్రమునందు పుట్టిన కథయు, శ్రీ రామావతారమునందు రావణునిచే సీతాపిరాట్టి ఆశోకవనమున చెఱింబడియున్న కాలమున వానరప్రముఖులను సహాయముగ గొని దక్షిణసముద్రమునకు నేతువు గట్టిన కథయు ప్రసిద్ధములు.

ఇవట కొందఱిట్లు ప్రశ్నించుటకలదు "సముద్రమునకు నేతువుకట్టినది తాయార్ల కొఱకనునది యచితమే. సముద్రమును తఱచినదియు తాయార్ల కొఱకే యని చెప్పకగునా? దేవతలకు అమృతము నిచ్చుటకుకాదా సముద్రమును తఱచినది. అట్లుండ పిరాట్టికొఱకే సముద్రమును కట్టినదియు అని యిచట సాయించినది దేనినిబట్టి?" అని. చరిత్రమును బట్టి చూడ నిది సత్యమైనను భగవంతుని మనస్సులోని అభిప్రాయముచే సముద్రమును తఱచుటకు ముఖ్యమైన ఫలము పిరాట్టిని పొందుటకే యని మన పూర్వాచార్యులు అను సంధింతురు. భట్టరును శ్రీరంగరాజునైవము ఉత్తర శతకమునందు, * ఉన్మాల్వాహర మందలాద్రినుహినా.....ఫలేగ్రహిర్నికమలాలాభేన సర్వశృమః" అనెడి శ్లోకమున ఈ భావమును ప్రకాశింపజేసినారు. * అదిశయితవానబ్ధిం నాథో మమంభ బబంధ తం * అని శ్రీగుణరత్నకోశమునందును సాయించిరి.

౩౩

స్వవైశ్వరూప్యేణ సదానుభూతయాఽ వ్యపూర్వవద్యస్మయమాదధానయా ।

గుణేన రూపేణ విలాసచేష్టితైః సదా తవైవోచితయా తవ శ్రియా ॥

స్వవైశ్వరూప్యేణ=తన విశ్వరూప ఆకారముతో, సదా=ఎప్పుడును, అనుభూతయా అసి = అనుభవింపబడినను, అపూర్వవత్ = క్రొత్త క్రొత్త వస్తువువలె, విస్మయమాద భానయా = ఆశ్చర్యమును కలుగజేయునదై, గుణేన రూపేణ విలాసచేష్టితైః = గుణము

చేతను, శరీరసౌందర్యముచేతను, విలాసచేష్టికములచేతను, సదా = పరము వ్యూహము మొదలగు అన్నియవస్థలయందును, తప ఏవ ఉచితయా = నీకే తగినదైన, తప శ్రియా = నీకు సంవత్తుగా నున్నటువంటి.

*** (స్వవైశ్వరూప్యేణ) క్రింది శ్లోకమునకు శేషమైయున్నదీ శ్లోకము. దీని యందును ఆ తాయార్ల గొప్పతనమే వర్ణింపబడుచున్నది. విస్తారమైన యాకృతిని ధరించి నీవు సర్వవిగ్రహముచేతను సర్వకాలమందును పిరాట్టిని యనుభవించినను, ఆమె నీకు అప్పటికప్పుడు క్రొత్త క్రొత్తగ నుండెడు విలక్షణవస్తువువలెనుండుచు అశ్చర్యము నిచ్చునదేగాక, ఒకప్పుడేని వైరస్యమును కలుగజేయునదికాదు. అట్టి పిరాట్టితో గూడ శేషశయమునందు వేంచేసియుండిన నిన్నెప్పుడు సేవించెదను అని వైదానితో కలిసి ముగియుచున్నది.

“గుణేన రూపేణ విలాసచేష్టితైః” అనెడి మూడవపాదమును మధ్యమదీపమై క్రిందికిని పైకిని అన్వయింపవలయును. జ్ఞానము దయ మొదలగు గుణములచేతను దివ్యమంగళ విగ్రహముచేతను శృంగారలీలాచేష్టలచేతను ఎప్పుడును అపూర్వవస్తువువలె అశ్చర్యమును కలుగజేయునదనియు, అట్టి గుణరూపవిలాసచేష్టికములచే నీకే తగియుండును అనియు గ్రహింపవలెను. * ఉనక్కే-ఘ కుంకోలమలర్ పాపైక్కు * అనెడి తిరువాయ్మొళిని మనస్సున నుంచుకొని * తవైవ ఉచితయా * అనుచున్నాడు. “తవైవ ఉచితయా శ్రియా” అనియే చాలియుండగా మఱియు “తప శ్రియా” అనునది పిరాట్టి యనన్యార్హత్వమును బాగుగ స్థిరపఱచుటకు. (౧౯)

తయా సహసిన మనంతభోగిని ప్రకృష్టవిజ్ఞానబలై కదామని

ఫణామణివ్రాతమయూఖమండలప్రకాశమానోదరదివ్యదామని ।

నివాసశయ్యాసనపాదుకాంకుకోపధానవర్ణాతపరారణాదిభిః

శరీరభేదైస్తవ శేషతాంగతైః యథోచితం శేష ఇతీరితే జనైః ॥

తయా సహ = అట్టి పిరాట్టితోగూడ, ప్రకృష్టవిజ్ఞానబల ఏకదామని = గొప్పజ్ఞాన శక్తులకు ముఖ్యమగు ఉనికిపట్టయినవాడును, ఫణామణివ్రాతమయూఖమండలప్రకాశమాన ఉదరదివ్యదామని = తన పదగలయందలి మణుల సమూహములయొక్క కిరణరాసులచే

ఫళఫళమని ప్రకాశించుచున్న మధ్యప్రదేశము (భగవంతునికి) కోవెలవలె కలవాడును, వివాసళయ్యా ఆనన పాదుకా అంకుక ఉపధాన వర్షాతపవారణ ఆదిభిః = (భగవంతునకు) వేంచేసియుండెడి గృహముగను, శయ్యగను, సింహాసనముగను, పాదుకలుగను, వస్త్రముగను, తలగడ (దిండు) గను, చత్రముగను, ఇంకను అనేక విధములుగను అగుటకు తగినవై, యథోచితం తవ శేషతాంగతైః = ఉచితమగునట్లు నీకు దాస్యానుకూల మగు అనేకములచే, శేష ఇతి జన్యైః ఈరితే = శేషుండని జనులచే చెప్పబడుచున్న, అనంతభోగిని = తిరువనందాధ్యాయుని (అదిశేషుని) పైన, ఆసీనం = కూర్చునియున్న.

* * * (తయా సహాసీనం, నివాసళయ్యాసన) క్రింది రెండు శ్లోకములచేతను తాయార్లు వర్ణింపబడినారు. అట్టి తాయార్లతో అదిశేషునిమీద వేంచేసియుండువాడు భగవంతుడు అనునది ఈ శ్లోకమునందు. ఇదియు పై శ్లోకమును అదిశేషుని వర్ణించు నవి. ఈ రెండు శ్లోకములును ఒకటిగచేరి యర్థము నిచ్చుటచే ఒకటిగ చేర్చి వ్యాఖ్యానము చేయుచున్నాము. గొప్ప జ్ఞానబలములకు ఉనికిపట్టయినట్టియు, తన ఫణామణి కాంతులచే ఫళఫళమని ప్రకాశించెడి లోభాగము అమరియున్న దివ్యవైకుంఠవిమానము కలవాడును, నీకు వసించు ప్రదేశముగను, పక్కగను, సింహాసనముగను, పాదుకలు గను, వస్త్రముగను, అనుకొనెడి దిండుగను, చత్రముగను, అయా సమయములకు తగినట్లు నీకే యుపయోగపడెడి అనేకములగు ఆకారముల ధరించి శేషవృత్తులం జేయుటచే నెల్లరచేతను శేషుండని చెప్పబడుచున్న అదిశేషునియొక్క తిరుమేనునందు పిరాట్టితో వేంచేసియున్న నిన్నెపుడు వేవింపగలుగునో యని నలునది యాటవశ్లోకముతో నన్వయము.

* మన్నియపల్ పొటిశేరాయిరవాయ్ వాళరవిళా, శెన్నిమణిక్కుడుమితై యవ చ్చుదర్ నడువుళ్, మన్నియనాకత్తజై మేల్ * అనేడి పెరియతిరుమధలును మనస్సున నుంచుకొని “ఫణామణివ్రత” ఇత్యాదివిశేషణములు.

* శెన్వార్ కుడై యామిరున్దార్ శింగాసనమాం, నన్వార్ మరవడియాం నీళ్ కడల్ - ఎన్ఱమ్ పుణై యామణివిళక్కాం పూంపట్టాం పుల్కుం అణై యాం తిరుమాల్కురపు * అనేడి ముతర్ తిరువందాది పాకురమును ‘నివాసళయ్యాసన’ అను శ్లోకముగ అను వదించినారు,

ఎండ తగులక రక్షించుటయు వానలో తడియక రక్షించుటయు ఈ రెండును గొడుగుకార్యములుగాన “వర్షాతపవారణ” అనబడినది. ఆధ్వార్య శైన్వల్కుడై యాం అని పొదుపుగ సాయించినదానిని పీరు వివరించినారు.

“శేష ఇతీర్యతే జన్యైః” అని పలువురు పఠింతురు. ఐనను అదితపైస పాఠమని తోచెడు. ఈరితేయని సప్తమీ విభక్తిగనే అనుసందింపవలయును. అనన్తభోగిని అనెడి విశేష్య పదమునందు అన్వయించవలెను గదా.

దాన స్సఖా వాహనమాసనం ధ్వజః యస్తే వితానం వ్యజనం త్రయామయః ।

ఉపస్థితం తేన పురో గరుత్మతా త్వదంఘ్రినమ్మర్దకిణాంకశోభినా ॥

త్రయామయః = వేదమూర్తియైన, యః = ఏ పెరియతిరువడి (గరుత్మంతుడు) తే = నీకు, దానః = దాసుడై, సఖా = స్నేహితుడై. వాహనం = వాహనమై, అసనం = అసనమై, ధ్వజః = ధ్వజమై, వితానం = మేల్కట్టు (చాందిని) అయి, వ్యజనం = విసనకట్టుయై యున్నాడో, తేన = అటువంటి, త్వత్ ఆంఘ్రినమ్మర్దకిణాంకశోభినా = నీ పాదముల రాపిడిచే కాయలుకాచి గుర్తుగ ప్రకాశించుచున్న, గరుత్మతా = పెరియతిరు వడిచే, పురః ఉపస్థితం = ఎదుట నేవింపబడుచున్నటువంటి.

*** (దానస్సఖావాహనం) క్రిందిశ్లోకములయందు చెప్పబడిన అదిశేషునివలెనే ఆయా సమయములకు తగినట్లు దాన్యమును చేయుటకొఱకే అనేకములగు ఆకారముల ధరించి భగవంతునికి నిత్యత్రైంకర్యముం జేయుచుండెడి పెరియతిరువడి చేరికను అనుసందించెడి శ్లోకమిది.

నీకు దాసుడుగను స్నేహితుడుగను వాహనముగను ధ్వజముగను ఎండను ఆపెడు వితానముగను విసనకట్టుగను ఉన్నవాడు గరుత్మంతుడు అని మొదటి పాదములలో చెప్పబడియున్నది. త్రయామయః - వేదమునందు * సువర్ణోసి గరుత్మా త్రిపుత్రైః (త్రైత్విరీయయజుస్సంహిత నాల్గవకాండము మొదటి ప్రశ్నమున 42 వ అనువాకము) అని మొదలిడి గరుత్మంతుని యవయవములన్నియు వేదమయములుగా చెప్పబడి యుండుటం జూడనగును.

* వేదాత్మా విహగేశ్వరః * అని చతుశ్లోకియందును వీరు సాయించినారు. త్వదంఘ్రినమృర్దకిణాంకశోభినా - పెరియతిరువడిమీద భగవంతుడు వేంచేసి ఆశ్రిత రక్షణమునకుగాను శ్రీఘముగ వెళ్లనపుడు ఆ గరుత్మంతుడెంతో వేగముగ పరుగిడినను భగవంతుడావేగము చాలదని మనంబుననెంచి యింకను ఎక్కువ వేగముగ పరుగిడులాగున మాటిమాటికి తన పాదములచే గరుత్మంతుని మట్టగించును. శ్రీగజేంద్రాధ్వానులను రక్షించుటకుగాను ఆ మడుగువద్దకు పరుగిడి వచ్చునపుడు ఇట్లు జరిగినట్లుగ శ్రీరంగరాజస్తవ ఉత్తరశతకమున * హంకారాఽఽస్పాలనాంఘ్రిప్రహతిభిరపి తంతార్ష్య మధ్యక్షిపస్త్యం * అని భట్టరు సాయించినారు. ఇట్లు మాటిమాటికి భగవంతుడు పాదములచే మట్టగింపగా దానిచే నొక విధముగ కాచినకాయలు గరుడునికి మిక్కిలి శోభను ఇచ్చుచున్నవి. దాస్యమునకుతగిన కాయగావున నిది ఉద్దేశ్యముగ నుండును. అట్టి గరుత్మంతుడు ఎదుట వచ్చి నిలిచి నేవించుచుండెడి నిన్ను నేనెపుడు నేవింప గలుగుదునో యని నలువదియారవశ్లోకముతో నన్వయము.

కూరత్తాధ్వాను ఈశ్లోకము నెక్కువగ మనస్సుననుంచుకొని సుందరబాహుస్తవము నండు * వాహనాసనవితాన చామరాద్యాకృతిః ఖగపతి ప్రయీమయః । నిత్యదాస్యరతి రేవయస్య వై * అనెడి శ్లోకమును సాయించినారు. (౪౦)

త్వదీయభుక్తక్షి తశేషభోజినా త్వయా నిసృష్టాత్మభరణ యద్యథా ।

ప్రియేణ సేనాపతినా న్యవేది, తత్తథాఽనుజానంత ముదారపీక్షణైః ॥

౪౧

త్వదీయభుక్తక్షి తశేషభోజినా = నీవు భుజించి విడువగ మిగిలిన శేషమును భుజించువాడును, త్వయా నిసృష్ట ఆత్మభరణ = నీచే ఇవ్వబడిన ఉభయవిభూతినిర్వాహ భారము కలవాడు, ప్రియేణ = నీకు ప్రీయమైనవాడును అయిన, సేనాపతినా = విష్యతేనాధ్వానులచే, యత్ = ఏ విషయము, యథా = ఏ విధముగ, న్యవేది = విన్నపముచేయబడినదో, తత్ = ఆ విషయమును, తథా = అట్లే (చేయుచుని) ఉదారపీక్షణైః = ఉదారములగు కటాక్షములచే, అనుజానంతం = నియమించుచున్నట్టి.

*** (త్వదీయభుక్త) “పరమపదనాథుని ఎప్పుడు నేవించెదనో” యని కోరెడి యూ యాశవందార్లు క్రింద “విరాజమానోజ్జ్వలపీతవాససం” అనెడి శ్లోకము మొదలుకొని

ఆ భగవంతుని వర్ణింపందొడంగి, అవయవభోగ ఆభరణభోగ ఆయుధభోగ మొదలగు నన్నిటిని ముప్పదియా అవశ్లోకము వలకు సాయించి, దానిపైన రెండు శ్లోకములచే పిరాట్టి తోడి చేరికను అనుసంధించి, దానికిపైన నిత్యసూరులతోడి చేరికను అనుసంధింపందలంచి, నిత్యసూరులలో ముఖ్యముగ పరిగణితమైన (రెక్కింపకగిన) అనంతగరుడవిష్వత్సేనాదులలో అనంతుని గరుడుని సాయించిన పిదప విష్వత్సేనులం గుణించి ఈశ్లోకమున సాయించు చున్నారు. విష్వత్సేనులు నేనాధిపతులు. వారికి శేషాశనులనియు తిరునామము కలదు. భగవంతుడు భుజించిన శేషమును భుజించువారనియే వారికి నిరూపకనామము. దానినిట మొదటి పాదమున సాయించుచున్నారు.

(త్వయా నిసృష్టాత్మభరణ) భగవంతుడు తన యథయవిభూతినిర్వాహ భారములనెల్ల విష్వత్సేనులయందుంచి తాను నిర్విచారముగ పిరాట్టితో నిదురించును అని ప్రసిద్ధముగదా. శ్రీ వైకుంఠగద్యమున ఎంబెరుమానార్లును శ్రీరంగరాజస్తవమున భట్టరును ఈ యర్థమునే సాయించియుండుట చూడనగును. పాత్రశేషమును భుజించువారును. శ్రీ కార్యధురంధరులును అగు విష్వత్సేనులు కొన్ని కొన్ని సమయములయందు వచ్చి జగన్నిర్వాహవిషయముగ “ఇది యిట్లు చేయవలసియుండును” అని విన్నపించు. భగవంతుడు, ఏది, యేమిటి, అని భాగుగ విమర్శింపక కటాక్షపీక్షణముల చేతనే, “దేవరవారికి ఇష్టమువచ్చినట్లు చేయుడు” అని యనుమతించునట. వీరు చెప్పునది యుక్తమా? అయుక్తమా? అవశ్యకమా? అనావశ్యకమా? అని యేమియు విచారింపక వారి యిష్టము వచ్చినట్లే చేయవలయునని భగవంతుడు నిర్భరుడై యుండునట్లు అంతటి యంతరంగశ్రీవిష్వత్సేనాధ్యక్షులు. శ్రీ వైకుంఠమున భగవంతునకెల్లరును ప్రియులై యుండినను వీరికి అసాధారణత్వైన “ప్రియేణ” అని విశేషణమును సాయించినారు. ఈ స్వారస్యము నెఱుంగనగును. ఈశ్లోకమునే ముఖ్యముగ తీసికొని భట్టరు మాటి మాటికి భోగ్యముగ నుపన్యసించువారట. - “ఈరగవత్తత్వము విష్వత్సేనులయొక్క వేత్రలతాధీన” మని.

దీని మూడవపాదమునుండు “న్యవేది తత్” అనియే పెద్దలపాఠము. పెరియ వాచ్చాప్పిత్తై వ్యాఖ్యానముకూడ ఈ పాఠమునకే. కాని కొన్ని అచ్చుప్రతులలో

“నివేదితం” అని ప్రతీకోపాదానము చేసినట్లుగ కనుపించుచున్నది. తాళపత్రగ్రంథములలో న్యవేది అనియును, తత్తథానుజానంతం, అనియే ప్రత్యేకోపాదానమును కనుపించుచున్నది. “నివేదితం” అనెడి పాఠమును ముందే యున్నట్లు శ్రీ దేశికులభాష్యంబున ప్రకటమగుచున్నది, ఆ పాఠమునందును అనుపపత్తిలేదు. తత్ అనునది తనంతటనే వచ్చును గదా,

హతాఖిలక్లేశమలైః స్వభావతః త్వదానుకూలైశ్చకరనైః స్తవోచితైః ।

గృహీతతత్తత్పరిచారసాధనైః నిషేవ్యమాణం సచివై ర్యథోచితమ్ ॥

౪౩

స్వభావతః=స్వతస్సిద్ధముగనే, హత అఖిలక్లేశమలైః=కష్టములును దోషములును అన్నియు నశించినవారును, త్వత్ అనుకూల్య ఏకరనైః = నీకైంకర్యమొక్కటే భోగ్యముకలవారును, తవ ఉచితైః = నీకుతగినవారును, గృహీత తత్తత్పరిచారసాధనైః= ఆయా కైంకర్యములకు ఉపకరణములగు ఛత్రము చామరము మొదలగు వానిని చేతులలో ధరించియున్నవారును అగు, సచివైః = మంత్రులంటోలిన నిత్యసూరులచే, యథోచితం= తగినట్లు, నిషేవ్యమాణం = నేవింపబడుచున్న.

*** (హతాఖిల) క్రింద మూడుశ్లోకములచే అనంతగరుడ విష్వక్సేనులం గుఱించి సాయించినారు, వారివలె నెప్పుడును భగవంతునికి దాస్యముం జేయుచుండు నిత్యసూరులు ఇంకను ఉండుటచే వారందఱితోడి చేరికను ఈశ్లోకముచే ననుభవించుచున్నారు.

అనాదికాలమునుండి యే విధములగు క్లేశములును ప్రకృతిసంబంధమును లేనివారును. సహజముగనే తిరువదిగళ్ల యందు దాస్యమును చేయుటయే భోగ్యమని యున్నవారును, స్వరూపము చేతను రూపముచేతను గుణముల చేతను నీతో సమానులును, ఛత్రము చామరము మొదలగు కైంకర్యసాధనములను అదరాతికయముచే నొకప్పుడేని విడువక ధరించియుండువారును అగు నీ మంత్రులచే నేవింపబడుచున్న నిన్నెపుడు నేవించి సంతృప్తుడగుదును అని నలువది యాఅవశ్లోకముతో నన్వయము.

“హతఅఖిలక్లేశమలైః” - అవిద్య, అహంకారము, రాగము, ద్వేషము, అభినివేశము, అనెడి యైదును క్లేశములని శాస్త్రములయందు చెప్పబడియున్నవి. మలమనగ ప్రకృతి సంబంధము, క్లేశము మలము లేనివారనిగాని క్లేశమనెడి మలము లేనివారనిగాని.

గ్రహింపవచ్చును. సంసారులు ఉపాయానుష్ఠానము మొదలగువానిచే ముక్తి నొందిన పిదప క్లेशమలములు పోయి అనుకూలైకరసులుగ నుండువారైనను ఇచట “స్వభావతః” అని విశేషించి యుండుటచే ఈవిశేషణములు ఇతరులను త్రోసిపెసి నిత్యసూరులం జెప్పగలుగుచున్నవి. సహజముగ నిట్లుండువారు నిత్యసూరులే యగుదురు.

రెండవపాదమున “త్వదానుకూలైకరస్యై” అనునదియే పెరియవాచ్చాపిత్తై అను దేశికులకును పాఠము. సదానుకూల్య అను పాఠమును కలదందురు. సదా - (ఎప్పుడును) అని విడదీయవలయును.

నిత్యసూరులనవలసినచోట “సచ్చివైః” అనుట, శ్రీవైకుంఠనాథుడగు చక్రవర్తికి నిత్యసూరులు మంత్రులుగనుండిరను నర్థమును చూపుటకుగాను ఇచట పెరియవాచ్చాపిత్తై అందముగ సాయించిన శ్రీసూక్తి “సచ్చివైః - వాత్సల్యముచే నతడు క్రమము తప్పి యనుభవింపదలంచినను అతనికి క్రమముం దెలియజేసి దాస్యముంజేయువారు. అతడు నీతికలవాడుగదా? ఆ శ్రీతరక్షణమునందు ఆయనను ప్రేరేపించువాతనియు అనవచ్చును.” అని.

యథోచితం నిషేవ్యమాణం = వారి వారి యధికారమునకు తగినట్లుగను, నీ యిష్టమునకు తగినట్లుగను, సమయములకు తగినట్లుగను దాస్యముం జేయుదురు ౪౪

అపూర్వనారసభావనిర్భరప్రబద్ధయా ముగ్ధవిదగ్ధలీలయా ।

క్షణాణువత్ క్షిప్తపరాదికాలయా ప్రహర్షయంతం మహిషీం మహాభుజమ్ ॥ ౪౫

అపూర్వ నారసభావ నిర్భరప్రబద్ధయా = విలక్షణములైన అనేకవిధములగు రసములచేతను భావములచేతను నిబిడమై విచ్చేదములేక నెపుడును జరుగుచుండెడి, క్షణ అణువత్ క్షిప్త పర ఆదికాలయా = ఒక క్షణకాలములో నేకదేశమువలె (అతిత్వరగా) గడువబడిన పరాది కాలములు గలిగిన, ముగ్ధవిదగ్ధలీలయా = మిగుల అందమగులీలచే, మహిషీం = పెరియ పిరాట్టిని (శ్రీమహాలక్ష్మిని), ప్రహర్షయంతం = సంతోషింప చేయుచున్న, మహాభుజం = విశాలములైన భుజములు కలిగినటువంటి.

* * * (అపూర్వనారస) అట్లు భగవంతుడు అన్ని వ్యాపారములయందును పిరాట్టితో నరసుడై యుండుటను ఈ శ్లోకము చెప్పుచున్నది. క్రింద 87-88-89 శ్లోకములలో పిరాట్టితోడి చేరిక యందముమాత్రమే అనుసంధింపబడినది. దీనియందు ఆ పిరాట్టిని సంతోషింపజేయు అందము చెప్పబడుచున్నదని భేదము. ముగ్ధవిదగ్ధలీలయాచుహిషీం (ప్రహర్షయంతం) ఆచూయవస్థలకు తగినట్లు అందముగను నిపుణముగను చేయబడు లీలచే పిరాట్టిని మిగుల సంతోషపెట్టెడి నిన్ను ఎపుడు సేవింపగలుగుదును? అలీల ఇంకను ఎట్టిదనిన: (అపూర్వః నారసభావనిర్భరప్రబద్ధయా) గాంధర్వ నేదమునందు చూపబడియున్న వీరము శృంగారము మొదలగు రసములును, ఉత్సాహము మొదలగు భావములును, ప్రతి క్షణమునకు ముందుచూడనివానివలె క్రొత్త క్రొత్తగ ప్రకాశించునట్టివి. అట్టి అనేక విధములగు రసములచేతను భావములచేతను పై పైగా గొలుసువలె ఎడతెగక భగవంతునిలీల నడచుచునేయుండును. ఇంకను ఎట్టిదనిన (క్షణాణువత్ క్షిప్తపరాదికాలయా) బ్రహ్మ ఆయుఃప్రమాణ కాలమునకు పరము అని పేరు. దానిలో సగభాగమునకు పరార్థము అని పేరు. ఇట్టి గొప్ప గొప్పకాలములెల్ల చిన్న క్షణకాలమువలె అలీలయందు గడచిపోవును. “అవిదితగతయామా రాత్రిరేవ వ్యరంసీత్” అని యుత్తరరామచరిత నాటకమునందు భవభూతి చెప్పినది యిట నొక విధముగ సరిపోవును. భగవంతుడు ఆశ్చర్యముగ లీలారసముల ననుభవింపజేయ దొడంగినచో అనేక వేలకొట్ల సంవత్సరములు అవలీలగ గడచిపోవునని యర్థము.

మహాభుజం అను విశేషణముయొక్క తాత్పర్యమును పెరియనాచ్చాన్ పిళ్లై వివరించిన ‘భగవంతుడు క్రిందచెప్పిన లీలారసములచే మాత్రము పిరాట్టిని సంతసింపజేయుటకాదు. * అణిమానత్తడవరైత్తో * అని చెప్పబడిన గొప్ప భుజములచేతను కూడ ఆలింగనము చేసుకొని సంతసింపజేయును. స్వరూపగుణములకంటే రూపగుణములే భోగ్యముగనుండునుగదా’—అని.

రెండవ పాదమునందు, “ప్రబద్ధయా” అనియే చాలమంది యనుసంధింతురు. అయినను ఆ పాఠము పెరియనాచ్చాన్ పిళ్లై వ్యాఖ్యానమునకును దేశికభాష్యమునకును ఒప్పలేదు. ప్రబద్ధయా అనియే యనుసంధింపుడు.

అచింత్యదివ్యాద్భుతనిత్యయోవనస్వభావలావణ్యమయామృతోదధిమ్ ।

శ్రీయశ్చియం భక్తజనై కజీవితం సమర్థమాపత్సఖ మర్థికల్పకమ్ ॥

౪౫

అచింత్య దివ్యఅద్భుత నిత్య యోవన స్వభావ లావణ్యమయ అమృత ఉదధిం = తలంచుటకుకూడ శక్యముకానిదై దివ్యమై ఆశ్చర్యమై నిత్యమైయున్న యోవనము స్వభావముగగల లావణ్యమునిండియున్న అమృత సముద్రమై. శ్రీయః శ్రీయం=లక్ష్మికి లక్ష్మియై. భక్తజన ఏక జీవితం = భక్తజనములకు మంచి జీవనమై. సమర్థం = సర్వ శక్తుడై. అపత్సఖం = అపత్కాలములోవచ్చి యుపకరించువాడై అర్థికల్పకం = యాచించువారికి కల్పవృక్షమన తగినవాడై యున్న.

* * * (అచింత్య దివ్యాద్భుత) “విరాజమానోజ్జ్వల” యనెడి ముప్పదిరెండవ శ్లోకము మొదలుకొని భగవంతుని విశేషణములనే వరుసగ చెప్పుచు వచ్చిరి. ఆ విశేషణ సంకీర్తనము ఈ శ్లోకముతో ముగియుచున్నది. క్రింది శ్లోకములయందు ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగ ప్రస్తావించబడిన దివ్యమంగళవిగ్రహ గుణములు దివ్యాత్మగుణములు అన్నిటిని ఒకటిగ చేర్చి అనుభవించుచున్నారు దీనియందు.

వాక్కుకు మనస్సునకు విషయముకాకుండునట్లు ఆపరిచ్చిన్నమైన భోగ్యతను కలిగినదై అప్రాకృతమై ఆశ్చర్యమై యెప్పుడును ఒకేతీరుగనుండెడి యోవనమునే సహజముగ కలవాడును, లావణ్యమునకు అమృతసముద్రమువంటివాడును లక్ష్మికిని లక్ష్మియగువాడును * ఉజ్జ్వలోలు పరుకు సీర్ తిన్నుం పెన్ శ్రీలై యుం ఎల్లాం కణ్ణన్ * అని యుండెడి దాసులకు సకలవిధజీవనమైయుండువాడును, భక్తజనములే తనకు ప్రాణముగ కలవాడును, * ఆత్మ నల్లవకై కాట్టుచుమ్మానై * అనునట్లు నిత్యసూరులు అనుభవింప దగిన భోగ్యములను నిత్యసంసారులకును క్రమక్రమముగ అనుభవింప చేయగల సమర్థుడును, అపత్కాలములయందు వచ్చి యుపకరించువాడును, కోరినవారికి కోరినట్లు కోర్కెలనిచ్చువాడును నిన్నెప్పుడు అనుభవింపగలుగుదును అనిపై శ్లోకముతో చేర్చి అర్థము చేసుకొనవలెను.

“అచింత్యదివ్యాద్భుతనిత్యయోవనస్వభావశ్చాసౌ లావణ్యమయామృతోదధిశ్చ” అని విశేషణో భయపడక ర్మధారయ సమానము చేయుట యుచితము. లావణ్య.

మయామృతోదధిని విశేషముగ గ్రహించి యౌవనస్వభావత్వమును దానికి విశేషణము చేసి వేదాన్తదేశికులు సాయించినారు. లావణ్యమనగా - సముదాయశోభ (నీటివలె నొక విధముగ తళతళయను కాంతి విశేషము. ఇది మంచి ముత్యములయందు కనుపించును. మిక్కిలిమృదువై నేత్రముల కానందమును కలుగజేయునదియు నగు దరి (అంతు) లేని తేజస్సును లావణ్యమందురు. ఇట్టి లావణ్యమయమగు అమృతసముద్రముగనే భగవంతుడు ఉపచరింపబడెను.

ముప్పది రెండవశ్లోకము మొదలు ఇంతవరకు అనేకములగు విశేషణములచే పరమపదనాథుని వర్ణించినారు. ఈ విశేషణములకు తగిన విశేష్యపదమును మిగత క్రియాపదము మొదలగునవియు ఈ ప్రక్క శ్లోకమున నున్నవి. (42)

భవంతమేవానుచర నిరంతరం ప్రకాంతనిశ్శేషమనోరథాన్తరః।

కదాపా మైకాంతికనిత్యకింకరః ప్రహర్షయిష్యామి సనాథజీవితః॥

భగవంతమేవ = నిన్నే. అహం = నేను. నిరంతరం = ఎల్లప్పుడు. అనుచరః = వెంటసంచరించుచు, ప్రకాంతనిశ్శేషమనోరథాన్తరః = వేరు ఏవిధమగు ఆశయు లేనివాడనై, ఐకాంతిక నిత్యకింకరః = నిత్యనియతకైంకర్యముకలవాడనై. సనాథజీవితః = నాథునితో కూడిన ప్రాణము కలవాడనై. కదా ప్రహర్షయిష్యామి = ఎప్పుడు మీ మనస్సును సంతోషింపజేయగలను.

*** (భవంతమేవ) క్రిందచెప్పిన స్వరూపరూపగుణవిభూతులచే పరిపూర్ణుడై నిత్యవిభూతియందు లోపములేక వేంచేసి యుండెడి నిన్ను నిత్యాను భవముచేసి నీహృదయముననున్న కష్టముందీర్చి సంతోషింపజేయుట యెన్నదో! అని అనుచున్నారు. విచ్ఛేదములేక ఎప్పుడును నిన్నే చుట్టుకొనియుండియు, నీవు తప్ప మిగత విషయముల యందు ఆశలను పూర్తిగ మొదలంట విడిచివేసియు, కాశ్యతమగు కైంకర్యముం జేయుచు, దానిచేతనే పరమప్రయోజనమును పొందెడి సర్వకలిగినవాడనై యెన్నడు నేను నిన్ను సంతోషింపజేయుదును, * ఎత్తైక్కుమ్ ఏత్తైత్తపిఱవిక్కుమ్ ఉన్దన్నోదుత్తై మేయావోమ్ ఉనక్కేనామాకైయవోమ్ మత్తై నజ్జామక్లక్ మాత్తై * అని యాండాక్ సాయించిన దానిని ఈశ్లోకముచే ననువదించినారు.

(నిరంతరం అనుచరణ) అనునది, * శ్వాత్ కుడైయామ్ ఇరుందాల్ శింగాసనమాం. నిన్టాల్ మరవడియామ్ * అనునట్లు విచ్చేదములేక ఆయాసమయములకు తగిన కైంకర్యములంజేయుచు అని * “మన్త్రై నజ్కామంగళో మాన్త్రుః” అను పాశురమే యీ శ్లోకమున రెండవపాదముగ పరిణమించె.

ఐకాంతికనిత్యకైంకరణ-ఒక వస్తువునందే నియతముగా నుండుట ఐకాంతికమనబడును. వనాథజీవితః = అట్టి నిత్యకైంకర్యముం జేయువానిగ నన్నొనర్చుకున్నచో నాసత్తఫలము నొందదు అని భావము. ఈ ప్రదేశమునను నీవే నాప్రాణములకు నాభుడవైయున్నను, నీవు యుపేక్షించియుండినచో అనాథునివలెనే యుండును. ఈదీనస్థితి నీ సంకల్పముచే పోవునదెప్పుడో.

ఈ శ్లోకమునందొక సత్సంప్రదాయార్థము శిషితమగుచున్నది. భగవంతుని పొందుట చేతనునికి పురుషార్థమా? లేక చేతనుని పొందుట భగవంతునికి పురుషార్థమా? అను ప్రశ్నవచ్చినచో అవాప్తసమస్తకాముండగు భగవంతునికి క్రొత్తగ నొక లాభమున్నదని చెప్పవచ్చునా? చేతనలాభము భగవంతునికి పురుషార్థముకాదు. ఈశ్వరలాభమే చేతనునికి పురుషార్థము అని కొందఱు చెప్పుదురు. అట్లుగాక చేతన వస్తువును లభించుకొనుట భగవంతునికే పురుషార్థము అనునది దీనియందు (ప్రహర్షయిష్యామి) అను ణిజంతరూపముచే చూపబడుచున్నది చూడుడు. “నిన్ననుభవించి నేనెపుడు సంతోషించెదను” అనకుండ, “ఎపుడు నిన్ను సంతుష్టునిగ చేయగలుగుదును” అనిగదా యివట చెప్పబడియున్నది. చేతనలాభముచే భగవంతుని మనస్సుగదా సంతుష్టించెందునది. దానివలనగలుగు సంతోషమేగదా వీనికుండునది. ఎంబెరుమానార్లును ఈస్వారస్యమును గ్రహించియే శ్రీ భాష్యసమాప్తియందు, * “చ పరమపురుషః సత్యసంకల్పః అత్యర్థప్రియం జ్ఞానినం లభ్యా కదాచి దావర్తయిష్యతి * అనిసాయించినారు. జ్ఞానినం లభ్యా అను పదస్వాతస్యము నెఱుంగుడు. విస్తరించి చెప్పినచో పెద్దభారతంబగును. (౪౬)

దిగళుచిమవిసీతం నిర్దయం మామలజ్జం పరమపురుషః యోహం యోగివర్యాగ్రగణైః |
విధిశివసనకాద్యై ర్ద్యౌతు మత్యంతదూరం తవ పరిజనభావం కామయే కామవృత్తః || ౪౭

పరమపురుష = పురుషోత్తమ? కామవృత్తః = మనస్సుపోయినటుల నడచెడి.
 యః అహం = ఏ నేను; యోగివర్షాగ్రగణైః = యోగిశ్రేష్ఠులలో సుత్తములగు, విధి
 శివ సనక ఆద్యైః = బ్రహ్మ శివుడు సనకులు మొదలగువారిచే, ధ్యాతుం = మనస్సులో
 తలంచుటకును, అత్యంతదూరం = ఎంతమాత్రమును అందకుండెడి, తవ పరిజనభావం =
 నీ పరివారకత్వమును, కామయే = కోరుచున్నానో, తం అకుచిం = (అట్టి) అపరిశుద్ధుడును
 అవిసీతం = వినయములేనివాడును, నిర్దయం = దయలేనివాడును, అలజ్ఞం = సిగ్గులేని
 వాడును అగు, మాం నన్ను, ధిక్ = నిందించుకొనవలయును.

* * * (ధిగకుచి) క్రిందననేకశ్లోకములచే పరమపురుషుని గొప్పతనములను
 వర్ణించుకొనుచువచ్చి అట్టివాని విషయమున నిత్యకైంకర్యముం జేయవలయునని క్రింది
 శ్లోకంబున ప్రార్థించియున్నారు. దానియందు “భవంతం” (నిన్ను) అను పదము
 ననుసంధించునపుడు ఆ పరమపురుషుని హద్దులేని మంచి గుణములును, అహం (నేను)
 అను పదము ననుసంధించు నప్పుడు తమ హద్దులేని దోషగుణములును ఆశవందార్లకు
 తలంపున వచ్చినవి. రాగా * అహ్మనాభిప్సీరా నవన్ ఎవ్విడత్తా? యానార్? *
 తిరువాయ్మొళి (5-1-7) అనునట్లు మనస్సున తగిలి, ఉత్తమోత్తముండగు ఆయన
 యెక్కడ? అధమాధముండనగు నేనెక్కడ? దేవతల కర్తవ్యమగు పురోదాశమును
 కుక్క-కోరునట్లుగదా, మహాత్ముల కర్తవ్యమగు అతని కైంకర్యమును శునకమువంటి నేను
 కోరుట? మతిలేక ఇట్లు కోరుట తగునా. సంసారగంధమే యెఱుంగని నిత్యమూరులాశ
 పడదగిన నిత్యకైంకర్యమును నిత్యసంసారిని నేనాశపడుట రాజభోగ్యమగు నన్నము
 నందు విషమును కలిపినట్లుగునుగదా. అయ్యో అయ్యో యేమి సాహసమైన కార్యముం
 జేయబూనితిని. అని తమను తామే నిందించుకొనుచున్నారు

అకుచిం, అవిసీతం, నిర్దయం, అలజ్ఞం అనెడి నాల్గువిశేషణములచే తమ నీచతను
 చెప్పుకొనుచున్నారు. *పొయ్న్న్న్ జానముం పొల్లావొమ్ముక్కు-మమ్ముక్కుడంబుమ్ * జ్ఞాన
 హీనతయు, చెడునడవడికయు, మలినదేహమును కలిగిన నేను. మంచిజ్ఞానము మంచివడిక
 కలుగునట్లు ఆచార్యసన్నిధిలో శిక్ష నొందనినేను. అమృతమును విషముచే చెఱుపదలంచి
 క్రూరహృదయులవలె, అమృతమునకంటె పరమభోగ్యమైనవాడును, ఎంత అనుభవించినను

తృప్తి తీరని అమృతమైయున్న నిన్ను, స్వసంబంధమనెడి విషముచే చెఱసజూచిన క్రూరహృదయుడనగు నేను, సార్వభౌముడైన మహారాజును నీచస్త్రీ కోరునట్లు నిరతికయ కల్యాణగుణపూర్ణుడును నిత్యసూరి నిర్వాహకుండును అగు ఆ పురుషోత్తముని నేను కోరితినే యని సిగ్గుపడుటకూడ తెలియని నేను. ఇట్టి నన్ను చీ చీ యని అందఱును నిందించవలె ననుచున్నారు, మొదటిపాదమున, ఏల నిందించవలెనిన, దానికి కారణమును చెప్పుచున్నారు మిగత మూడుపాదములచే.

ఓ పరమపురుషోత్తమా? యోగిశ్రేష్ఠులలో మొదటనెంచతగిన వారగు బ్రహ్మ రుద్రాదులు, సనకసనందనాదులు, వీరిచే మనస్సుతో తలంచుటకుకూడ అందని నీగొప్ప కైంకర్యమును ఇష్టమునచ్చినట్లు తిరిగెడి నేను ఆశించుచున్నానుకాదా. కావున నేను నిందించుటకే తగినవాడను అనుచున్నాము.

నిత్యసూరులకంటే ఉత్తమాధికారులగు ఆశవందార్లు ఇట్లు సాయించినది. మహా నీచులమగు అస్మదాదుల యనుసంధానముకొఱకే. భగవత్సన్నిధికి వెళ్లిసపుడు భగవంతుని యుత్కర్షములను, మన యపకర్షములను విచారించి యిట్లునుసంధింపవలెను. అనెడి శాస్త్రార్థముం జూపుటకై యిట్లు సాయించిరి. * గర్భజన్మజరామృతిక్లేశకర్మషడూర్మిగః । శ్వేదదేవపషక్కుతం త్వం త్రియోఽహా మకామయే * అని శ్రీరంగరాజస్తవమున భట్టరును సాయించిరి.

ఈ శ్లోకమున మొదటిపాదమునందు నిర్దయం అనెడి పాతమే పూర్వమునుండి పెద్దలనుసంధించునదియు ఆశవందార్లు సాయించినదియు పెరియవాచ్చాపిత్తై వ్యాఘ్రానించినదియు. నిర్దయం అని యుండుటకన్న నిర్భయం అనియున్నచో బాగుగ నుండునని తలంచి దేశికులు అట్లే పాతమును దిద్ది బాష్యమును సాయించినారు. (౪౭)

అపరాధసహస్రభాజనం పలితం భీమభవార్ణవోదరే ।

అగతిం శరణాగతం హరే । కృపయా కేవల మాత్మసాత్కురు ॥

హరే = ప్రణతార్తిహరుడనగు ఓస్వామి? అపరాధసహస్రభాజనం = అనేకములగు అపరాధములకు పాత్రుడను, భీమ భవ అర్ణవ ఉదరే = భయంకరమగు సంసారసముద్ర మధ్యంబున, పలితం = పడినవాడును. అగతిం = వేరుగతిలేనివాడును, శరణాగతం =

శరణాగతుడని పేరుపెట్టుకొనియున్నవాడునగు నన్ను. కృపయా కేవలం = నీయొక్క కృపచేతనే, అత్మసాత్కురు = నీ దాసునిగా చేసుకొనుము (అంగీకరించుము.)

*** (అవరూపసహస్రభాషణం) భగవత్కైంకర్యమునకు తామయోగ్యులని తొలిగియుండ జూచిరి క్రిందిశ్లోకమునందు. కాని ఆళ యనునది అధికముగ నుండుటచే ఎట్లు తొలిగిదూరమున నుండగలరు? ఇనుమును బంగారుగచేయుకత్తి భగవంతునకుండుటచే నా అయోగ్యతను తీసివేసి యోగ్యతను కలిగించి సన్నిధికి చేర్చుకొనుకత్తి ఆయనకు కలదనియు, నిర్దేతుకకృపచేతనే అట్లు ఆయన చేయవలయుననియు నిశ్చయించి, స్వామీ? అనేక వేలపాపములచే నిండియున్నట్టియు, కూరమైన సంసారసముద్రమునం బడి కొట్టుకొనుచున్నట్టియు, ఏ విధమగు ఉపాయము లేనట్టియు, శరణాగతుడనై యున్న నన్ను దేవరవారు, నిర్దేతుకకృపచేతనే కైంకర్యమున కర్హునిగా జేసి గ్రహింపవలయునని ప్రార్థించినారు.

దీనియందు విశేషణములను మాత్రమే సాయించినారు గాని విశేష్యమైన తన్ను మాం అనెడి యొకమాటచేనైనను చెప్పియుండలేదు. క్రింది శ్లోకమునందు తన్ను నిందించుకొనిరిగాన అట్ల నిందకు యోగ్యమైయున్న తన్ను (మాం) అని చూపుటకు ఇష్టము లేదు గాబోలు.

భగవత్సన్నిధులకు వెళ్లనపుడు ఈ శ్లోకమునుకూడ అనుసందింపవలయును. (౪౮)

అవివేకఘనాంధదిబ్బాభే బహుధా సంతతదుఃఖవర్షిణి ।

భగవన్ : భవదుర్దినే పథః స్థలితం మామవరోకయాఽచ్యుత ॥

భగవన్ అచ్యుత = దాసులను విడువని యోస్వామి? అవివేక ఘన అంధ దిబ్బాభే = అవివేక మనెడి మేఘములచే చీకటి క్రమింప నదిక్కులు కలదియు, బహుధా = అనేక విధములుగా, సంతత దుఃఖవర్షిణి = ఎడతెగ దుఃఖములను వర్షించునదియు, భవదుర్దినే = సంసారమనెడి దుర్దినమందు, పథః = మంచిమార్గమునుండి, స్థలితం = తప్పియున్న, మాం = నన్ను, అవరోకయ = కటాక్షింపుము.

*** (అవివేక) చీకటాక్షమే నాయుజ్జీవనమునకు హేతువనుచున్నాడు. 'మేఘవర్షన్నేహ్ని దుర్దినో' అను నమరకకోశానుసారము మబ్బుకప్పినదినమునకు దుర్దినమని పేరు.

ప్రోక్త రత్నము - ౫౦ - న మృషా పరమార్థమేవ

౪౩

ఇది సంసారమును దుర్దినముగ రూపించుచున్నారు. దుర్దినము మేఘములచే చీకటిక్రమ్మి మంచినార్గము చెడుమార్గము తెలియకయుండును. అజ్ఞానాంధకారముచే మంచి చెడ్డలు తెలియకయుండును సంసారము. ఎడతెగక జలధారావర్షము కలిగియుండును. దుర్దినం సంసారమును అనేకవిధదుఃఖములను వర్షించును. కావున నీరీతులచే దుర్దిన మనఁదగిన సంసారమునందు మార్గముతప్పి తిరుగుచున్ననన్ను గటాక్షింపవలయుననిరి.

అవివేకమనగ ఆలోచనలేకుండుట. అనఁగా దేహమునకంటె ఆత్మ భిన్నమైనది అనెడి జ్ఞానమును, ఇది విడువతగినది.- ఇది పట్టతగినది అనెడి జ్ఞానము మొదలుగునవి లేకుండుట.

(౪౯)

న మృషా పరమార్థమేవ మే శృణు విజ్ఞాపన మేక మగ్రతః ।

యది మే న దయిష్యనే తతః దయనీయస్తవ నాథ దుర్లభః ॥

(౫౦)

నాథ = ఓ స్వామీ? న మృషా = అబద్ధముకాక, పరమార్థమేవ = సత్యముగనే యున్న. మే ఏకం విజ్ఞాపనం = నాయొక్క విన్నపమునొకటిని, అగ్రతః = ముందుగ, శృణు = వినుము, మే నాకు, న దయిష్యనే యది = దయనుచేయక పోయినచో, తతః = (నేను తప్పిపోయిన) పిదప, తవ = నీకు, దయనీయః = దయను చేయతగిన వాడు, దుర్లభః = దొరకడు (లభింపజాలడు.)

* * * (న మృషా) * ఇమైయోర్ తలై వా? మెయ్నిస్తు కేట్టరుణాయ్ అడియేన్ శెయ్యుం విణ్ణప్పమే * అను నాధ్వార్ల శ్రీసూక్తిని దీనియందు మొదటిపాదములచే అనువదించిరి. నాకు దేవరవారి కృపకప్ప వేటుగతి లేనట్లుగ దేవరవారికిని నన్ను తప్ప దయచేయతగిన వాడింకొకడు దొరకజాలరు. నీకృప కావలయుననువారే లేరు. వెదకి నను దొరకరు. నీకృపకొరెడు నన్ను విడిచినచో నింకొక పాత్రము దొరుకుట దుర్లభము. కావున చెడిపోవద్ద అనుచున్నారు. అవశ్యము నామీద కృపను జూపవలయుననుట కిట్లు చమత్కారముగ సాయించినారు.

౫౦

తదహం త్వదృతే న నాథవా మదృతే త్వం దయనీయవా న్న చ ।

విధినిర్మితమేతదస్వయం భగవన్ పాలయ మాన్య జీహసః ॥

౫౧

భగవన్ = ఓ స్వామీ? తత్ = అందుచే, అహం = నేను, త్వదృతే = నీవు తప్ప (వేతొకనిని) న నాథవాన్ = నాథుడుగా కలవాడునుకాను, త్వం చ = నీవును, మత్తుతే = నన్నుదప్పు (ఇంకొకనిని), న దయసీయవాన్ = దయసీయుడుగాకల వాడవు కావు. విధినిర్మితం = దైవవశముచే సంభవించిన, ఏతత్ అన్వయం = ఈ సంబంధమును. పాలము = కాపాడుగొనుము, మాస్మ జీహవః = విడిపించవలదు.

* * * (తదహం త్వదృతే) క్రింది శ్లోకమునందు నేను చేసిన విన్నపము సత్యము కావున సర్వశక్తుండవై పరమకారుణికుడవైన నీవు తప్ప వేతొకనాథుడు నాకు లేడు. నీకును నేనుతప్ప దయసీయుడింకొకడు లభింపడు. లేక్కలేని పాపములంజేసి అంతము లేని కష్టముల ననుభవించువాడుగదా దయకు విషయము కావలసినవాడు. అట్టివాడు నాకంటే వేతొక డెనటను లేడుగాన విట్టి నన్ను విడిచినచో దయసీయుడింకొకడు నీకు దొరకనే దొరకడు అనునది దృఢము. మన యిద్దరికి పరస్పరము విట్టి సంబంధ మొకటికలదని అల్పజ్ఞుడనగు నేను నీకు తెలియజేయవలయునా? నీవు సర్వజ్ఞుడనగు భగవంతుడవుకానా? విధివశముగ సంభవించిన యీరక్త్యరక్షకభావసంబంధమును నీవే విడువక కాపాడుకొనవలసినవాడవై యున్నావు. దీనిని చెప్పుకొనవలదు అని యొక చమత్కారముగ సాయించినారు.

'విధినిర్మితం' అనుచోట విధి యనగనెద్ది? భగవంతునికంటె విధిగని వేతొక వస్తువున్నదా? అని ప్రశ్నరావచ్చును. ఏదో యొక సుకృతవిశేషముచే నొక పర్యాయము సంభవించెడి భగవత్కృపయే ఇది విధియనబడును. తనచే పరిహరింప శక్యముగాని దానిని మనము విధి యనుచున్నాము. అట్లే ఈ సంబంధమును * ఉన్మన్మీడుఱవేర్ నమక్కు ఇంగొల్లిక్క వొల్లియాదు * అనునట్లు భగవంతునిచే రూప పరిహరింప శక్యముకానిది అని ప్రకాశింపజేయుటకే విధియను పదమిచట ప్రయోగింపబడినది.

ఏతమన్వయం, అనియు, ఏతదన్వయం అనియు పాఠభేదము. అర్థమొక్కటే యగును.

మాస్మ జీహవః-ఓహోక్ - త్యాగే, అను ధాతువునందు జహాతి యనెడి రూపము ణిన్ ప్రత్యయము వచ్చినపుడు హాసహస్తి అని యగును. అది ణిణ్, ఇతరమునందు అజీహవత్

అని యగును. మా అని ముందువచ్చుటచే * న మాజ్ యోగే * అనెడి పాణిని సూత్రముచే మొదట అడాగరము నిషేధింపబడినది. మధ్యమపురుషమగుటచే జీహవః అని రూపము సిద్ధించినది. కావుననే, “మాన్మ జీహవః” అనుటకు విడిపింపవలదు అని యర్థమగును. ఈ సంబంధమును నేను విడువదలంచినను నీవు విడిపింపవలదు. అద్వగింప వలయును అని. మధ్యతే త్వద్యతే. అను చోటుల మత్ త్వత్ అనునవి, ప్రత్యేకపదములు. పంచమీవిభక్త్యస్తములు.

వపురాదిప యోపి కోపి వా గుణతోఽసాని యథాతథావిధః ।

తదయం తవ పాదపద్మయోః అహ మద్వైవ మయా సమర్పితః ॥

౫౨

(నేను) నవుః ఆదిప = శరీరము మొదలగునానిలో, యః అపి కః అపివా = ఏదోయొకటిగను, గుణతః = గుణముచే, యథా తథావిధః = ఏదోయొక విధమగు వాడనుగను, అసాని = ఉండురుగాక, (వానియందొక నిర్బంధములేదు.) తత్ = అందుచే, అయమహం = ఈ యాత్మవస్తువు, తవ = నీయొక్క, పాదపద్మయోః = తిరువడి త్తామరలయందు, అన్య ఏవ = ఇప్పుడే, మయా = నాచే, సమర్పితః = సమర్పింపబడినది.

* * * (వపురాదిప) నీకును నాకును ఉన్న సంబంధమును కాపాడుకొనవలసి నదని క్రింది శ్లోకమున విన్నవించిన యాశపంచార్థము చూచి భగవంతుడు “మీకును మాకును చాలకాలమునుండి యొక వివాదముకలదు. నేను ‘త్వం మే’ యనుచో మీరు ‘అహం మే’ అనువారుకాదా? ఆ వివాదమింకను పోనేలేదు. ఇట్లుండ మీ పై మాటను (అనగా హృదయమునందు నమ్మకములేక పైకి చెప్పెడిమాట) నమ్మి మేమేమి చేయుటకుండును అని అభిప్రాయపడగా, అట్టి వివాదము తమకు లేదని చూపుటకుగాను ఆత్మసమర్పణముం జేసినట్లుగ సాయించుచున్నారీ శ్లోకమునందు.

ఆత్మను గుఱించి యనేకు లనేకవిధములుగ చెప్పుదురు. దేహమే ఆత్మయని కొందఱు ఇంద్రియమే ఆత్మయని మరికొందఱు అంతఃకరణమే ఆత్మయని వేతే కొందఱు అందురు. ప్రాణమే ఆత్మయని కొందఱు బుద్ధియే ఆత్మయని మిగత కొందఱు. ఇవియేవియు కావు. అహమర్థమగు ఆత్మ నివారణ వేతైన వస్తువు అని వేతే ‘సిద్ధి త్రయమ్’ నెడి వివక్షగల పదమునందు స్థిరపఱచుచున్నాడు. ఆయినను నిచట నా విచార

మును తీసికొనక, ఆత్మ దేహము మొదలగువానిలో నేదిగానున్న నుండుగాక అని చెప్పుచున్నారు. ఎందుచేతననగా, ప్రస్తుతమున ఆత్మకు శేషత్వమే ముఖ్యము అను నర్థమును స్థాపింపదలంచి యిట్లు సాయించినారు. అంతియేగాని వేఱుకాదు. * యోహమస్మి వనన్ యజే * అని యిట్లే వేదపురుషుడును చెప్పియున్నాడు. నేనెవడనై తేనేమి? దేహముగనో యింద్రియముగనో యింక నేదిగనో అహమర్థముగనో నిజమున కెట్టి వాడనో అట్లేయుండి భగవంతుని యారాధించెదను. అని యోవేదవాక్యమున కర్థము. అట్లే వీరును సాయించుచున్నారు.

గుణతః యథాతథావిధః అసాని - ఆత్మ అణువా లేక సర్వవ్యాపియా? నిత్య వస్తువా? లేక నశ్వరవస్తువా? ఏకరూపియా లేక పరిణామియా? జ్ఞానియా లేక అజ్ఞాదా? అని యివ్వధముగ ఆత్మవస్తువును గుఱించి అనేకవిధములుగ విప్రతిపత్తులు కలవు. దీని నిపుడు నిష్కర్షింపదలంచుకొనలేదు అనుచున్నారు. ఓ స్వామీ నీ తిరువుళ్ళముచే ఈ యాత్మ వస్తువు ఎటువంటి స్వరూపస్వభావములు కలదిగ గ్రహింపబడునో అట్టి స్వరూపస్వభావములు గలిగిన ఈ వస్తువు నీ తిరువడిగళ్ళయందు నాచే సమర్పింపబడినది సుమా అను చున్నారు

మూడవపాదము మొదటను శత్ అనుదానికి కాబట్టి అని యర్థము. ఆత్మవస్తువును నీకు సమర్పించు విషయమున ఆత్మయొక్క స్వరూప స్వభావములను నిష్కర్షింప వలసిన యావశ్యకత లేనందున ననిభావము. ఇవట ఆత్మను చెప్పవలసినచోట అహం అనుచున్నారుగాన “దేహేంద్రియమనః ప్రాణాదులకంటె భిన్నమై, అహంబుద్ధి బోధ్యమై యున్నవాడు ఆత్మ, అనెడి సిద్ధాంతము ప్రకాశింపచేయబడినది. ౩౨

మమ నాథ యదస్తి యోస్యహం సకలం తద్ధి తవైవ మాధవః

నియతస్వమితి ప్రబుద్ధదీః అథవా కిన్ను సమర్పయామి తే॥

౩౩

మాధవ నాథ? శ్రీయఃసతియైన యో స్వామీ? యత్ = ఏది, మమ అస్తి =

నాదై యున్నదో అహం = నేను, యః అస్మి = ఎట్టివాడనో, తత్ సకలం = అది

యంతయు, తవ ఏవ = నీకే, నియతస్వం = ఎప్పుడును పొత్తైయున్నది, ఇతి = అని, ప్రబుద్ధధీః = బాగుగతెలుసుకొన్న నేను, తే = నీకు, కిన్ను = దేనిని, సమర్పయామి = సమర్పించును.

*** (మమనాథ) క్రింది శ్లోకమునందు, అహమధ్యైవ మయా సమర్పితః, అని చెప్పినదానిని తామే మళ్ళి ఆలోచించుకొనిరి. “అయ్యో, ఏమి చెప్పితిమి ఏమి చెప్పితిమి” అని వణికి, దానికి అనుతపించుచు ఈ శ్లోకమును సాయించుచున్నారు. “మయా అహం సమర్పితః” అని చెప్పినానే, ఇట్లు చెప్పటకు నాకేమి అధికారము కలదు, నేను అనెడి యొక వస్తువును నాది అనెడి యొక వస్తువును స్వతంత్రముగ గలవాఁ * యానే నీయెన్నుదై మైయుమ్ నీయే * అనునట్లు అన్నియు ముందుగనే నీదైయుండు నపుడు ఈ ఆత్మవస్తువు నీది కానట్లును ఇపుడే క్రొత్తగ నాచే సమర్పింపబడునట్లును చెప్పివేసితినే, పాపిని సమర్పించుటకు నేనెవడను? సమర్పించుటకు నావద్దనేమి యున్నది? అందును నీకు సమర్పింపనేమియున్నది. ఈ విషయములను విచారింపకనే అవివేకినై “అహమధ్యైవ మయా సమర్పితః” అని పొరపాటుగ చెప్పివేసితినే! అని యను తాపముం జూపుచు సాయించినారు.

తిరువాయ్మొళియందు * ఎనదావితన్దొళిన్దేన్ ఇని మీళ్వదెన్నడుజ్జే * (2-8-4) అని సాయించిన ఆధ్వార్థు వెంటనే విచారించి తెలుసుకొని * ఎనదావియావియుమ్ నీ పొళిరేల్లు ముట్టవెన్దాయ్ ఎనదావియార్ యానార్ తన్ద నీ కొణ్డాక్కినైయే * అని సాయించినదానిని ననుసరించియున్న దీ శ్లోకము.

క్రింది శ్లోకమునందు చేసిన యాత్మసమర్పణమును గుఱించి అనుతాపపడుచున్నా రీశ్లోకమునందు, అనినచో, అనుతాపయోగ్యములైన పాపములవలె ఆత్మసమర్పణము కూడ ఒక పాపమేకదా? అది చెయ్యకూడనివని అని యేర్పడదా? అను ప్రశ్నవచ్చును. దీనికి సమాధానముగ పెరియవాచ్చా ప్పిళ్ళై సాయించినదానిం జూడుడు. — “తే కిన్ను సమర్పయామి? దీనికి స్వామియైన నీకు దేనిని సమర్పించును? సమర్పింపదగిన వస్తువేది? సమర్పించువాడెవడు? సమర్పించుటకు తగిన యోగ్యత (దానికి) లేదు.

సమర్పించుటకు (నాకు) స్వాతంత్ర్యము లేదు. సంసారభీతిచే సమర్పించుటయు, స్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞానముచే అనుకపించుటయు ఈ రెండును మోక్షము లభించు పర్యంతము (వీనికి) అనువర్తించియే యుండును.” అని (అనగా మోక్షము లభించువఱకు యావచ్చరీరపాతము ఈ యాత్మవస్తువును నీకు సమర్పించుచున్నాననుకొనక తప్పదు. పిదప అయ్యో వానివస్తువును వానికి సమర్పించుటయూ ఇది ఆత్మాపహరదోషముకాదా అని యనుకపించుటయు తప్పదు అని)

అవబోధితవా నిమాం యథా మయి నిత్యం భవదీయతాం స్వయమ్ ।

కృపయైతదనన్యభోగ్యతాం భగవత్ భక్తిమపి ప్రయచ్ఛ మే ॥

భగవత్ = ఓస్వామీ : మయి నిత్యం = నాయందు శాశ్వతమైయున్న. ఇమాం భవదీయతాం = నీకే తగియుండుటయనెడి యీశ్వరమును, యథా = ఎట్లు. స్వయం = నీవే, అవబోధితవా = తెలిపితివో, (అట్లే). ఏతదనన్యభోగ్యతాం = ఇదితప్ప వేతొకదానియందు భోగ్యతలేకుండునట్టి పరమభోగ్యమైన, భక్తిమపి = భక్తినికూడ, మే ప్రయచ్ఛ = నాకు కృపచేయుము.

* * * (అవబోధితవా) పిదగు వస్తువును నాదని భ్రమించి ‘మయా సమర్పితః’ అని నేను విన్నవించిన వెంటనే ఓయీ మీరు ఎవరిది యెవరికి సమర్పించినారు? ఆలోచించి చూడుడు. అని తెలిపి నాకు స్వరూపజ్ఞానముం దెలిసిననిది మహాపకారము అని మొదటి పాదములం గొనియాడి, వెనుకటి (తరువాత) పాదములచే నిపుడిట్లు కృపచూపి నట్లుగనే పరమభక్తిని నాకు కృపచేయవలయునని ప్రార్థించుచున్నారు.

(మయి నిత్యం ఇమాం భవదీయతాం స్వయం అవబోధితవా) “మమ నాథ యదస్తి” అనెడి క్రింది శ్లోకముచే అనుసంధింపబడిన ‘నేను, నీవాడను, నాసొత్తు నీదే’ అనెడి యర్థము ముందే నాకు తెలియును. తెలిసియుండియు “అహ మద్వైవ మయా సమర్పితః” అనునపుడు దానిని మఱచిపోతిని. వెంటనే దానిని నాకు జ్ఞాపకముచేసినావే అని యుపకారస్మృతి తోచునట్లు సాయించినారు. ఈ యుపకారమువలెనే మతొక యుపకారమునుకూడ చేయవలయును, అదెద్దియన—స్వయం పురుషార్థమైన భక్తినికూడ కృపచేయవలయును.

“కృపయైవ మనన్య భోగ్యతాం” అనియు “కృపయైకదనన్యభోగ్యతాం” అనియు పాఠభేదములు. మొదటి పాఠమునందు ఏవం క్రిందచెప్పిన కృపవలెనే, అనన్యభోగ్యతాం వేటొక వస్తువునందు భోగ్యతాబుద్ధిలేనివానినిగా యుండునట్లుగను. భక్తిని నాకు కృప చేయుము అని యర్థము. తరువాత పాఠమునందు, ఏకదనన్యభోగ్యతాం అనునది భక్తికి విశేషణమగును. ఇదితప్ప వేటొకటి మనస్సునకు విషయము కాకుండునట్లుండెడి భోగ్యతకలిగిన భక్తిని అని యర్థము (౨౧)

తవ దాస్యసుఖై కసంగినాం భవనేష్యస్త్యపి కీటజన్మ మే ।

ఇతరావసధేషు మాన్మభూత్ అపి మే జన్మ చతుర్ముఖాత్మనా ॥

౨౨

తవ = నీయొక్క. దాస్యసుఖ ఏకసంగినాం = దాస్యమనెడి సుఖమొక్క దానియందే సంబంధముగల మహాత్ములయొక్క. భవనేషు = తిరుమాళిగలయందు, మే = నాకు. కీటజన్మ అపి = పురుగుగ పుట్టుటయు, అస్తు = అగుగాక, ఇతరఅవసధేషు = దాస్య రసమనునది యెఱుంగని మిగత వారియిందల్లలో, చతుర్ముఖాత్మనా జన్మ అపి = బ్రహ్మగ పుట్టుటయు మే మాన్మభూత్ = నాకు వలదు.

*** (తవ దాస్యసుఖ) స్వరూపమును సత్యముగ నెఱిగినవారు భగవంతుని విషయమునందలి శేషత్వముతో నిలువజాలరు. భగవత్ శేషత్వపర్యంతము పోయిననే భగవచ్చేషత్వము రసించును. ఈ శాస్త్రార్థమీ శ్లోకమునందు స్ఫుటమగు చున్నది. ఓస్వామీ? శేషత్వము లోకములో సామాన్యముగ దుఃఖరూపము కనుపించినను ఇష్టమైనచోట శేషపడి యుండుట సుఖరూపముగనే కనుపించుటచే, ఆ లెక్కలో నీవిషయమున శేషపడియుండుట సుఖమనికోరి దానియందే దృఢచిత్తులయుండువారి తిరుమాళిగలయందు మిగుల నీచమగు పుట్టుక లభించినను నాకు పరమభోగ్యమే. జాతియందు గొప్పతనమును చిన్నతనము అనునవి యుపయోగభూతములు. భగవత్ శేషత్వము లభించుట యొకటే కావలసినది. నీకు దాసులుకానివారి కొంపలలో బ్రహ్మగా పుట్టుట సంభవించినను వద్దు వద్దు వద్దు అనుచున్నారు. (౨౩)

సకృత్త్వదాకారవిలోకనాశయా తృణీకృతానుత్తమభుక్తిముక్తిభిః ।

మహాత్మభి రామవలోక్యతాం నయక్షణేఽపి యద్విరహోఽతిదుస్సహః ॥

౨౪

సకృత్ = ఒక్కసర్యాయము, త్వత్ ఆకారవిలోకన ఆశయా = నీ తిరుమేనును నేనింపవలెనెడి కోరికచే, తృణీకృత అనుత్తమ భుక్తిముక్తిభిః = మిక్కిలి గొప్పసంపత్తును మోక్షమును తృణముగ తలంచి మనోవైకల్యముంజెందిన, మహాత్ములచే, అవలోక్యతాం = కటాక్షింప తగియుండుటను, మాం నయ = నాకు కృపచేయవలయును, (ఎట్టి మహానుభావుల కటాక్షమును గోరుచున్నాననగా) యత్ విరహః = ఏ మహానుభావుల విశ్లేషము, తే = నీకు, క్షణే అపి = ఒకక్షణకాలమందైనను, అతిదుస్సహః = మిక్కిలి సహింపజాలనిదో, (తైః మహాత్ముభిః మాం అవలోక్య తాం నయ అని క్రిందికి అన్వయము.)

*** సకృత్త్వదాకార మహాభాగవతుల తిరుమాళిగలలో పుట్టుట తునెడి గొప్ప భాగ్యము లభింపకపోయినను ఆ మహాత్ములు నన్ను చూచినచో, వీరు మనవాడు అని విశేషకటాక్షముం జేయుటకు యోగ్యుడగునట్లు నన్ను చేయవలయుననుచున్నారు. అట్టి మహాత్ములచే నేను కటాక్షింపబడవలయును. ఎట్టి మహాత్ములచేననిన, నీ తిరుమేనును ఒకసారియైనను నేనించిన చాలునని తలంచి, ఐశ్వర్యమును వలదు, స్వర్గానుభవాదులును వలదు, మోక్షసామ్రాజ్యమును వలదు, అని అన్నిటిని తృణముగనెంచి యెవరు శ్రోసి వేయుదురో; ఎవరిని విడిచి యొక క్షణకాలమైనను నీవు ధరించి యుండజాలవో; అట్టి మహానుభావుల కటాక్షమునకు నన్ను పాత్రునిగ చేయవలయుననుచున్నారు. “కూరారాట్టివెణ్ శక్లెన్ది క్కొడియే పాల్వారాయ్, ఒరునాన్ మణ్ణుం విణ్ణుం మక్కిల్లవే” (తిరువాయ్మొళ్ళి 8-9-1) అనునట్లు ప్రార్థించిరి. “ఇన్దిరలోక మాళుమచ్చువై పెఱినుం వేణ్ణే” (తిరుమూలై 2) “ఎమ్మావీట్టు త్రిఱముం శెప్పమ్” (తిరువాయ్మొళ్ళి 2-9-1) వానాళుం మామదివీల్ వెణ్ కుడై క్కిల్లో మన్నవర్ తం, కోనాకివీల్ శ్రిరున్దు కొణ్ణాడుం శెల్వఱియే” పెరుమాళ్ తిరుమొళ్ళి 4-7) “కంబమదయానై కల్లుత్తకత్తి మేలిరున్దు ఇన్పమరుం శెల్వము. ఇవ్వరళుం యా వేణ్ణే” (దిటో 4-5) అని భుక్తి ముక్తులన్నిటిని శ్రోసివేసిన యాత్మార్థులు కటాక్షము లభించుటకు ఆశపడినారు. “క్షణేనే తే యద్విరహోతిదుస్సహః” అనెడి నాల్గవపాదమునకు చేరునట్లు “అరుమామాయలైన దుయిరే మనమే నాక్కే కరుమమే, ఒరుమానొడియుం పిరియానెన్నుట్టి ముదల్య నొరువనే” (తిరువాయ్మొళ్ళి 10-7-7) అనెడి ఆత్మార్థ పాశురము అనుసంధేయము.

న దేహం న ప్రాణాన్నచ సుఖ మశేషభిషితం
 న చాత్మానం నాన్యత్కిమపి తవ శేషత్వవిభవాత్ ।
 బహిర్భూతం నాథ క్షణమపి నహి యాతు శతథా
 వినాశం తత్పత్యం మధుమథన విజ్ఞాపనమిదం ॥

౫౭

నాథ = స్వామి? తన శేషత్వవిభవాత్ బహిర్భూతం = నీ శేషత్వమనెడి సంపదకు వెలుసలిదైన, (నీకు శేషపదని) దేహం = శరీరమును, క్షణమపి న సహి = ఒకక్షణమైనను సహింపజాలను, ప్రాణాశా = (అట్టి) ప్రాణమును, న సహి = సహింపజాలను, అశేష అభిలషితం సుఖం చ న సహి = అందఱును కోరెడి సుఖమునుకూడ సహింపజాలను, ఆత్మానం చ న సహి = ఆత్మనుకూడ సహింపజాలను, అన్యత్ కిమపి న సహి = (శేషత్వకూన్యమైన) వేఱు దేనినికూడ సహింపజాలను, శతథా వినాశం యాతు = (శేషత్వకూన్యమైన క్రిందచెప్పిన దేహాదులన్నియు) నూఱు తునకలై నశించిపోవుగాక, హే మధుమథన = మధువనెడి రాక్షసుని సంహరించిన స్వామీ? తదిదం విజ్ఞాపనం సత్యం = ఇట్లు విన్నవము చేయునది సత్యము.

*** (న దేహం) క్రింది శ్లోకములయందు ఇష్టప్రాప్తి నపేక్షించినారు. దీని యందు అనిష్టనివృత్తిని అపేక్షించుచున్నారు. ఇష్టములు సిద్ధించుట మాత్రము చాలదు. అనిష్టములు పోవుట మాత్రము చాలదు. రెండును ఉద్దేశ్యములుగాదా! తిరువాద్మొఱ్ఱి యందు, “ఏతాశుమితై యోనుమ్” (4-8-1) అనెడి తిరువాద్మొఱ్ఱియందు “ఉదంబినాల్ కుత్తై విలమే” “ఉయరినాల్ కుత్తైయిలమే” ఇత్యాదిగ పదిపాకుంములచే విరివిగ సాయించిన యర్థమును ఈయొక శ్లోకమున నిమిచ్చి సాయించుచున్నారని యెఱుంగుదు.

మధుసూదనుడా! నీ యెదుట సత్యముగ నొక విన్నపము చేయుచున్నాను. వినవలయును. అదియేదనిన, శరీరమాద్యం ఖలు ధర్మసాధనం” అనునట్లు ధర్మానుష్ఠానమునకు మొదటిసాధనమైన శరీరమును, దానికి ధారకములగు ప్రాణములును, ప్రాణికోటులైన నెక్కువగ కోరెడి సుఖమును, వీనికన్నిటికిని నాశ్రయముగనున్న ఆత్మయును, నింకను పుత్రమిత్ర కళత్రాదులెవ్వయైనను నీ శేషత్వమునకు ఉపయుక్తములగునవి కావలయును.

అట్లుకానిచో వద్దు. ఇవన్నియు నశించిపోనిమ్ము. ఇది నోటితోపైకిచెప్పెడి మాటకాదు. కడుపులో నుంచి సత్యముగ చెప్పెడిమాట. ఇది అసత్యమగుచో నీవలన మధుననెడి రాక్షసుడు పడినపాట్లు పడెదను అనుచున్నారు.

దగవత్తై కైంకర్యమునకు ఉపయుక్తము కానిది ముముక్షువులకు త్యాజ్యము, అనెడి శాస్త్రార్థము దీనిచే ప్రకాశింపజేయబడినది. “కొల్లం పయనాన్తిల్లాత కొంగై తన్నైక్కియం గోడుం, అళిప్పటి త్తిట్టవర్ మూర్పిలెటిన్దు ఎన్నులైత్తీర్వేనే” అని యాండాళ్ రోషముతో సాయించినట్లు వీరును రోషముచే నిట్లు సాయించినారు. ఏ విధముచేతను నాశములేని యాత్మనుజూచి, “యాతు శతదా వినాశం” (నశించిపోవుగాక) యని యిట్లు సాయించినది శేషత్వమునందున్న యద్యవసాయముం జూపును.

“విజ్ఞాపనం, విజ్ఞాపితం” అనునవి పాఠభేదములు.

(౨౩)

దురంతస్యానాదే రపరిహరణీయస్య మహతః

నిహీనాచారోఽహం నృపకు రకుభస్యాన్నదమపి ।

దయాసింధో బంధో నిరవధికవాత్సల్యజలదే

తవ స్మారం స్మారం గుణగణమితీచ్ఛామి గతభీః ॥

౨౪

దయాసింధో = దయాసముద్రుడా ? బంధువైనవాడా ? నిరవధికవాత్సల్యజలదే = అంతములేని వాత్సల్యమునకు సముద్రుడా ? నిహీనాచారః అహం = నీవమైన నడతగల నేను, దురంతస్య = అంతములేనిదియు, అనాదేః = అదిలేనిదియు, అపరిహరణీయస్య = పరిహరింప శక్యము కానిదియు, మహతః = గొప్పదియునగు. అకుభస్య = పాపమునకు అన్నదం అపి = ఉనికిపట్టు అయినను, తవ = నీయొక్క, గుణగణం = లెక్కలేని గుణములను, స్మారం స్మారం = అనేకసార్లు తలంచి, గతభీః = భయములేనివాడనై; ఇతి ఇచ్ఛామి = ఇట్లు కోరుచున్నాను (నీ శేషత్వమును ఆశపడుచున్నాను.)

*** (దురంతస్యానాదేః) క్రిందను “దిగభుచిమవినికం” (47) అనెడి శ్లోకముచే మీ దోషములను మీరే చెప్పుకొని, కైంకర్యప్రార్థన చేసినందులకు నిందించు కొనినారే. ఇట్లుండ మళ్ళి దానినేలకోరుచున్నారు; అని భగవంతుడడుగుగా ననేకవిధములగు దోషములకు తానై యుంటియనుదానిలో ఆశ్చర్యములేదు. చెడుపనులనే చేయువానిగను

చతుష్పాజ్ఞంతువులవలె వివేకము లేనివానిగను, చాలకాలమునుండి వెంటనంటుచు
అంతములేకుండ పరిహరించుటకు నీలులేని మహాపాతకము, అతిపాతకము, అనంబడెడి
అకృత్యములకెల్ల జన్మభూమిగను ఉన్నవాడనైనను నీ కృప మొదలగు తిరుక్క-ల్యాణ
గుణములం దలంచికలంచి, యిట్టి కల్యాణగుణములుండునపుడు నేను చేసిన పాపములు
నన్నేమిచేయునని భయమును వీడి కైంకర్యప్రార్థనను చేయుచున్నాను అనుచున్నాడు.
సృవకు మనుష్యుడనై పుట్టియు వర్ణాశ్రమధర్మములను మీటి ఆహారనిద్రాదులయందు
నియంతిలేక ఇష్టము వచ్చినట్లుగ తిరిగితిని గాన పశుప్రాయుడను అని భావము. (౫౮)

అనిచ్చన్న ప్యేవం యది పునరితీచ్చన్నివ రజ -

స్తమశ్చన్న శ్చద్మస్తుతివచనభంగీమరచయమ్ ।

తథాసీత్థం రూపం వచనమవలంబ్యాపి కృపయా

త్వమే వైవంభూతం ధరణిధర మే శిష్య మనః ॥

౫౯

హేధరణిధర = సర్వలోకనిర్వాహకుడవైన యో స్వామీ? రజస్తమశ్చన్నః
(అహం) = రజోగుణముచేతను తమోగుణముచేతను కప్పబడియున్న నేను, ఏవం
అనిచ్చన్ అపి = (సత్యముగ) ఇట్లు కోరకున్నను, ఇచ్చన్ ఇవ = కోరువానివలె
(అభినయించుచు) చద్మస్తుతివచనభంగీం = కపటముగస్తుతించు విధమును, యది పునః
అరచయం తథా అపి = చేసినప్పటికిని, ఇత్థం రూపం = ఇటువంటి (కపటమైన)
వచనం = మాటలు, అవలంబ్యా అపి = ఆధారముగ గొనియేని, కృపయా = కృపచే.
త్వం ఏవ=నీవే. ఏవంభూతం మే మనః శిష్య = ఇట్టి నామనస్సును దిద్దుబాటుచేయుము.

* * * (అనిచ్చన్నపి) మీరు మహాపాలములచే నిండియున్నారను విషయము
అట్లుండనిండు. “ఇచ్చామి” అని యొకమాటను చెప్పినారే! అదియైనను (అది - కైంకర్య
ప్రేమ) సహృదయముగ నుండునా? అని భగవంతుడడుగగ; స్వామీ! నిన్ననుభవించుట
తగిన కోరిక నాకు కలదని రజస్తమోగుణములచే నిండియున్న నేనెటు చెప్పగలను.
విషయమునకు తగినకోరిక లేదనియే చెప్పవచ్చును. అట్లులేకున్నను, ‘కదాహమైకాన్తి కనిత్య
కింకరః ప్రహర్షయిష్యామి’ అనియును, “తవ పరిజనభావం కామయే” అనియును
ఏదో కోరిక గలవానివలె అభినయించి మాటను చెప్పియున్నానే. ఈ పై మాటకు చెప్పిన

దానినేని అభారముగంగాని వేలు దూర్చుటకు సందుదొరకినచో తల దూర్చవచ్చుననియున్న నీవు నీనిర్దేశ తుక కృపచే ఈ మనస్సును నిద్దుబాటుచేసి దాస్యము నంగీకరింపవలయును అనుచున్నారు.

“తైయార్ శక్కరత్తైక్ కరుమాణిక్కమే యెన్దెన్ఱు, పొయ్యేత్తై మ్మైశొల్లి పుఅమే పుఅమే యాడి, మెయ్యే పెన్ద్రొల్లిన్దేక్” (తిరువాయ్మొళి (5-1-1) అనెడి శ్రీ యాత్వార్ల సూక్తిని మనంబున నుంచుకొని ఈశ్లోకమును సాయించినారు. ఏదేని యొక వ్యాజము నెదురుచూచు భగవంతుడు అస్పృదయులు అహృదయుముగ చెప్పుమాటలం గ్రహించి కార్యము చేయగలవాడు అనెడి యర్థమును దీనియందు సూచించెను. (38)

పితా త్వం మాతా త్వం దయితతనయ స్త్వం ప్రియసుహృత్
త్వమేవ త్వం మిత్రం గురురపి గతిశ్చాసి జగతామ్ ।
త్వదీయ స్త్వద్భృత్యస్తవ పరిజన స్త్వద్గతి రహం
ప్రపన్న శ్చైవం సత్యహామపి తవై వాస్మి హి భరః ॥

జగతాం = లోకములకెల్ల, పితా త్వం = తండ్రియును నీవే, మాతా త్వం = కన్న తల్లియు నీవే, దయితతనయః త్వం = ప్రియమైనపుత్రుడవు నీవే, ప్రియసుహృత్ త్వం ఏవ = ప్రాణస్నేహితుడవును నీవే, మిత్రం త్వం = రహస్యముల నెల్ల చెప్పుకొన తగిన మిత్రుడవును నీవే, గురుః అపి = అచార్యుడవును నీవే, గతిశ్చ అపి = ఉపాయోపేయములును నీవే, అహం = నేనో అనిన, త్వదీయః = నీవాడను, త్వత్భృత్యః = నీచే భరింపదగినవాడను, తవ పరిజనః = నీకు దాసుడను, త్వత్గతిః = నీవే గతిగాగల వాడను, ప్రపన్నశ్చ = ప్రపన్నుడనై యున్నాను, ఏవంశతి = ఇటులనుండ, అహం అపి = నేనును, తవ ఏవ = నీకే, భరః అస్మి హి = రక్ష్యడనుగా నున్నాను సుమా

*** (పితా త్వం) మీరు అహృదయుముగ చెప్పినమాటనుకూడ సహృదయుముగ గొని కార్యముంజేయవలయుననెడి నిర్బంధము మా కేమి? అని భగవంతుడభిప్రాయపడగా త్రోసివేసినను పోనిసంబంధమున్నదినుమా అనుచున్నారు. * శేలేయ కణ్ణియరుమ్ పెరుం శెల్వముమ్ సన్మక్కళుమ్ మేలా త్తాయ్తనైయుమవరేయినియావారే * (తిరువాయ్మొళి

5-1-8) * తాయాయ్ తన్నైయాయ్ మక్కళాయ్ మన్మలమాయ్ మన్మలమాయ్, సీయాయ్ సీనిన్బవాణు * (7-8-1) ఇత్యాది శ్రీసూక్తులను ఇట ననుసంధింపవలయును

సుహృత్. మిత్రం అనెడి పదములను పర్యాయముగ లోకములో వాడుదురు. అయినను కొంచెము అర్థభేదముకలదు. ఎప్పుడును హితమునే కోరువాడు సుహృత్ అనబడును. రహస్యములనెల్ల చెప్పుకొనుటకు తగినవాడును సమానవయస్కుడును మిత్రుడనబడును. కాన లోకముల కెల్ల సీవు సకలవిధబంధువుగానుండుటచేతను, నీకు నేను సర్వాత్మనా తగినవాడనగుటచేతను, నన్ను రక్షింపవలసిన నిర్బంధము నీకున్నది సుమా అనుచున్నాడు.

జనిత్యాహం వంశే మహతి జగతి ఖ్యాతయశసాం

కుచీనాం యుక్తానాం గుణపురుషతత్త్వస్థితివిదామ్ ।

నిసర్గాదేవ త్వచ్చరణకమలైకాంతమనసామ్

అధోఽథః పాపాత్మా శరణద నిమజ్జామి తమసి ॥

౬౦

శరణద = మార్గముంజూపు ఓ స్వామీ ? అహం = నేను, జగతి = లోకమున నంతయు, ఖ్యాతయశసాం = ప్రసిద్ధమగు కీర్తిగలిగినవారును, కుచీనాం = పరికుద్దులును యుక్తానాం = నిన్ను విడిచియుండనివారును, గుణపురుషతత్త్వస్థితివిదాం = అచేతనతత్త్వము చేతనతత్త్వము పీని స్వరూపస్వభావముల నెఱింగినవారును, నిసర్గాత్ ఏవ = సహజముగనే త్వత్ చరణకమల ఏకాంతమనసాం = నీ పాదపద్మములయందే దృఢచిత్తులగు మహాత్ములయొక్క, మహతి వంశే = గొప్పవంశమునందు, జనిత్యా = పుట్టి, పాపాత్మా = పాపిష్ఠుడనై, తమసి = అంధకారబంధురమగు ప్రకృతియందు, అధోఽథః = లోలోపల నిమజ్జామి = మునిగిపోవుచునే యున్నాను.

* * * (జనిత్యాహం) మీరు గొప్పకులంబున పుట్టినవారుకారా, అదొక్కటియే బాటనే మీరు కడతీరుటకు, నాచేతి కొఱ తెదురుచూడవలసిన నిర్బంధము మీకులేదే. అవి భగవంతు డభిప్రాయపడగా, స్వామీ ? గొప్పవంశమునందు పుట్టినను పాపము లెక్కువచేసినవాడనై సంసారమునందు మునిగిపోవుచున్నాను. పై కెత్తవలయునను చున్నాడు. లోకమునందెల్ల ప్రఖ్యాతిం గాంచినవారును, శరీరకుద్దియు అంతఃకరణకుద్దియు

కలవారును, యోగమునందు తేజినవారును, తత్వస్థితి నెఱింగినవారును, పరిమళముతోడనే మొలిచెడి (తులసీ) తిరుత్తుధామవలె నీ పాదపద్మములయందు సహజముగు స్త్రీతి కలవారును అగు శ్రీమన్నాథమునుల తిరువంశమునందు పుట్టి, పానములయందే బుద్ధినిపోనిచ్చి సంసారసముద్రమునందింకను అడుగు దొరకక మునుగుచున్నాను అను చున్నారు. ఇట్టి నన్ను నీవే నిర్వేతుకకృపచే దరిజేర్చవలయునని భావము. యుక్తానాం అనుటకు ఆత్మసాక్షాత్కారముగు యోగమునందు దృఢచిత్తులగువారనియు, నీతోడి విత్యసంబంధమును కోరువారనియు, ఒకప్పుడేని నిన్నువిడిచి యుండనివారనియు మూడు ఆర్థములు.

“గుణపురుషతత్వస్థితివిదాం” గుణత్రయాత్మకమైన ప్రకృతిని గుణమందురు. పురుషుడు - ఆత్మా చేతనాచేతనముల తత్వస్థితిని (విజమగు స్థితిని) తెలిసినవారనియు, చేతనాచేతనములనెడి తత్వములస్థితి నెఱింగినవారనియుం జెప్పనచ్చును.

శరణద=వారివారికి దగిన యుపాయముల నిచ్చువాడనియు నర్థము. (౬.౧)

అమర్యాదః జ్ఞాత్ర శ్చలమతి రమాయాప్రసవభూః

కృతఘ్నో దుర్మానీ స్మరపరవశో వజ్ఞానపరః ।

నృశంసః పాపిష్ఠః కథమహమితో దుఃఖజలధేః

అపారాదుత్తిర్ఘ్నస్తవ పరివరేయం చరణయోః ॥

౬.౨

అమర్యాదః = హద్దుమీతినవాడను. జ్ఞాత్రః = అల్ప విషయములయందు బాపల్యము కలవాడను. శ్చలమతిః = నిలిచినచోట నిలువని మనస్సుకలవాడను అసూయప్రసవభూః = అసూయకు పుట్టిల్లును. కృతఘ్నః = చేసిన మేలు మఱచువాడను. దుర్మానీ = దురహంకారము కలవాడను. స్మరపరవశః = కామమునకు వశపడినవాడను. పాపిష్ఠః = మహాపాపియును అగు, అహం = నేను, ఇతః = ఈ, అపారాత్ = దరిలేని దుఃఖజలధేః = దుఃఖసముద్రము నుండి, ఉత్తిర్ఘ్నః = దరిజేరినవాడనై. తవ చరణయోః = నీపాదములయందు, కథం పరివరేయం = ఎట్లు కైంకర్యముం జేయుదును.

*** (అమర్యాదః) క్రింది శ్లోకమునందు పాపాత్మా అని త్వరపడి చెప్పిన బానిని వివరించుచు నిట్టి మహాపాపివైన నేను నీ నిర్వేతుకకృపచే దరిజేరినచో

వేలుమార్గమేది? కైంకర్యమునకు అర్హుడు చెడిపోవలసినదే అనుచున్నారు. పది విశేషములచే, తను దోషములను విస్తారముగ చెప్పుకొనుచున్నారు. ఇట్టి శ్లోకములను మహాపాపులమైన మనమెల్లరము అనుసంధించి యుజ్జీనింతుము గాత. (౬-౨)

రఘువర! యదభూ స్త్వం తాదృశో వాయసస్య

ప్రణత ఇతి దయాలుర్యచ్చ చైద్యస్య కృష్ణః ।

ప్రతిభవ మపరాధ్యు ర్ముగ్ధః సాయుజ్యదోఽభూః

వద కిమవద మాగస్తస్య తేఽస్తి క్షయాయాః ॥

౬౩

హే రఘువర = రఘువంశమునందు శ్రీరాముడుగ అవతరించిన స్వామీ! త్వం = నీవు. తాదృశః వాయసస్య = అట్టి (మహాపరాధియగు) కాకాసురుని విషయమున. ప్రణతః ఇతి = ఈకాకము నన్ను నమస్కరించినదని. దయాలుః యత్ అభూః = దయను చేసితివే. ముగ్ధ కృష్ణ = దోషమెఱుంగని కృష్ణా? ప్రతిభవం = ప్రతిజన్మము నందును. అపరాధ్యః = అపరాధములంజేసిన. చైద్యస్య = శిశుపాలునికి. సాయుజ్యదః అభూత్ యత్ = సాయుజ్యమునిచ్చితినిగదా. తస్య తే = అట్లు అన్నియుంజేసిన నీయొక్క. క్షయాయాః = ఓర్పునకు. అవదం = పాత్రముగాని. అగః = దోషము. కిమస్తి = ఏమికలదు? వద = చెప్పుము.

*** (రఘువర) క్రిందను మీ పాపములను మీరే చెప్పుకొనినారు. అన్ని పాపములచే నిండియున్న మిమ్మెట్లనుగ్రహింపనగును? అని భగవంతుడు అభిప్రాయపడగా, కాకాసురుని యపరాధముకంటే శిశుపాలుని యపరాధముకంటే నెక్కువ అపరాధము లోకమునం గలదా? వానిని క్షమించిన నీకు క్షమింపదగనిది గలదా అనుచున్నారు.

వనవాసకాలమునందు చిత్రకూచ పరివరములయందు శ్రీరాముడును సీతాదేవియు నేకాంతముగనుండు సమయమున ఇంద్రుని కుమారుడగు జయంతుడు పిరాట్టి సౌందర్యముం జూచి మోహించి యామెను స్పృశింపనలెనని దుర్బుద్ధికలవాడై దేవవేషమును మఱుగుపరచి కాకవేషము ధరించినచ్చి పిరాట్టియంకమునందు పెరుమాళ్లు శయనించియుండ తల్లియని యెఱుంగక తామార్ల వక్షస్థలమునందు ముక్కుతో పొడువగ, అంతలో పెరుమాళ్లు మేల్కొని యెక్కువ కోపముతో నొకదర్శన పోవనెత్తి దానియందు బ్రహ్మాత్మ

మంత్రమును ప్రయోగించి దానినా కాకిపైన విడిచెను. అప్పుడా కాకి ఆ యత్తమునకు తప్పించుకొనుమార్గమును వెదకికొనుచు అనేకచోట్లకు పరుగెత్తిపోయి చేరినచోట నెవరును చేర్చుకొననందున తిరిగి పెరుమాళ్ళనే శరణుజొచ్చెను. అప్పుడాయనకు దయకలిగి కాకిని బ్రతికించెను. కాని ఆ యత్తము వ్యర్థము కాకుండునట్లు కాకికన్ను లొట్టబోవునట్లు చేసెను. ఈచరిత్రమున కాకి యపరాధమును క్షమించినట్లు తెలియుచున్నది. తలకొట్టి వేయక ప్రాణములతో విడుచుట క్షమాకార్యముగదా.

శిశుపాలుడు పుట్టినపుడు నాలుగు చేతులును మూడుకండ్లును కలిగియుండెను. అప్పుడెల్లరును ఇదేమని ఆశ్చర్యపడునపుడు, అకాశవాణి “ఎవరు వీనిని ముట్టుకొను నపుడు వీనిరెండుచేతులును మూడవకన్నును కనపడకపోవునో వారిచే వీనికి మరణము” అని చెప్పినది. అట్లే యెంతమంది ముట్టుకొనినను మఱుగుపడని చేతులును కన్నులును శ్రీకృష్ణుడు ముట్టుకొనినంతనే కనుపింపకపోయినవి. దానిచే వీనిని చంపువాడు కృష్ణుడే అని యెఱిగిన వీనితల్లి, యేమి చేసినను నా కొమారుని చంపవలదు, అని కృష్ణుని ప్రార్థింప, ఆ ప్రార్థనను ఒకవిధముగ నంగీకరించిన కృష్ణుడు, ‘వీడు నాకు నూలు తప్పులు చేయువఱకు వీని తప్పులను నేను క్షమించెదను’ అని చెప్పెను. పిమ్మట శిశుపాలుడు, తనకు కృష్ణుడు శత్రువని చిన్నతనముననే యెఱిగి దానిచేతను పూర్వజన్మ వాసనచేతను పెరిగిన గొప్పపగనే మనస్సున నుంచుకొని, యెప్పుడును ఆ కృష్ణుని దివ్యగుణములను దివ్యచేష్టితములను నిందించుటయే వృత్తిగ నుండెను. వీనికి వివాహము చేయవలయునని నిశ్చయించిన రుక్మిణిని కృష్ణుడు బలాత్కారముగ నెత్తుకొని పోయి వివాహము చేసుకొనినది మొదలు వీడు కృష్ణుని విషయమై గొప్ప వైరముం బూనెను. పిమ్మట ఇంద్రప్రస్థనగరమునందు జరిగిన రాజసూయయాగములో ధర్మ పుత్రుడు కృష్ణున కగ్రహుజను చేయుటంజూచి యనేక విందావాక్యములం బలుక, దానిచే కృష్ణుడు తన చక్రాయుధమున నతని తలకొట్టి చంపివేసెను. అప్పుడు తేజోమయమైన దివ్యశరీరముం ధరించి భగవంతుని పాదపద్మములం జేరెను. ఇది శిశుపాల వృత్తాంతము. ఇంతటి మహాపరాధియగు వీనికి పరమసామ్యరూపమైన సాయుజ్యము నిచ్చినది క్షమాకార్యమేగదా.

మొదటి పాదమునందు రఘువరయని సంబోధనమువలెనే రెండవపాదము చివరను కూడ కృష్ణయని సంబోధనముగనే యుండవచ్చునని చాలమంది యభిప్రాయము, కృష్ణః అని ప్రథమాంతముగను చెప్పవారుకలరు. కృష్ణుడవైయని యర్థము.

తాదృశః అనునది, తాదృక్ శబ్దముయొక్క షష్ఠీవిభక్తిరూపము. “యశ్చ చైద్యస్య” అను పాఠము తప్ప. ప్రతిభవం ఈ యండమునకు లోబడిన వైకుంఠ లోకమును పేరుగల భగవద్లోకవిశేషమునందు ద్వారమును పాలించు తైంకర్యమునందు నున్న యిద్దఱు ఒకమహర్షి కావమునకు పాత్రులై ఈ భూమియందు భగవద్విరోధులుగ మూడు జన్మములై త్తిరనియు మూడవజన్మాంతమున వారికి భగవంతుడు మోక్షమిచ్చె ననియు పురాణ ప్రసిద్ధము. శిశుపాలుడా యిద్దఱిలో నొకడు. ఈ జన్మ మతనికి మూడవది. కాకాసురుడొక జన్మమందు నొకతడవ యపరాధమును చేసెను. వీడో మూడుజన్మముల నెన్నో అపరాధములం జేసెను. ఇట్టివానికిని ముక్తినిచ్చుట నీ గొప్ప క్షమాగుణమును తెలియజేయుచున్నది. సాయుజ్యమనగా పరమసామ్య రూపమైన మోక్షము. * కేట్యూర్ శివుడు కీర్త్యమైనశవుకశే వైయుం. కేట్యూర్ వర్ణంవగైవశ శిశుపాలః, తిరువడి తాట్పాలదైన్ద్రతనై. * అనెడి తిరువాయ్మొట్టిని (7-5-3) చూడుడు.

నను ప్రపన్న స్సకృదేవ నాథ తవాఽహ మస్మితి చ యాచమానః ।

తవానుకంప్య స్మృతః ప్రతిజ్ఞాం మదేకవర్ణం కిమిదం వ్రతం తే ॥

౬౪

నను నాథ = ఓ స్వామీ, అహం సకృత్ ఏవ ప్రపన్నః ఇతి = నేను ఒకసారి ప్రపత్తింజేసిననియు, అహంతవ అస్మి ఇతి చ = నేను ఏకే కగియున్నాను అనియు, (చెప్పుకొని) యాచమానః అహం = (తైంకర్యపురుషార్థమును) ప్రార్థించుచున్న నేను, ప్రతిజ్ఞాం స్మృతస్తవ = అపుడు నీవు నముద్రతీతమున విభీషణాధ్వనుకు చేసిన ప్రతిజ్ఞను మనంబున నుంచుకొని యున్న నీకు, అనుకంప్యః = దయచేయదగినవాడను. తే ఇదం వ్రతం = నీ యీవ్రతము, మత్ ఏకవర్ణం కిం = నన్నొకనిని విడిచియో ?

* * * (ననుప్రపన్నః) కాకాసుర శిశుపాల ప్రభృతుల విషయములో గొప్పతనముం జూపి కార్యములం జేసినట్లు నా విషయమునందును చేయవలయుననెడి యాశవం దాల్లను చూచి భగవంతుడు మీరిట్లు చెప్పవచ్చునా? స్వతంత్రుడనగు నేను కొందఱి విషయమున చేసితిని. అదే అందఱికిని సొత్తగునా? అది నాయుష్టమును బట్టియున్నది గదా! అని సాయంబగా—అది వినియు, విభీషణ శరణాగతి ప్రకటణంబున సముద్ర తీరమునందు సర్వసాధారణముగ దేవరవారు చేసిన ప్రతిజ్ఞ అబద్ధమా? దానిని మఱచి నారా? మన్నొకనినిమాత్రము విడిచియా “సకృదేవ ప్రపన్నాయ తవాస్మీతి చ యాచతే అథయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్విధతం మమ” అని ప్రతిజ్ఞం జేసితిరి అనుచున్నారు. అప్పుడు దేవరవారు చేసిన ప్రతిజ్ఞను స్మరించినచో నన్ననుగ్రహించియే తీరవలసి యుండును ఏమనిన, దేవరవారు ఒక్కసారి శరణుపొందిన నానికిని, నీకే మేము దాస్యము చేసెదమని ప్రార్థించినవారికిని అథయ మిచ్చుచున్నాను. ఇది నా భారము.” అని ప్రతిజ్ఞ చేసియున్నారు. అట్లే నేను చేసితిని. “త్వత్పాదమూలం శరణం ప్రపద్యే” యని సకృత్ ప్రపదనముం జేసితిని. “కదాహమైకాన్తిక నిత్యకింకరః ప్రహర్షయిష్యామి” అని, “తవాస్మీతి” యాచనముం జేసితిని. రెండును అయినపిదప నిక దేవరవారి యొక్క “అథయం దదామి” అనెడి ప్రతిజ్ఞ ఫలింపవలసినదే కదా? “గోబ్రాహ్మణేభ్యః శ్శురమస్తు నిత్యం, గోపాలరాముని పశువు తప్ప” అనినట్లు ఆశవందారుకుతప్ప మిగిలిన వారికే అథయప్రదానము ఫలింపవలయునని అభిప్రాయమా? అని చమత్కారముగ నడుగుచున్నారు.

మాం ఏకం వర్జయిత్వా - మదేకవర్జమ్. ఇదిణముల్ ప్రత్యయా న్నదూపము.

అకృతిమత్వచ్చరణారవిన్ద ప్రేమప్రకర్షావధిమాత్మవన్తమ్ ।

పితామహం నాథమునిం విలోక్య ప్రసీద మద్వృత్త మచిన్తయిత్వా ॥ ౬౫

మత్ వృత్తం = నానడతను. అచింతయిత్వా = రెక్క-పెట్టక. అకృతిమత్వత్ చరణారవిన్ద ప్రేమ ప్రకర్ష అవధిం = నీపాదపద్మములయందు నిజముగ కలుగు పరమ రక్తికి సీమాభూమి మగువారును. ఆత్మవంకం = ఆత్మ స్వరూపమును బాగుగ నెఱింగిన

వారును, పితామహం = నాకు పితామహులునగు, నాథముని = శ్రీమన్నాథములను, విలోక్య = కటాక్షించి, ప్రసీద = నన్ను గ్రహింపుము.

* * * (ఆకృత్రిమ) భగవంతుడు తన్ను అనుగ్రహింపవలయును అనుటకు ఒక్కొక్క శ్లోకమునం దొక్కొక్క హేతువును క్రిందను సాయించినారు. ఆ హేతువు లన్నియు అనుపయోగములనునట్లుగ నుత్తమోత్తమమగు నొక హేతువు జ్ఞాపకమునకు వచ్చినది. శ్రీమన్నాథమునులకును తమకును ఏర్పడియున్న దేహసంబంధమును ఆత్మ సంబంధమును భగవంతుడు తన్నునుగ్రహించుటకు ముఖ్యమగు హేతువుగాన దాని నీ శ్లోకముచే విన్నపము చేయుచున్నారు.

ఈ స్తోత్రారంభమునందు “తస్మై నమో మధుజిదంప్రిసరోజతత్వజ్ఞా నామరాగ మహిమాతిశయాంతసీమ్నే—నాథాయ నాథమునయే” అని సాయించినదానిని దీనియందు మొదటి పాదములచే ననువదించుచున్నారు. కపటము లేనిదియు గొప్పదియునగు భగవద్భక్తిచే నిండియున్నారు నాథమునులు అని, ఆత్మవంతం, అనుటకు జితేంద్రియు లనియు, సత్తకలిగిన వారనియు, అర్థమును గ్రహింతురు. అట్టి మహాత్ములు నాకు పితామహులుగ సంభవించినారు అనుచున్నారు. పితామహం అని. నాథమునుల తిరుక్కుమారులు ఈశ్వరభట్టాధ్వార్లు. వారి తిరుక్కుమారులు ఆశవందార్లు అని పరంపర. ఈ పితామహాత్వము విద్యచేతను జన్మముచేతను అని యెఱుంగునది. రెండు విధముల చేతను సంబంధ ముమరియుండుటచే అట్టి నాథమునులను కటాక్షించి నాపై కృపం జూపవలయును అనునది వారి సంబంధముకలిగిన వీరు ఆ సంబంధమే కారణముగ మనచే ననుగ్రహింపదగిన వాడు అని యనుగ్రహింపవలయునని—అనుగ్రహించుటకా సంబంధము అధారమగునట్లు నిగ్రహించుటకు నా పాపములు కారణముగనున్నను వీనిని లక్ష్మి పెట్టక (లెక్కింపక) ఆ మహాత్పంబాధ మొకదానినే చూచి కృపచేయవలయు ననుచున్నారు మద్వ్యుత్తమచిన్తయిత్వా అని.

వీరు తమను అనుగ్రహింపవలయుననుటకు హేతువుగ క్రింది శ్లోకములందు చెప్పినవానికెల్ల భగవంతుడొక్కొక ప్రతిబంధకము చెప్పవలసియుండియు ఈ గొప్ప

విషయమునకు చెప్పదగిన బదులుమాట ఈశ్వరుడుకూడ చెప్పలేక, అట్లే యనుగ్రహించితిమి, అని అందమగు నధరము విప్పి చెప్పగనే, పీరును మనోరథము ముగియుటచే ప్రోత్రమునుకూడ ముగించిరి.

యత్పదామౌరుహద్యానవిధ్వస్తాశేషకల్మషః ।

వస్తుతాముపయాతోహం యామునేత్యం నమామి తమ్ ॥

ఆశవందార్ తిరునదిక శేశరజమ్.

శ్రీకృపచీ ప్రతివాదిభయంకరమ్

అణ్ణ జ్గ రా చా ర్క్కు ల వా రు

రచించిన

ప్రోత్రరత్నవ్యాఖ్యానము ముగిసినది.

